

46826







*Podkrajšek*

Reichenbu

*1900.*

**DIM.**

**ROMAN.**

Ruski spisal

**Ivan Turgenëv.**

Poslovenil

**Samec Maksimilijan.**

**V Gradcu 1870.**

Založil prevoditelj.



# D I M.

---

**Roman.**

Spisal

**Ivan Turgeněv.**

---

Poslovenil

**Samec Maksimilijan.**

---

**V Gradcu 1870.**

Tisk društvene knjigotiskarnice.

---

Zalog prevoditelja.

46826



030019321



Pred ko položim enega od najnovejših umotvorov po celem izobraženem svetu znanega in občudovanega ruskega pisatelja v roke slovenskemu svetu, naj mi bode dovoljeno, nekatere črtice z njegovega življenjepisa posneti.

Ivan Turgenev se je rodil v Orlu, v srcu evropejske Rusije 21. oktobra 1818. Oče mu je bil rusk plemič, ki je imel svoja posestva v Orlovskoj in Tulskej guberniji. Tukaj se je Ivanček prva leta svoje mladosti nar bolj pečal z lovom po gozdnatih obalih reke Oke, Sosne, Desne in Dona; tukaj se je njegova mlada duša napajala lepote in krasote veličastvene prirode in se rodila v njem tista ljubezen do narave, ki nam tako sladkobožno duhti iz vseh njegovih spisov. Mnogo hodečemu po selih bila je prilika, spoznavati življenje priprostega naroda, njegove navade opazovati, učiti se njegovih pesem in pripovedek, pogledati mu v globočino duše in videti, kaj ga teži in boli, in kaj ga veseli. Kot plemenitašk sin imel je pa tudi priložnost v kroge

ruskega plemenitaštva zahajati in opazovati tu jegovo popačenost, nravno prepadlost, jegovo ošabnost in nečlovečnost. Zatorej se pa tudi v vseh povestih Turgenevih vidi poznanje celega naroda in jegovih delov do nar manjše pičice, od slabih in dobrih strani. Kar je lepega našel na njem, nam predstavlja veselega srca, napačno pa in grdobno nam slika s strašno ginljivimi barvami, povsod resnično, naravno in verno.

Tega se bode čitatelj do živega prepričal, kadar dospe do odstavka XIV. Potuginovi izreki v tem odstavku o ruskih originalih in samoukih storijo čitatelja skoraj nejevoljnega in otožnega, ki iskreno čuti v srcu za bratovski narod. Vedeti pa moramo, da se nam predstavljajo le napake in sicer posameznih ljudi in krogov; kar bi bilo hvalevrednega, pustil je pisatelj vse na strani. Zatoraj se nam čini temno pred očmi, ker gledamo samo le črne barve brez razveseljevajočih svitlih. Ta pa je ravno nar večja vrednost pisateljeva, da ne išče samo le čednosti in lepote, jih slika in čez vsako mero povelečuje, ampak da pove vsakemu naravnost v obraz, kar mu gre, naj mu bode že drago ali ne. Storiti, kar vелеva zdrav razum, hlepiti po vzorih človečanstva, je vsakemu poštenjaku dolžnost in ni jim treba za to delati poklonov. Da je Rusija

zaostala v znanostih in umetnostih, je res; saj pa tudi niso vsi drugi narodi ob enem in na enkrat bili na istej stopnji naobrazovanosti. Zdaj je prišla vrsta tudi na nas Slovane. Da nam ni prisvetila tako dolgo luč omike, je kriva tista neizmerno dolga po vseh koncih slovanskega sveta zvita prežeča strupna zmija, ki nam že otrova naša početja v naj nježnejšej mladosti in skrb-ljiva čuva, da bi se ne vzdignil velikan, ki bi jej znal stopiti na glavo. Kakor pri nas Sloven-cih, kakor pri drugih naših avstrijskih bratih, tako je tudi pri Rusih. Velikanskega medveda je imela nemška klika na dvoru z železnim krož-cem za nos priklenjenega, da ne bi po svetu ljudi strašil. Marsiktera država bi znala biti srečnejša, da bi imela namesto priliznenih hvalisavcev tako ostrega karavca.

Po navadi plemenitaški je prejel prve svoje nauke v očetovski hiši. Naj popred se je bavil z učenjem klasičnih jezikov grščine in latinščine, potem se je poprijel še frančoščine in nemščine. Na to odide na Moskovsko vseučilišče, pozneje tudi na Petrogradsko, kjer je nadaljeval svoje nauke. Ko je tukaj preživel nekaj časa poda se čez rusko mejo v Berolin, kjer se je poprijel filozofije. Ali Hegelova filozofija mu ni vgajala, tembolj pa so se mu priljubovali pesniki in v

prvej vrsti Goethe, ki je bil med nemškimi pesniki jegov ljubimec kakor Shakespeare med angleškimi. Za francosko pesemstvo ni maral; tembolj pa se je oziral na razvitek slovstva v svojej domovini, kjer je po smrti Puškinovi bil Lermontov dosegel prvo stopnjo.

Ko je preživel kake dve leti v Nemčiji, povrnil se je nazaj v Rusijo in stopil v službo pri ministerstvu notranjih zadev v Petrogradu. Tu se je spoznal z mladim ruskim kritikarjem Belinskim, kateri je dobil po svojih izbornih kritikah priime: „ruskega Lessinga“.

Turgenev se je že v mladih letih poskušal v stihodeljstvu in zdaj stopi na javnost z dvema pesmima: „Paraša“ in „Razgovor“. Ali obedve ste propali ter niste našli obenega odziva v čitajočem svetu.

Njegova državna služba mu je postajala vedno bolj nevšečna; zato se zahvali za njo ter se pripravlja na pot iz Petrograda. Ves otožen zavoljo slabega vspeha svojih pesem sklene se za vselaj odpovedati delovanji na književnem polji. Pred ko še odide iz Petrograda, zaprosi ga njegov prijatelj Belinski, da napiše kak sestavek za časopis, kterega je on vredoval. Njemu, kot prijatelju ne more odbiti ponovljene prošnje, ter napiše kratko pripovedko, ktera je bila začetek njegovim

poznejšim večim sestavkom „Zapisniki lovčevi“ imenovanim. Ta sestavek se je na vse strani jako prikupil in obrnil pozornost drugih mladih ruskih pisateljev na mladega Turgeneva.

Med tem se je bil preselil Turgenev v Pariz in posvetil ves čas književnosti ruski. Tukaj je napisal celo vrsto pripovedek, ki so se izprva natisnole v „Sovremeniku“, potem zbrale in natisnile v posebnej knjigi pod naslovom: „Zapisniki lovčevi“. Ta dela so se eno za drugim prevodila v francoščino, nemščino, angleščino ter raznesla pisateljevo ime po celem omikanem svetu.

Od leta 1847 do 1850 je neprestano živel izvan svoje domovine; on je celo mislil stalno se naseliti na Francoskem; ali želja, videti zopet ljubljeno očevino, davala ga je nepremagljivo nazaj v Rusijo.

Njegove pripovedke so prišle tudi med vladne krogove in jele jih motiti v njihovem mirnem samovoljnem vladanji; kajti one so razkrivale brezozirno društvene in državne nepopolnosti in pregrehe. Iskalo se je sredstvo, s katerim bi se zadušil „slabi vtis“ Turgenevovih lovčevih zapisnikov in s katerimi bi se odvrnil njegov vpliv na druge mlade ruske pisatelje. Leta 1852 je bil Turgenev obsojen, da mora iti v prognanstvo v

notrajno Rusijo. Za vzrok jegovemu prognanstvu se niso zamogle navesti pripovedi, ker jih je bila ruska cenzura že davno pripustila, in naknadnega kaznovanja bi vlada ne bila mogla zagovarjati. Našel se je srečno drug vzrok, namreč članek, ki ga je bil Turgenev spisal na smrt maloruskega književnika Gogolja v enem movskovskem listu.

Iz prognanstva ga je osvobodil sedanji car Aleksander leta 1854. Od tega časa sem je živel Turgenev nekoliko časa v Rusiji, nekoliko na Francoskem, od leta 1863 pa se je stalno nastanil v Nemčiji. od koder je vsako leto šel obiskat svojo domovino. V Baden-Badenu so zagledali najnovejši umotvori jegovega duha beli dan in med jimi „Dim“, v katerem se vse glavne dogodivščine vršijo zvonaj Rusije.

Ivan Turgenev je eden izmed prvih pisateljev današnje dobe celega sveta. On ne piše samo v ruščini, ampak izvirno tudi v nemščini in po francoskih časopisih. Bolje bi mi ne mogli označiti jegove literarne vrednosti, kakor da tukaj zabilježimo, kako piše o njem nemški literat Bodenstädt. Med drugim govori on o njem tako-le: „Veština v predstavljanji, ki razume z najprostejšimi sredstvi delovati in z malo črticami različne osebe in različne stvari tako živo pred naše oči

dovesti, da bi jih skoraj z roko potipati zamogli; ojstrina v načrtovanji značajev, ktera nam vsako posamezno sliko v našo pamet zareže, da je nikdar pozabiti ne moremo; plemenita prostota jezika, prosta vsake fraze, brezozirna ljubezen do istine in bister humor, ki izvira iz najglobokejšega nravskega čuvstva; — v kratkem, vse posebnosti, s kterimi se odlikujejo „Zapisniki lovčevi“, nahajajo se tudi v drugih jegovih pripovedkah, tu pa tam v višej meri, tako da zavzamlje on častno mesto med naj boljimi novelistami zdajšne dobe. Oziroma sposobnosti jih je malo, ki bi ga dosegli, presejel ga gotovo ni še nobeden. Z nježnim čuvstvom v slogu razume on za vsako svojo pripovedko pogoditi pravi ton in najti ji prikladen okvir.“

Ivan Turgenev, ki se bori s pisatelji inorodnih narodov za prvo stopnjo, se pri nas, ki smo mu vendar le bratje po kolenu, rekel bi, pozna komaj še le po imenu.

Seznanimi slovenski svet z duševnim veljakom, vzbujati pravo iskreno ljubezen do bratovskega nam naroda, izmed kterega je zrasel tak korifej, naj bode temu početju častna naloga. Zraven tega pa naj bode koristna dušna hrana tistim, kterim ni poklic, s suhoparnimi strokovnimi izdelki beliti si glavo in kteri pri pomanjkovanji sloven-

skega berila segajo v tuj koš, ne vedé, kaj z njega privlečejo.

Tisti častiti bralci pa, katerim se bode zdelo to delo nedostatno, naj si vzamejo za dobro — mojo blago voljo.

V Gradcu 1. sušca 1870.

**Prevoditelj.**



# Dim.

---

## I.

10. avgusta 1862. leta, ob štirih popoldne, se je v Baden-Badenu pred znano „Conversation“ sešlo veliko število ljudstva. Vreme je bilo krasno. Vse okoli — zeleno drevje, svitle hiše vgodnega mesta, valovite gore v okrožji — vse praznično, vse se je razvilo pod lučjo blagodejnega solnca. Kakor se je smehljalo vse, zaupno in milo, tako je brodilo nedoločno pa ljubeznjivo smehljanje na človeških licih, starih in mladih, odurnih in krasnih. Celó načrnene in nabeljene figure pariških loret niso motile občnega vtisa jasnega zadovoljstva in radosti. Šaroviti trakovi, perje, zlat in jeklen lesket na klobukih, vse je nehotice opominjalo na oživljeni blesk in lahkobno igro spomladnega cvetja: le povsod se razsipavajoče suho grljanje francoskega brbljanja ni moglo zamenjati tičjega petja, niti primerjati se ž njim.

Vse drugo je šlo tihoma po svojem redu. Orkestar v paviljonu igral je zdaj popuri iz Traviate, zdaj Walzer od Straussa, zdaj zopet rusko romanso „Skažite jej“, ktero je postrežen kapelnik instrumentiral. V sobah za igranje sedele so

tesno skupaj že vsem znane figure okoli zelenih miz s takim glopim in poželjivim, zdaj ostrmelim zdaj žalostnim ali prav za prav grabežljivim obrazom, kakoršnega daja vsakim celo boljarskim (aristokratičnim) črtam kvartaška mrzlica. Dobro rejeni in nenavadno gizdavo oblečeni grajšak iz Tambova pa razmeče z nedosegljivo krčevito hitrostjo, z debelimi očmi, naslonivši prsa ob mizo, ne oziraje se na hladnokrvni posmeh „krupije“ (krupija je bankirov pomočnik pri kvartanji), v ravno tistem trenutku, ko se je zaglasila „rien ne va plus!“ po čveterovoglati mizi iz škatlje zlate ljudore. S tem se je znebil vsakega upanja še kedaj kaj priigrati si, če bi ga znala tudi sreča zadeti. Pa to ga ni nikako motilo, da bi ne bil še ta večer s sočustveno hudovoljnostjo k vsemu prikimaval knezu Kokó, enemu od znanih voditeljev opozicije plemenitašev, tistemu knezu Kokó, ki je bil v Parizu, v salonu princezinje Matilde v cesarjevi nazočnosti tako dobro omenil: „Madame, le principe de la priété est profondement ébranlé en Russie.“ (Gospa, načelo lastninstva je globoko potreseno v Rusiji.) Pri ruskem drevesu — à l'arbre russe — so se navadno shajali naši rojaki in rojakinje. Dohajali so semkaj nališpani, elegantni, čisto po sedanjem kroju, pozdravljali so drug drugega veličastno, prelepo, neprisiljeno, kakor se pri ljudeh, ki stojé na nar viši višini današnje naobrazovanosti, že

samo ob sebi razume. Ko se pa posedejo, ne vedó si kaj povedati in zabavljajo se s praznimi razgovori, ali pa z obnošenimi, prav nesramnimi in plitvimi proizvodi ktereга francoskega eksliterata. Ta jim je legal, à ces princes russes, vsakojake neslane čvekarije iz starih almanahov Šarave in Teutamara, in oni ces princes russes, so se zalivali s hvaležnim posmehom, priznavali kakor proti svoji volji tujemu umniku prednost ter sprevidévali svojo neizmerno nesposobnost kaj zabavnega povedati. Med tem je prišla sèm že vsa „fine fleur“ našega društva, vsi obrazci odličija in mode. Tukaj je stal grof H., naš neprispodobljiv diletant, globoka muzikalna natura, ki tako po „božje“ dela romanse, pa ne more note drugače pogoditi, nego da šklenfne s kazalcem po klaviru in ne poje še tako ne, ko slab cigan ali pariški koafér; tu je bil tudi naš krasen baron Z., ta mojster vseh umetnosti in literat, in administrator in govornik in kvartač; tukaj je bil tudi knez U., prijatelj nabožnosti in naroda, kateri si je tačas, ko je imel fabrikacijo žganja v najemu, nakopičil veliko premoženja s prodavanjem s kristavcem <sup>1)</sup> namešanega žganja; tudi blesketajoči se general O. O., ki je ne vem koga zmagal in ne vem koga vkrotil, pa se vendarle

<sup>1)</sup> Kristavec, svinska dušica, kuželca (Stechapfel, datura stramonium), strupno bilje, ktereга sok človeka omoti.

ni vedel kam djati in ščim prikupiti; tudi R. R. vesel tolstak, ki se je držal za prav bolanega in jako učenega človeka, pa je zdrav ko bik in butast ko štor. Ta R. R. je skoraj edini, ki je ohranil do našega časa sporočilo o levu od 40. leta sèm, iz epohe „junaka našega časa“ in grofinje Borotinske. On je tudi tisti, ki je obdržal navado, da hodi po petah in „le culte de la pose“ (ruski se še to povedati ne dá), da se nenaravno dolgočasno giblje s zaspanim in veličastnim obrazom na neginljivem licu; ohranil je tudi še navado, da drugim s zevanjem v besedo sega, da skrbljivo ogleduje svoje prste in nohte, da se smeji skoz nos, da si na mah potegne klobuk iz zatilnika na obrvi i. t. d. i. t. d. Tu so pa tudi bili celó državniki, diplomati z evropskimi imeni, možje pametni in razumni, kateri mislijo, da je zlato bulo dal papež in da je angleški „poor-tax“ davek, ki se revežem naklada. Tu so bili na konec tudi ognjeni pa tudi plašljivi častilci kamelije, posvetni mladi levi z neizmerno lepo razbranimi lasmi v zatilniku, s prekrasnimi visečimi „backenbarti“, oblečeni v pravih londonskih kostimih, mladi levi, katerih, mislilo bi se, bi nič ne oviralo, da ne bi mogli postati slaviti francoski brbljači . . . nikar! mi ne maramo za domače; — in grofinja Š. znana postavodateljica mod in gran — žanra, katero so zli jeziki imenovali „kraljico sršenk“ in „Meduzo

v čepici“. Obračala se je, ker ni bilo drugih čvekavcev, raji k Italjanom, ki so se tu okoli sukali, Moldavancem, ameriškanskim „spiritistom“, k urnim sekretarjem inostranskih poslanstev, k Nemcem s ženi podobnim, pa vendar opazljivim obrazom in k drugim. Grofinjo je posnemala tudi kneginja Babette, taista, kateri je na rokah vmrl Šopen (v Evropi se imenuje več od tisoč gospoj, ki jim je Šopen v rokah vmrl), in kneginja Anette, ktera bi prekosila vse druge, ako ne bi iznenadoma kakor duh kapusa vsred najnježnejše ambre priskakala v njej prosta kmečka perica; in kneginja Pactette, ktero je zadela ta-le nesreča: Mož njen je dobil visoko službo in kar na enkrat, dieu sait pour quoi (Bog ve zakaj), je vbil mestnega načelnika in ukradel 20.000 rubljev cesarskega denarja; in smešna kneginja Zizí in jokava kneginja Zozó; vse so puščale svoje rojake na strani, nemilostljivo so postopale ž njimi. . . . Pustimo jih tudi mi na strani te mile gospoje, in pojdimo od tega znamenitega drevesa, okoli kterega sedijo one v takih dragih in nekoliko brezokusnih toaletah in naj jim Bog pošlje olajšanja od dolgega časa, ki jih muči.

## II.

Nekoliko korakov od ruskega drevesa, za majhno mizo, pred kavarno Veberjevo je sedel lep mlad človek izpod tridesetih let, sredne rasti,

mršav, črnkast z možkim in prijetnim licem. Nagnivši se napred in vpirajoč se ob palico z obema rokama, sedel je mirno in priprosto, kakor človek, kateremu ne pride na misel, da bi ga kdo opazoval ali se ž njim zanimal. Jegove črne velike izrazne oči so se medleno obračale okrog, včasih jih z lehka zapre pred solncem, včasih pa jih zopet vpre na kako memoprišedšo ekscentrično prikazen; pri tem je bister skoraj detinsk posmeh pomezeval jegove tenke brke, ustnice in prijetni podbradek. Oblečen je bil v širok paletó nemškega kroja in sivkast mehak klobuk mu je zakrival polovico visocega čela. Na prvi pogled se mu je videlo, da je pošten in delaven, nekoliko samosvesten mladeneč, kakoršnih živi mnogo na belem svetu. Videlo se mu je, da si oddihuje od dolzega truda in se prostodušneje razveseljuje nad sliko, ki se razprostira pred njim. Jegove misli so bile daleč od tod v svetu, ki temu, ki ga zdaj obdaja, ni bil malo da nič podoben. On je bil Rus. Ime mu je Gregorij Mihajlovič Litvinov.

Treba je, da se nekoliko ž njim spoznamo in nekaj besedi povemo o njegovi zamotani preteklosti. Bil je sin odstavljenega uradnika iz trgovskega stanú. Učil se ni v mestu, ampak na deželi. Mati mu je bila plemenitaškinja v inštitutu izrejena, prav dobro in navdušeno bitje in tudi ne brez karaktera. Akoravno je bila

20 let mlajši od svojega moža, ga je vendar na novo odgojevala, kolikor je zamogla, izvlekla ga iz uradniškega življenja v grajščansko, vkrotila in omehčala jegovo sirovo in nevglajeno нрав. Njej na ljubo se je on začel čisto oblačiti, spodobno se obnašati, in jenjal kleti. Začel je čislati učenjake in učenost; akoravno ni vzel knjige v roke, pa je vendar vselej skušal paziti na se; celó hoditi je jel bolj tiho in govoriti z mirnejim glasom, nar raje o vzvišenih predmetih, kar ga pa ni malo truda stalo. „Eh! s tem bi jaz bil kmalo pri koncu“ . . . mislil si je sam pri sebi, a rekel na glas „da, da, to je . . . to je vprašanje.“

V hiši je tudi mati Litvinova vse vredila po evropejski. Strežajem je rekala „vi“, in pri kosilu nikomur ni dopuščala, da bi se najedel čez mero. Kar se pa posestva tiče, ni znala ne ona, ne mož ž njim kaj začeti. Bilo je vse zapuščeno, obsegalo je veliko zemlje, imelo dosti vgodnosti, šum in jezer. Ob enem od teh je stala nekdanja velika fabrika, ktera se je bila postavila po nekem pridnem pa nepraktičnem človeku, cvetela potem v rokah nekega goljufivega kupca, nakonec pa čisto propadla pod vodstvom poštenega Nemca. Gospoja Litvinova je bila zadovoljna s tem, da si ni podkopala popolnoma svojega stauja in da jej še ni bilo treba delati dolgov. Z zdravjem se ni mogla ponašati in vmrla je na sušici

ravno tisto leto, ko je sin stopil v vseučilišče Moskovsko. On ni končal tečaja, ampak odšel vsled okoliščin, ki jih bo čitatelj pozneje zvedel, v provincijo, kjer se je potepal nekaj časa brez vsacega posla, brez družbe, brez znancev.

Po milosti plemičev jegovega okroga, ki mu niso bili naklonjeni, ki niso bili še tako prešinjani teorije škodljivosti „absentizma“, kakor domačega pregovora „da je srajca bliže telesu“, je bil 1855 vzet v vojake. Tu bi bil skoraj vmrl na legro <sup>1)</sup> v Krimu, kjer je ne vidé ne enega „zaveznika“ prebolel 6 mesecev v neki bajtici na bregu gnjilega (azovskega) morja. Potem je služil, kjer je sam hotel, in živeč v nekej vasi se je, se ve da ne brez neprijetnosti strastno pečal z ekonomijo. On je sprevidel, da posestvo materino, ki ga je rahli oče obdeloval slabo in nemarno, ne daje ne desetine dohodkov, kar bi jih zamoglo davati, in da bi v skušenih in znajdenih rokah postati zamoglo zlata tla. Spoznavši pa tudi, da mu še manjka skušnje in znanja, odpravi se čez mejo učiti se agronomije in tehnologije, čisto od početka. Več ko četiri leta je preživel v Meklenburgu, v Šleziji, v Karlsruheu, potem je šel v Belgijo in Anglijo; trudil se je vestno in pridobil si dokaj znanosti. Lahko si jih ni pridobil, ali on je zdržal do konca in zdaj

---

<sup>1)</sup> Mačuh, typhus.



poln zaupanja v samega sebe, v svojo bodočnost, v korist, ktero bode imela od njega cela okolica in vsi rojaki, namerjava vrniti se domu k svoji rodbini, od koder ga je oče z obupnim zaklinjanjem in prošnjami v vsakem pismu vabil, celo prestrašen zavoljo emancipacije, razdeljenja zemlje, odkupnih pogodeb, z eno besedo zavoljo novega reda. Pa kako pride Litvinov zdaj v Baden?

Pričakuje v Badenu od dne do dne svojo nevesto, sestrenico mu, Tatijano Petrovno Šestovo. On jo pozna že od detinskih let sèm in je preživel ž njoj pomlad in poletje v Draždanih, kjer se je bila naselila sè svojo tetko. Iskreno in globoko je ljubil in čislal svojo mlado sorodnico in izgotovilši svoj težki pripravniški posel, sklene stopiti na novo polje delovanja; in tako jej predloži, kot ljubljenej deklici, kot tovaršu in prijatelju, da zjedini svoje življenje ž njegovim na veselje in žalost, na trpljenje in počitek „for better for worse“, kakor Angleži pravijo. Ona privoli v to in zdaj se on odpravi v Karlsruhe, kjer so mu zaostale knjige, papirji in druge reči. „Ali kako pride v Baden?“ bodete zopet vprašali.

On je zato prišel v Baden, ker se Tatijanina tetka, njena odgojiteljica, Kapitolina Markovna Šestova, kacih 50 let stara devica, dobrodušna in poštena bedakinja, svobodna duša, vsa goreča za požrtvovanje in zatajevanje samega sebe, esprit fort (ona je čitala Straussa — se ve da

je to prikrivala odgojenki) in demokratinja, zakleta protivnica velikega sveta in aristokracije, — ni mogla premagati, da ne bi vsaj enkrat pogledala v ta veliki svet, v tako pomodno mesto, kakor je Baden. Kapitolina Markovna je hodila brez krinoline, pristrigavala si svoje bele lase, lišp in blesk sta jo natihoma vznemirjala in sladko jej je bilo petje in godba. Kako da človek ne dela po volji dobrej starki? —

In zato gleda Litvinov tako mirno zadovoljno in samosvestno okoli sebe, ker stoji življenje čisto jasno pred njim, ker mu je osoda rešena, ker je ponosen na to osodo in se je veseli, kakor roka storjenega dela.

### III.

„Glej! glej! glej! kje da je!“ začuje se nad njegovimi ušesi piskajoč glas in težka roka mu potrepa po plečah. On vzdigne glavo in vidi enega izmed svojih malobrojnih moskovskih znancev, nekega Bambajeva, lepega ne več mladega človeka z mehkim okroglim obrazom in nosom, razmršenih in mastnih las in ovenelega in debelega telesa. Večno brez groša in večno navdušen, brez kacega namena klatil se je naš Rostislav Bambejev po licu trpežljive matere zemlje. — „To se reče srečati se!“ ponavlja ter vpre vanj globoko v kosteh ležeče oči in odpre debela ustna,

nad katerimi so čudno in smešno po koncu stale namalane brke.

„Ah da Baden! vse leze sèm kot molji. Kako si ti semkaj padel?“ (Bambejev je tikal brezizjemno vse na svetu.)

„Četrty dan je že, kar sem semkaj prišel.“

„Odkod?“

„Zakaj češ ti to vedeti?“

„Kako zakaj? Da, stoj, stoj, tebi še menda ni znano, kdo je še sèm došel? Gubarev! Sam v svoji osebi. Včeraj se je iz Heidelberga priklatil. Ti si se ve da z njim znan?“

„Slišal sem o njem, slišal.“

„Samo to! za Boga! Precej, še to minuto te hočem k njemu peljati. Tacega človeka ne poznati! Da, tudi Vorošilov je tukaj . . . postoj, morda tudi ž njim nisi znan? Imam čast vaju drug drugemu predstaviti. Oba učena! Ta celo „feniks“! poljubita se!“

Ko Bambajev to izreče, se obrne proti lepemu in mlademu človeku, ki je stal zraven njega, brhkega, rožnatega pa vendar resnega lica. Litvinov se vzdigne, ga sicer ne poljubi, ampak prikloni se „feniksu“, kteremu se, po obrazu soditi, ni dopadlo tako nepričakovano predstavljanje.

„Rekel sem „feniks“ in ne odstopim od svoje besede“ nadaljuje Bambajev — „v Petrograd idi, v — oddelek in ozri se na zlato tablo! Čigavo

ime vidiš tam naj prvo? Varošilov Semen Jakovlovič! Gubarev, Gubarev, bratje moji! k njemu moramo hiteti! Jaz spoštujem neizmerno tega človeka. Ne jaz sam, vsi po redu ga častijo. Kako delo on ravno zdaj piše, o . . . o!“

„O čem govori to delo?“ vpraša Litvinov.

„O vsem, bratec ti moj, o vsem, kakor Buekle . . . le še temeljiteje, temeljiteje! Tam je rešeno vse, vse spravljeno na javnost.“

„In si ti sam čital to delo?“

„Ne, nisem čital, in to je še skrivnost, ktere ne gre razglašati. No, od Gubareva se sme vse pričakovati, vse! da!“ — Bambajev je izdihnil in pobesil roke — „kaj bi neki bilo, če bi še dve taki glavi prišli k nam v Rusijo, kaj bi neki bilo, moj Bog! Eno ti povem, Gregorij Mihajlovič: S čimur koli si se pečal posledni čas — saj jaz ne vem, s čim si se pečal — ali kakoršne koli naj bodo tvoje znanosti — jaz jih tudi ne poznam — pri njem, pri Gubarevu, se moreš še vselej kaj naučiti. K nesreči on še ni dolgo tu. Treba je iskati si koristi, treba je oditi. K njemu, k njemu!“

Zdaj pride mimo njih gizdalin rudečih kodrastih las in sè sivim trakom na nizkem klobuku, se obrne in pogleda z zbodljivim posmehom na Bambajeva. Litvinovu je bilo to neugodno.

„Kaj se tako držiš?“ spregovori on, „kot da bi lovskega psa na sled gonil. Jaz še nisem obedoval.“

„Kaj zato, znamo skupaj pri Weberu . . . nas troje . . . prav dobro! Imaš kaj, da plačaš za mene?“ pristavi oni pol glasno.

„Da, da; samo da, ne vem prav“ . . .

„Nehaj, prosim te; ti si mi vseč, in on te bode tudi vesel. Ah moj Bog,“ si seže Bambajev v besedo, „tu igrajo finale iz opere Ernani, kako divno je to! A som . . . mo Carlo . . . Kako že zopet! Odmah se jočem. No, Semen Jakovlovič Vorošilov! Gremo, kaj ne?“

Vorošilov, ki je stojé nepremaknjeno ohranil prejšno ponosno dostojanstvo na obrazu, je znamenljivo pobesil oči, nagrbančil si čelo in nekaj tiho skozi zobe zamrmrljal . . . pa rekel ni nič. Pa vendar si Litvinov pomisli. „Kaj že, napravimo še to, saj je čas blag.“ Bambajev mu seže pod pazduho. Pred ko stopi v kavarno, migne s prstom Izabeli, znani cvetarici. Padlo mu je v glavo, da vzamo od nje šopček. Ali aristokratska cvetarka se ni zmenila zanj. Zakaj bi se pa tudi potrudila h gospodu brez rokavic, v vmazani pliševi <sup>1)</sup> kurtki <sup>2)</sup> sè šarastim zavratnikom, v steptanih čevljih, kakoršnih še v Parizu ni videla. Toda Vorošilov jej zopet pomigne, cvetarka pride in on si zbere prav majhen šopček vijolic iz njene korbice ter jej vrže goldinar. Mislil je, da se jej bo prav prikupil sè svojo

<sup>1)</sup> Pliš = hodni baržun.

<sup>2)</sup> Kurtka = kožuhast oprsni z rokavi.

radodarnostjo; pa ona še z obrvi ni mignola, in ko se od nje obrne, stisne ona skupaj svoje tenke ustne čisto preziraje ga. Vorošilov je bil prav lepo in okusno oblečen, pa skušeno oko Parižankino je že po obleki in obnašanji, celo po hoji, ki je imela na sebi znamenje prerane vojaške dresure, zapazilo, da ni pravi aristokrat čiste krvi.

Ko se posedejo pri Weberu v prvej dvorani in zaukažejo kosila, jamejo naši znanci razgovarjati se. Bambajev je govoril glavno in razžarjeno o visokem značaji Gubarevovim, potem obmolkne in globoko zdihnivši izpije kupico za kupico. Vorošilov je malo pil, in jedel celó nehoté, in ko je poprašal Litvinova o njegovem poslu, začne razvijati svoje misli, ne samó o tem poslu, ampak v obče o različnih vprašanjih . . .

Kar na enkrat se oživi, jame vihrati kakor dober konj, spačno in ostro odsekavati vsaki slog in vsako pisme, kakor mlad kadet na odpustnem izpitu in silno, brezskladno z rokami mahati po zraku. Vsaki trenotek je postajal bolj zgovoren, junašk; se ve da mu ni nihče segal v besedo: videlo se mu je, kakor da bi bil čital kako razpravo ali lekcijo. Imena nar novejših učenjakov s pristavkom leta, v katerem se je vsakteri izmed njih rodil, ali v katerem je vmrl, naslovi brošur, ki so kedaj na svetlo prišle, v obče imena, imena, imena so se mu razsipavala gromadno raz

jezika. To je delalo tudi njemu samemu veliko veselje, kar se mu je lahko bralo v svitlih očeh. Vorošilov je preziral vse, kar je starega, štimal je le posledne in naj novejše točke nauka. Pripovedovati, če tudi ni bilo prilično, o kakem doktoru Sauerbengelju, o pensilvanskih ječah ali o včerajšnjem sestavku v „Aziatu Journal, o Vedah ali Puranih“ (akoravno ni umel angleški) bilo je zanj neskončno veselje. Litvinov ga poslušal in poslušal, pa le ne more spoznati, ktera je njegova specialna stroka. Zdaj je on vedel povedati o roli keltskega plemena v zgodovini, zdaj se je spustil v stari svet in govoril o egiptovskem mramorju, zdaj je pripovedoval o kipo-rezu Onatas-u, ki je živel pred Fidijo in ki se je na enkrat sprevrgel v Jonatana, in vsemu temu razlaganji je dajal včasih bibliški včasih ameriški kolorit; zdaj zopet skoči na politično ekonomijo in nazivlje Bastija bedaka in neumneža, kakor tudi Adama Smitha in vse druge fiziokrate . . .

„Fiziokrate“, mu seže hitro Bambajev v besedo, „menda le aristokrate?“ Kar se tiče Gneista in Riehla, pravi, da je treba vedeti samó imena in pri tem zmigne s plečami.

Tudi Bambajev pomikne z ramami. „In vse to na enbart, brez vsacega povoda, pred tujci, v kavarni!“ si misli Litvinov in pogleda na belikaste lase, svitle oči, bele zobe svojega novega

znanca, „pa še enkrat se ne posmehne; pa pri vsem tem mora biti dober mladeneč, toda čisto neskušen.“ Naposled je Vorošilov vtihnil; jegov glas, močan kakor zvonov in hripav kakor od kacega mladega petelina je nehal . . . ko začne Bambajev neke verze deklamovati in zopet skoraj da se ne razjoče, kar je napravilo na neko angleško rodbino, ki se je bila posedla okoli sosedne mize, škandalozen vtis in vzročilo eno hihikanje za drugim. Za drugo mizo ste obedovali dve loreti poleg starega mladenča sè sivo vlasuljo <sup>1)</sup>). Natakar napravi račun, prijatelji ga poplačajo.

„No!“ zakliče Bambajev, ki se je težko vzdignil iznad stola, „zdaj še eno čašo kave in potem hajd! Eto naša Rusija! dostavi postavši se med vratmi in ves vsplamten kaže sè svojo nježno in lepo roko na Vorošilova in Litvinova, „kako vama je?“

„Da, Rusija“ premišljuje Litvinov. Vorošilov pa, ki je zopet skušal dati obrazu svojemu izraz zamišljenosti, se ljubeznivo nasmehne ter tleskne s petama.

Pet minut pozneje stopajo že vsi trije po stopnicah gostilnice, v kateri se je bil nastanil Štefan Nikolajevič Gubarev. Visoka in lepo izraščena ženska v klobuku s kratkem črnem pajčolanom <sup>2)</sup>) hitela je ravno po teh stopnicah. Ko

1) Perücke.

2) Schleier.



zagleda Litvinova, se obrne proti njemu in obstoji kakor preplašena; v tem trenutku jej ru-dečica oblije lice in ravno tako brzo obledi za gostem pajčolanom; — pa Litvinov tega ni zapazil. Gospoja steče še hitreje ko popred doli po širocih stopnicah.

#### IV.

„Gregorij Litvinov, ruska duša, priporočam vam ga!“ zakliče Bambajev predstavlja je Litvinova človeku male rasti, nasedenega života in širocega vratú v kratkej kurtki <sup>1)</sup>, sivih hlačah in šlebedrah <sup>2)</sup>, ki je stal sredi svitle lepo vredjene sobe, — „in ta“, pridoda obrnivši se k Litvinovu, „ta je on, on sam, razumeš? no Gubarev z eno besedo!“ Litvinov se vstavi radovedno Gubarevu nasproti. Na prvi mah ne najde na njem nič nenavadnega: on vidi pred seboj človeka častljive zunajnosti, bledega, na videz bedastega obraza, visocega čela, velikih oči, debelih usten, dolge brade in pobešenega pogleda.

Ta gospod se nasmehne in zamrmlja „hm... da... to je lepo... drago mi je“, vzdigne roko do lica, pokaže Litvinovu nenadoma herbet ter stopi nekolikokrat po preprogi, medleno in čudovito se zibaje, kakor bi se hotel vkrasti. Imel

<sup>1)</sup> Kožuhast oprsni k z rokavi,

<sup>2)</sup> Pantoffel.

je Gubarev navado neprenehoma hoditi po sobi gor in dol in drgati in česati si brado s konci dolgih in tvrdih nohtov. Zraven Gubareva je bila v sobi kacic 50 let stara ženska v svilnati obnošeni obleki nenavadno živega kakor limona žoltega lica s črnimi lasci na zgornji ustnici in bistrih oči, kakor da bi izskočiti hotele. V kotu zgručen je sedel še en drug jako mesovit človek.

„Dakle poštovana Matrena Semenovna!“ začel je Gubarev okrenivši se proti gospej in ne vedé, da bi bilo prilično seznaniti z njo Litvinova, „kaj ste nam bili začeli praviti?“

Ženska (zvali so jo: Matrena Semenovna Suhančikova. Bila je vdova brez otrok in premoženja in popotvala je že drugo leto od enega kraja do drugega) spregovori in nadaljuje tako-le:

„No, on dakle se objavi knezu in mu reče: Vaša svetlost, pravi, vi ste v takem položaji in takem poklicu, — pravi — da vam je lahko olajšati mojo osodo, vi — pravi — ne morete, da bi se ne ozrli na čistost mojega prepričanja. Pri tem — pravi — ako se mora za naših dni stradati zavolj svojega prepričanja! Pa kaj mislite — pravi — kaj je naredil naš izobraženi, visokopostavljeni dostojanstvenik?“

„No, kaj je včini!“ popraša Gubarev, ki je zamišljeno žgal smodko.

Ženska stegne in dvigne svojo koščeno pravo roko in pomigne s kazalcem — „on pokliče svo-

jega strežaja in mu reče: Sleči temu človeku plajšč in obdrži si ga; jaz ti podarim ta plajšč.“

„In ga je strežaj vzel? popraša Bambajev tlesknivši z rokami.

„Slekel mu ga je in vzel. To je napravil knez Barnovlov, znani bogataš, velikaš, dostojanstvenik, namestnik vlade. Kaj se zamore po tem še pričakovati?“

Slabo telo Suhančikove treslo se je od jeze, lice se jej je krčevito nabralo, izsušene prsi so se čudovito vzdigovale pod tesnim predprsnikom, o očeh še govoriti ne, kakó so se jej blisketale!

„Žalostno, žalostno delo!“ vskliknol je Bambajev, „ni na svetu take kazni! Vse je gnjilo“ pristavi sicér ne s povzdignjenim glasom, „vse je gnjilo od zgoraj do zdolej. Tu ne pomaga kazen . . . tukaj je treba druge kazni.“

„Da, dobro, ali je pa to tudi vse resnica?“ vpraša Litvinov.

„Resnica?“ reče Suhančikova — „o tem ne suuumiti ne . . .“ — to besedo je izgovorila s tako močjo, da je kar onemogla — „meni je to pravil človek, ki se mu mora verjeti. Da, vi Štefan Nikolajevič, vi ga poznate — Jelistratov kapiton. On je to sam slišal od priče, od očevidne priče tega nesramnega prizora.“

„Kteri Jelistratov?“ vpraša Gubarev — „al tisti, ki je bil v kazani?“

„Da, tisti, da. Jaz vem, o njem se je raz-

nesel glas, da je denar jemal od nekih liferantov ali žganjarjev. Pa kdo je to pravil? Pelikanov! Ali je mogoče, Pelikanovu kaj verjeti, ko je že vsakemu znano, da je on . . . na kratko . . . ogleduh!“

„Ne, dovolite, Matrena Semenovna“, poskusi se zanj Bambajev — „jaz sem si Pelikanovu prijatelj; kakov ogleduh je on?“

„Da, da, ogleduh je.“

„Ali stojte, prosim . . .“

„Ogleduh, ogleduh!“ je kričala Suhančikova.

„Ne, ne! jaz vam rečem,“ vikal je od druge strani Bambajev.

„Ogleduh, ogleduh!“

„Ne, ne! A Tentelejev, to je kaj družega!“ zavpije Bambajev na vse grlo.

Suhančikova vtihne na mah.

„Za tega gospoda jaz gotovo vem,“ nadaljuje on sè svojim navadnim glasom, „da je pred grofinjo Blazenkrampfovo na kolena padel, ko ga je poklical tretji oddelek, in kričal: „Rešite me, potegnite se za me!“ Pelikanov se ni nikdar tako ponižal.“

„Hm, hm . . . Tentelejev . . .“ pomrmlja Gubarev — „to je treba zapomniti si.“

Suhančikova je s preziranjem migala z ramo.

„Oba dva sta vrla,“ reče ona, — „o Tentelejevu vem še lepšo pripoved. Kakor je vsakemu znano, bil je mogočen trinog proti svojim ljudem,

pa se je hotel delati emancipatorja. Ko je sedel enkrat v Parizu pri svojih znancih, vstopi nena doma gospa Bičer-Stoy. Tentelejev, velik hvallisavec, prosi enega svojih znancev, naj bi ga gospoji predstavil. Ko ona zasliši njegovo ime, reče: „Kako bi se vi smeli seznaniti s pisateljico Djadijo Tomovo?“ Reče in ga vdari po obrazu — „poberite se“ reče, „precej!“ Tentelejev vzame klobuk, pobesi nos in se zmuzne iz sobe.

„To se meni zdi preterano“ povdarja Bambajev — „ven ga je res zapodila, to je factum, pa klofute mu ni dala.“

„Dala klofuto, dala!“ ponavlja Suhančikova s krčevitim prisiljenjem — „jaz ne govorim praznih besedi. In s takimi ljudmi ste vi prijatelj!“

„Dovolite, dovolite Matrena Semenovna, jaz se nisem nikdar izdaval za Tentelejevega prijatelja, za Pelikanova sem govoril.“

„No, ako ne Tentelejevu prijatelj, ste pa komu družemu, na primer Mihnevu.“

„Kaj pa je že zopet ta napravil?“ vpraša Bambajev razjarjen.

„Kaj? Tudi tega ne veste? Na Roznesenskem prospektu je kričal med celim narodom, da je treba vse liberalce pozapreti; pa še to: neki dan dojde k njemu eden jegovih šolskih tovaršev in ga vpraša: „Smem li jaz danes s teboj kositi?“ On pa mu odgovori: „ne, ne gre, pri meni bodeda obedovala dnes dva grofa... poberi se!“

„Oprostite, to je obrekovanje!“ zavpije Bambajev.

„Obrekovanje? . . . Obrekovanje? prvič mi je to pravil knez Vahruškin, ki je tačas kosil pri našem Mihnevu . . .“

„Knez Vahruškin,“ jej seže ostro v besedo, — „to je moj sestrič, — in jaz ga ne puščam k sebi . . . nanj tukaj spominjati, ne gre . . .“

„Drugič“ nadaljuje Suhančikova, pokorno se poklonivši Gubarevu, — „mi je to pravila sama Praskovija Jakovlevna.“

„Našli ste ga, na kogar bi se izgovarjali! Ona in še Sarkizov, to so prve najdene glave.“

„No, odpustite; Sarkizov je res lažnjivec, on je celo znad mrtvega očeta pokrov vkradel; o tem se nečem prepirati nikdar. Pa Praskovija Jakovlena, kakšna primera! Spomnite se vsaj, kako plemenito se je razšla z možem! Ali vi, to vem, vi ste vsikdar pripravljeni . . .“

„Dosti, dosti,“ jej pretrga Bambajev govor — „pustimo to prazno blebetanje in vrnimo se k prejšnemu. Ste li čitali M<sup>lle</sup>. de la Quintinie? To je kaj izvrstnega in se popolnoma slaže z vašimi načeli.“

„Jaz romanov več ne čitam,“ mu odgovori Suhančikova suho in ostro.

„Zakaj ne?“

„Zato, ker zdaj ni čas za to; meni zdaj le eno roji po glavi in to je mašina šivalka.“

„Kaka mašina?“ vpraša Litvinov.

„Mašina šivalka. Trebalo bi, da bi si vse ženske oskrbele take mašine in napravile si društva. Tako bi si zamogle prvič vse zaslužiti svoj kruh, in drugič bi s tem lahko postale neodvisne. Drugače se one ne bodo nikdar osvobodile. To je važno, važno socialno vprašanje. Jaz sem se o tej stvari že jako prepirala z Boleslavom Stadnickim. Boleslav Stadnicki, vrlo čudna natura, sodi te stvari jako lahkomiselno. Vse se mu smeja... norec!“

„Vsi se bodo pozvali svoj čas na račun, od vsih se bode tirjal“ spregovori Gubarev ne toliko z učiteljskim kakor preroškim glasom.

„Da, da,“ ponavlja Bambajev, „od vsih se bode tirjal, od vsih! In kako, Štefan Nikolajevič, napreduje vaše delo?“

„Zdaj nabiram blago,“ odgovori namrgodivši se Gubarev ter se obrne k Litvinovu, kteremu je začelo že po glavi bučati od gomile njemu neznanih imen in od brezkončnega brbljanja; „s čim se pa vi zanimate?“

Litvinov zadovolji njegovej radovednosti.

„A, to velja kaj, z naravoslovnimi nauki! To je koristno, bolj ko učilnica; kot šola, ne kot namen... namen bi zdaj moral biti... hm... moral bi biti drugačen. Vi, dovolite mi, kakega mnenja ste vi?“

„Kakega mnenja?“

„Da, to je, kacega političnega prepričanja ste vi?“

Litvinov se mu nasmeja, — „jaz nimam nikakoršnega političnega mnenja.“

Pri teh besedah vzdigne debeluh, ki je sedel v kotu, glavo po koncu, ter pazljivo gleda na Litvinova.

„Kakó to?“ praša Gubarev z veliko krotkostjo, — „še niste o tem na čistem ali ste se odrekli politikovanji?“

„Kaj vam hočem odgovoriti? Za nas Ruse je še prerano, da bi imeli politična prepričanja ali misliti, da jih že imamo. Zapomnite si, da dajem besedi „politički“ ta pomen, ki jej po pravici gre in da . . .“

„Aha! eden od nezrelih“ mu pristriže Gubarev govor z ravno tisto krotkostjo, ko popred, in pristopivši k Vorošilovu ga vpraša, če je prečital brošuro, ki mu jo je dal?

Vorošilov, ki ni, odkar je prišel, ne ene besedice spregovoril, čemur se je Litvinov jako čudil, gledal je jako mršljivo in znamenljivo sukal oči, (on je navadno prav veliko gučal ali pa molčal) razširjeval prsi, tolkel s petama z eno ob drugo in majal z glavo, da je bilo kaj.

„No kako je, ste zadovoljni?“

„Kar se tiče glavnih načel, zadovoljen sem z njimi, nikakor pa ne z izvodom.“

„Hm . . . pa Andrej Ivanič mi je hvalil to



brošuro. Potem mi bodete pa vi povedali svoje dostavke.“

„Jih želite pismeno?“

Temu se je Gubarev vidno začudil; tega ni pričakoval, Pa brez dolzega premišljevanja reče: „Da pismeno. Ravno prav, jaz vas bom prosil, da mi tudi poveste svoje mnenje o . . . o . . . asociaciji.“

„Po metodi Lassale-jevi ali po Schulze-De-litschevi?“

„Hm . . . po obéh. Tukaj pri uas, veste, je posebno važna finančna stran, no tudi artél<sup>1)</sup>, vprašanje . . . kakor zrno . . . vse to je treba vzeti v pretres.“

„In vi, Štefan Nikolajevič, kacega mnenja ste vi, kar se tiče kolikosti potrebne desetine? vpraša Vorošilov z glasom, ki je razodeval veliko delikatnost.

„Hm . . . in občina?“ vpraša Gubarev globokomiselnó in brado grizeč in se vpre ob mizo — „občina! veste vi, to je velika beseda! Po tem pa še, kaj pa ta postopanja ministerstva proti nedeljskim šolam, čitalnicam, časopisom? In nejevolja seljakov pri podpisovanji ustavnih izprav? Razun tega, kaj če biti s Poljskoj? Zar ne vidite, kam vse to pelje? Ali ne vidite, da . . . hm . . . da nam je treba zlití se z narodom, spo-

1) Artél = društvo delavcev, ki zajedno delajo in zajedno jedó.

znati jegovo mnenje?“ Gubareva je obladala na mah neka težka žalost, skoraj zla volja; vedno bolj se mu žari lice, prisiljeno diše, pa vendar ne povzdigne svojih oči in ne preneha grizti brade . . . „ali ne vidite . . .“

„Jevsejev“ . . . zadere se zopet Suhančikova, ktere j je bil med tem Bambajev iz spoštovanja do gospodarja na pol tiho nekaj pripovedoval. Gubarev se jezno zasukne na petah in začne zopet meriti sobo.

Zdaj so se začeli prijavljati novi gostje. Proti večeru nabralo se je obilno ljudi. Med njimi je prišel tudi Jevsejev, ktere ga je bila Suhančikova tako nevsmiljeno ogrdila. Ona se je vrlo ljubeznivo ž njim pogovarjala in naprosila ga, naj jo sprejme domu. Prišel je tudi neki Piščalkin, prav idealen pomiriteljni sodnik, jeden od tistih ljudi, kakoršnih zares Rusija veliko potrebuje, človek jako kratke pameti, brez vednosti, brez darov, brez samosvesti, potrpežljiv in pošten. Seljaki v njegovem okrožji skoraj da so ga molili, in on sam se je tako spoštoval, kakor bitje, ki je v resnici vredno spoštovanja. Došlo je tudi nekoliko oficirčekov, ki so prišli na kratek odpust v Evropo in se veselili, da so zopet enkrat občili z izobraženimi, se ve da so govorili pazljivo in ne izpusté iz glave nar zadnjega poveljnika polkovnega. Prišlo je tudi dvoje mršavih študentov iz Heidelberga. Eden se je vse preziraje ogledo-

val, drugi pa je na ves glas hohotal, obadva sta bila jako nerodna. Za njima se privleče še en Francoz, tako imenovan „petit je un homme“, precej reven in nekaj neumen; ... on je pri svojih tovarših na glasu, da se vanj zaljubljujejo ruske grofice; on sam pa je bolj mislil na dobroto dobre večerje.

Nakonec se prijavi nek Tit Bindasov, videti iskren, v istini pa lukav in goljživ, po besedi terorist in po poklicu policist, prijatelj ruskih trgovcev in pariških loret, plešast, brezzoben pijanec. Bil je jako rudeč in reven, trdil je, da je bil zgubil posledno kopejko zmikavcu Benazetu in da je naposled priigral 16 goldinarjev. Z eno besedo, zbralo se je mnogo sveta. Čudno, v resnici čudno bilo je spoštovanje, s katerim so se obračali vsi proti Gubarevu. kakor proti učitelju ali starešini; oni mu priobčujejo svoje mnenje in se podvržejo jegovej sodbi. On pa jim odgovarja z mrmljanjem, z drganjem brade, s sukanjem oči, kar so vsi sprejemali kot izreke visoke modrosti. V prepire se je Gubarev redkokrat mešal, zato pa so si drugi pridno s tem kvarili prsa. Zgodilo se ni enkrat, da se jih je troje, čvetero drlo na enkrat celih deset minut, pa vsi so bili zadovoljni in so se razumeli. Razgovor je trajal do čez polnoči in odlikoval se, kakor se že vidi, po obilnosti in raznovrstnosti predmetov. Suhančikova je govorila o Garibaldiju,

o nekem Karlu Ivanoviču, ki so ga nasekali njeni lastni ljudje, o Napoleonu III., o ženskem trudu, o kupcu Pleskačevu, ki je vedoma vmoril dvanajst svojih delavcev in zato dobil medaljo z napisom „za dobre zasluge“, o grozinskem knezu Čukčevlidzevu, ki je s pušo vstrelil svojo ženo, in še . . . o bodočnosti Rusije. Piščalkin je tudi govoril o bodočnosti Rusije, o odkupu, o značajih narodnosti, in o tem, kako on razen vsega nar bolj prezira to, kar je priprosto. Vorošilov začne zopet govoriti in brez sape, skoraj da se ni zadušil, je napominjal po imenu učenjake vseh časov in narodov. Tudi on eno čvekne o bodočnosti Rusije. Bambajev je tudi pripovedoval o bodočnosti Rusije in popisoval jo z najlepšimi barvami. V tem navdušenji mu pride na misel neka melodija, ki jo spozna za rusko „ah! veliko“ ter jo zapoje; pa kmalo ga je prekričal občni vik, da on poje samo miserere iz Trovatore in še to vrlo slabo. Eden oficirčekov je grdil rusko literaturo, drugi pa je deklamiral nekaj stihov iz „iskre“. Tit Bindasov gre še dalje: on pravi, da bi bilo treba, vsem tem goljufom zobe izbiti — in pasta! ni pa povedal, katerim goljufom. Dim od smodek je bil zadušljiv. Vsem je bilo vroče in bili so že vtrujeni in hripavi, vsem so se oči porudečile, vsem je raz lica curljal znoj. Butelje hladnega piva so se donašale marljivo in zginjevale so, ko bi mignil. „Kaj

sem že hotel reči?“ vpraša eden, „s kom sem se že prepiral in o čem?“ prša drugi. In sredi tega truša in hruša je hodil Gubarev kakor popred drgaje in glade si brado gor in dol po sobi; zdaj nastavi uho in prisliškiva kakemu razgovoru, zdaj zopet čmrkne kje kako besedo in vsakdo je lahko nehoté opazil, da je ta Gubarev vsemu središče in da je on tukaj domačin in prva oseba. Litvinova je začela okoli desete ure glava boleti. Čisto na tihem jo pobriše tačas, ko je bil krik narveči. Suhančikova se je bila spomnila nove krivice kneza Barnavlova: skoraj, da ni vказal nekomu ušesa odrezati.

Blaga nočna sapa je pihljala in se vlila na razžarjeno lice Litvinovu. „Kaj je to?“ premišlja hode po temnem drevoredu, „česa sem se vdeležil? Zakaj so se oni zbrali? Zakaj so se drli, prepirali, ko da bi hoteli iz kože skočiti? Čemu vse to?“ Litvinov mikne z ramama, odpravi se k Weberu, vzame novine in si naroči sladoled. V novinah se je razpravljalo rimsko pitanje, sladoled pa je bil slab. Že se začne odpravljati domu, kar stopi predenj nepoznan človek s klobukom širokih krajev in spregovori po ruski: „Vas morda motim?“ ter se vsede za njegovo mizo. Še le pozno, ko ga je dolgo in ostro ogledal, spozna Litvinov v njem tistega tolstega človeka, ki se je bil spravil pri Gubarevu v kot sobe in s toliko pazljivostjo vanj zrl, ko se je

jelo o političnem prepričanju govoriti. Celi večer ni bil spregovoril ne ene besedice, in zdaj, ko se je vsedel poleg Litvinova in snel klobuk raz glave, ga začne gledati bolj prijazno, pa malo nemirno.

## V.

„Gospod Gubarev, pri katerem sem imel danes čast videti vas“ začne on — „me vam ni predstavil. Zatorej, ako dovolite, se vam hočem priporočiti sam: Potugin, odstavljen dvorski svetovalec, služil sem pri finančjskem ministerstvu v Petrogradu. Nadjam se, da se vam to ne bo čudno zdelo. V obče ni moja navada, tako naglo uspoznavati se . . . ali z vami . . .“ tukaj preneha Potugin ter si vkaže prinesiti kupico češnjevca, „da se nekoliko okrepčam“ pristavi smehljaje.

Litvinov pogleda z dvojno pazljivostjo na to posledno izmed vseh teh čudnih lic, s katerimi je bil danes prišel v dotiko in odmah si misli: „ta ni kakor uni“. Gotovo, da ni takšen. Pred njim je sedel širokih pleč, velicega trupla na kratkih nogah, pobešene kodraste glave, vrlo modrih in otožnih oči pod gostimi obrvi, velikih pravih ust, grdih zob in čisto ruskega nosa, kakoršnemu pripada prislov „krompirjev“; človek, brhek po pogledu in divji, v obče nenavaden. Oblečen je bil čisto brezskrbno. Staromodno

plašč je ležal na njem, kakor vreča in zavratnik se je bil zasuknil na stran. Hitra njegova zaupljivost se ni zdela Litvinovu prisilna, ampak, nasprotno, ona mu je na tihem dopadala. Nikako ni bilo videti, da bi bila temu človeku navada vporivati se znancem. Čuden vtis je včini na Litvinova: vzbudil je v njem spoštovanje, sočutje in nehotoma tudi milosrdje.

„Jaz vas tedaj ne vznemirujem?“ vpraša ga zopet z mehkim, malo obmolklim in slabim glasom, kakoršen je ravno odgovarjal celej njegovej figuri.

„Odpustite!“ reče Litvinov — „jaz, nasprotno, se vas jako veselim.“

„Zares? ne, tako se radujem tudi jaz. Slišal sem o vas že mnogo; vem, s čim se zanimate in ktere so vaše namere. Delo je plemenito. Zato ste pa tudi molčali danes.“

„Da, tudi vi“ odvrne mu Litvinov „ste malo govorili.“

Potugin vzdihne. „So pa drugi malo več govorili; jaz sem poslušal. No, in kako“ pristavi malo premolčavši in kakor pri zabavi glade si obrvi — „kako se vam dopada to naše zidanje babilonskega stolpa?“

„Pač zidanje babilonskega stolpa! To ste prav lepo povedali. Vse te gospode sem mislil vprašati, kaj da tako hlopotajo?“

Potugin vzdihne zopet. „To je čudno, da oni

tega sami ne vedo. V prejšnjih časih bi se bilo o njih reklo: „oni so samo slepo orodje za više namene“, mi zdaj potrebujemo bolj ostrih priimen. In lejte, mene ni ravno volja, grditi jih, povem vam raje, da so vsi... to je skoraj vsi prekrasni ljudje. O ženski Suhančikovej na primer vem prav mnogo dobrega: dala je svoje posledne novčice svojima revnima stričnicama. Vzamimo, da je to storila njena želja, pokazati se pred svetom, vendar pa morate priznati, da je to redka žrtva pri ženski, ki sama nima veliko. Za gospoda Piščalkina ne govori nič. Njemu so seljaki jegovega okrožja prinesli vsako leto srebern kozarec v podobi dinje za dobrote jegove in mogoče tudi s podobo jegove ljubice; ako ravno jim je vsakokrat rekel, da ne zasluži te časti; pa tega ni prav rekel, kajti on zasluži to. Vaš prijatelj pa, gospod Bambajev, ima čudno srce. Zares on je sličen pesniku Jazikovu, ki je prepeval o sladkosti sprehoda po čvrstem zraku, sedeč za mizoj pri knjigi in kupici vodé. Gospod Vorošilov je vrlo dober človek, kakor drugi jegove šole, ki so zapisani na zlati tabli, točno po ordinanci komandiran k naukom in civilizaciji. On celó molči frazasto, pa še tako mlad! Da, da, to so vsi izvrstni ljudje, pa koristi ni nobene od njih.“

Litvinov je poslušal Potugina z vedno večim občudovanjem; vsaka beseda jegovega tihega in



prepričavnega govora je kazala, da razume in da želi govoriti.

Potugin je zares razumel in hotel govoriti. Kakor človek, ki mu je življenje že uničilo samoljubje, čakal je z filozofičkim mirom, kdaj bi zamogel rano vsekati srcu.

„Da, da“, jame na novo z nenavadnim jemu lastnim, žalostnim in obupnim humorjem — „to je vse vrlo čudno. Še nekaj vas prosim, da pridenem: Ako se na primer skupi deset Angležev, začnejo odmah govoriti o podmorskem telegrafu, o davkih, o papirji, o tem, kako se vdelujejo podganske kože, z eno besedo o vsakovrstnih stvareh tehtno in vestno; ako se snide deset Nemcev, pride naj prvo Schleswig-Holstein in zedinjena Nemčija na vrsto; ako se snide deset Francozov, je o ljubezni prvi razgovor; ako pa pride skupaj deset Rusov, na mah je na dnevnem redu pitanje — in tega ste se imeli danes priložnost do vrha prepričati, — vprašanje o značaji in bodočnosti Rusije, pa čisto v površnih črtah brez vsakega dokaza in prenehljeja. Žvekajo in prežvekujejo to vprašanje, kakor otrok kos gumilastike; ni soka ne pameti. No, in na konec se seveda še dostavi gnjili zapad. Čudna stvar, pomislite! vedno nas trpinči ta zapad, pa je... gnjil! Ali ga čemo zares prezirati? a tudi to brez dvombe je vse fraza in laž. Vedno ga grdimo in zopet grdimo, pa vendar se oziramo

vedno na jegovo mišljenje. Jaz imam prijatelja, lepega, ne več mladega človeka, ki je že oče rodbine. On je bil nekoliko dni jako slabo razpoložen zavoljo tega, ker si je naročil v neki ruski restavraciji „une portion de biftek aux pommes de terre“ in je poleg njega zakričal odmah nek Francoz „garçon biftek pommes!“ Moj prijatelj skoraj da se ni pogreznil samega gnjusa. Potem pa je vedno le kričal „biftek pommes!“ in tudi druge tako učil. Celo mlade pariške lorete se čudijo spoštovanji, s katerim jih obiskujejo naši mladi pustinjači. „Moj Bog“, si mislijo oni, „kje, kje sem jaz? Pri njej sami, pri Annah Deslions!!“

„Povejte mi“, vpraša Litvinov — „čemu pripisujete vi očitni upliv Gubareva na vse, ki stojijo okoli njega? Ali jegovim darovom, ali jegovej sposobnosti?“

„Nikakor ne; on nima nič od obojega.“

„Tako pa značaju, ali tudi ne?“

„Tudi temu ne; on ima samo trdno voljo. Mi Slovani v obče nismo bogati na tem daru in se temu poklanjamo. Gospod Gubarev je hotel biti načelnik in vsi so ga spoznali za načelnika. Kaj nam je storiti? Vlada nas je osvobodila od trdega robstva, hvala jej; pa navada robstva se je globoko vkoreninila pri nas; te navade se ne bomo še kmalo otresli. Nam je vselej in povsod potreben gospodar. Pa glej, saj ga tudi imamo!

Temu je treba, pokoriti se, se pravi, in drugo vse pustiti na strani! Pravi robovi! Tudi naš ponos je robski in naše poniževanje je robsko. Rodi se nov gospodar, — proč s starim. To je bil Jakob in zdaj bodi Izidor; grdite Jakoba, na kolena pred Izidorom! Spomnite se, kaj se je v naši dobi že vse spremenilo! Mi pravimo, da je naše svojstvo, zatajevati se. Pa mi se ne zatajujemo tako, ko svobodni ljudje, ampak kakor robovi, lakaji, katerim to ukazuje gospodar. Mi smo mehak narod, nas v roke vzeti ni težko. Na taki način je postal tudi Gubarev gospodar; vedno je dolbil in dolbil le na enem mestu in izdolbil ga je. Če ljudje vidijo, da ima človek veliko mnenje o samem sebi, da sebi zaupa, da zapoveduje — glavno je, da zapoveduje, — tedaj mislijo, da ima že tudi prav in da ga je treba vbogati. Vsi naši razkoli, naši Onufrievščini in Akulinovščini so nastali na ravno ta način. Kdor je pred vzel palico, je bil korporal.“

Potuginu se je bilo razžarilo lice in oči so mu postale kalne. Saj so bile pa tudi jegove besede gorke, grenke in resnično žalostne.

„Kako ste se pa vi z Gubarevom seznanili?“ vpraša Litvinov.

„Jaz ga že davno poznam. In glejte naše čudne ljudi: pisatelj, ki je v vseh svojih pesmih in v prozi grdil pijanstvo in žganjarstvo, kupil si je žganjarno in odprl sto krčem. Druzega bi

pometli iz zemlje, njemu pa še ni nihče nasprotoval. Tako tudi gospod Gubarev: on je demokrat, slavjanofil in socialist in kar koli hočete, premoženje pa mu oskrbljuje brat jegov, gospodar starega kopita, eden izmed tistih, ki povečujejo dantiste. Tudi ta gospa Subančikova, ki pravi, da je neka Bičer-Stoy vdarila Tentelejeva po obrazu, tudi ta se gotovo prilizuje Gubarevu; in to brž ko ne zato, ker on čita učene knjige in vedno v tla gleda, kakor da bi se bil zamislil. Dar zgovornosti njegove ste imeli danes priliko soditi in hvala Bogu, da mnogo ne govori. Kedar pa začne govoriti, še meni ni mogoče prestati, akoprem sem jako potrpežljiv. On začne pripovedovati grde anekdote, — da naš veliki gospod Gubarev pripoveduje grde anekdote in se pri tem smeja nevsmiljeno ostudno.“

„Ste li vi tako potrpežljivi?“ vpraša Litvinov. „Jaz sem protivno mislil. No, dopustite mi, da vas prašam za vaše ime in za vašo domovje?“

Potugin pokusi malo češnjevca.

„Meni je ime Sozont . . . Sozont Ivanič. Dali so mi to lepo ime na čast rojaku arhimandritu, s katerim pa stojim v zvezi le po imenu. Jaz sem, ako se smem tako izraziti, duhovskega rodu. Da pa vi dvomite nad mojo trpežljivostjo, nimate prav; kajti jaz sem potrpežljiv: dva in dvajset let sem služil svojega strica, državnega

svetovalca Irinarha Potugina. Ga vi niste poznali?“

„Ne.“

„Čestitam vam za to. Ne, jaz sem potrpežljiv. No, povrniva se zopet k prvej stvari! kakor se je imel navado izraziti moj brat, prismojeni protopop Avakum. Jaz se, milostljivi gospod, resnično čudim našim rojakom. Vsi obupujejo, vsi hodijo s povešenim nosom, pa so ob enem polni upanja. To so vam prekrasni ljudje, slavjanofili, katerim se tudi Gubarev prišteva, velika zmes brezupnosti in zavisti. Vsi živijo v prihodnosti. Po njihovem mnenji ni Rusija celih deset let prav nič napredovala, ne v upravi, ne pri sodnji, ne v naukih, ne v skušnjah in ne v rokodelstvu... pa stojte, potrpite: vse bode. Pa kako bode to vse, ako smem prašati? O, kako da bi ne bilo, saj smo izobraženi ljudje, in narod... o to je velik narod! Vidite ta le armjak? <sup>1)</sup> Od tod mora priti Rusija vse. Vsi drugi idoli se bodo razrušili, mi bomo verovali v armjak. Ako se nam pa armjak izneveri? On se nam ne bo izneveril! Da bi jaz bil slikar, to-le podobo bi naslikal: Izobražen človek stoji pred prostakom in se mu nizko priklanja: ozdravi me, konec me bode samih bolečin! Prostak pa se zopet od svoje strani nizko prikloni izobra-

---

<sup>1)</sup> Kmečka suknja.

ženemu človeku: nauči me, gospod, da ne propadem v temoti. — Se ve da se nobeden iz mesta ne premakne. Treba bi bilo, da se ponižamo ne samo z besedo, temveč da se učimo od naših starših bratov, kar so dobrega izumeli, in bolje bode za nas. — Kellner, noch ein Gläschen Kirsch! — ne mislite, da sem pijanec, ampak alkohol mi nekoliko jezik razveže.“

„Vsled tega, kar ste sedaj pripovedovali,“ reče Litvinov s smehljanjem, „mi ni treba popraševati, h kateri stranki da spadate in kako mnenje imate o Evropi. Pa dopustite mi, da še jaz nekaj pristavim: Vi pravite, da je treba jemati in učiti se od naših starših bratov. Kako pa je mogoče, sprejemati to, kar se ne slaga s pogoji podnebja, zemlje, krajnih in narodnih posebnosti. Spominjam se, da so si moj oče naročili od Butenopova železno jako priporočano vejačo. Ta vejača bila je res prav dobra — pa kaj je bilo ž njoj? Celih pet let je stala pod uto brez vsake koristi, dok je ni zamenjala lesena ameriška, ki se veliko bolj prilega načinu našega življenja in našim navadam, kakor že v obče vse ameriške mašine. Ne more se toraj, Sozont Ivanovič, kakor vidite, vse sprejemati.“

Potugin povzdigne glavo.

„Nisem pričakoval od vas tacega ugovora, pošteni Gregorij Mihajlovič. Kdo zahteva od vas,

da bi vse sprejemali. Saj menda ne sprejemate tujega zato, ker je tuje, ampak zato, ker je koristno; sodite in zberite! Kar se pa tiče vspeha — ne skrbite za to: njih korist je gotova vkljub sili vseh teh krajnih in podnebnih pogojev, na katere ste opominjali. Dajte le dobro pičo in narodni želodec jo bode po svoje prekuhal in sčasoma, ko se bode organizem okrepčal, dala bo svoj sok. Vzemite na primer naš jezik. Peter Véliki ga je poslavil s tisoči ptujih besedi, z holandskimi, francozkimi, nemškimi. Te besede so izraževale pojeme, s katerimi je bilo treba seznaniti ruski narod. Ne s filozofovanjem in ne s ceremonijami, ampak kar na ravnost je izlil Peter iz čebra in soda tuje besede v naša telesa. Izprva je res iz tega postala nekaka čudna mešanica, pa potem se je začelo tisto prekuhavanje, o katerem sem vam že popred pravil. Pojmovi so se vstvarjali, tuje oblike so se po malem zgubljemale, naš jezik je našel v lastnih nedrih jih s čim zamenjevati in zdaj se sme vsak naroden stilist podstopiti, da prevede vsako poljubno stran iz Hegelna . . . da, da iz Hegelna, in ne potrebuje ne ene neslavjanske besede. Kar se je zgodilo z jezikom, upati je, se bode zgodilo tudi v drugih krogih. Celó vprašanje je to, je li naša narava krepka? Naša narava je prestala že drugačne nevihte. Za svoje zdravje, za svojo samostalnost morajo se bati le bolni in slabi narodi.“

„Vse je tako,“ reče Litvinov; „pa čemu bi se vedno podmetavali takim poskušnjam? Vi ste sami rekli, da iz tacega poskuševanja od začetka izhaja čudna mešanica. No, kaj pa, ko bi nam tako čudovišče ostalo? Da, saj je pa tudi ostalo, to sami veste.“

„Ne samo v jeziku — pa že to pomeni veliko. Jaz nisem vstvaril našega naroda, jaz nisem kriv, da ga je zadela osoda hoditi skoz take šole. „Nemci so se pravilno razvijali,“ kričijo vedno slavjanofili, „podajte tudi nam pravilen razvitek!“ Od kod pa vzeti ga, ker je že prvi čin našega plemena, — pozvanje poglavarja izza morja, — nepravilnost, anormalnost, katera se na vsakem izmed nas do današnjega dne ponavlja. Vsak izmed nas, ako tudi le samó enkrat, je veleval čemu ptujemu, neruskemu in rekel „pridi in vladaj nad menoj!“ Gotovo priznavam, da ne morem, kedar vzamemo tujo hrano v svoje telo, nikdar zanaprej vedeti, kaj smo povžili, ali kos kruha ali pa kosek strupa? — to pa je gotova istina: od hudega do dobrega se ne pride nikdar prek boljšega, ampak vedno prek hujšega; — in strup je v zdravoslovji koristna reč. Le bedak in nepoštenjak zamore z veseljem kazati na obožanje kmetov po osvobojenji, na pomnoženo pijanstvo po vničenem odkupu . . . prek hudega se pride k veselemu.“

Potugin potegne z rokoj po licu.



„Vi ste me vprašali,“ nadaljuje, kakega mnenja da sem o Evropi? Jaz se čudim Evropi in čisto vdan sem njenim načelom in ne zdi se mi treba to prikrivati. Jaz sem že davno nehal bati se, da bi ne razkrival svojega prepričanja, in tudi vi se niste vstrašili povedati svojih misli gospodu Gubarevu. Jaz, hvala Bogu, sem nehal slagati se z mnenjem vsacega, ki z njim govorim. V resnici ne vem nič gršega, kakor je taka nepotrebna plašljivost, ta prilizljiva vgodljivost, ki se z njo marsikter državni uradnik ponižuje pred študentkom, ki ni nič v njegovih očeh, skoraj da ne začne igrati si ž njim, in ki pribeži kakor zajec k njemu. Vzemimo, da se obnaša uradnik le zarad popularnosti tako, zakaj pa se naš brat, prosti meščan, suče tako brez samosvesti okoli družega človeka. Da, da, jaz sem zapadnjak, jaz sem vdan Evropi, to je, govorimo točneje, omiki, tisti omiki, nad kateroj imajo pri nas toliko veselje — civilizacija — da, da, ta beseda je še lepša, to jaz ljubim iz celega srca, verjem vanjo in nimam druge ljubezni in je ne bom imel. Ta beseda ci . . vi . . li . . za . . ci . . ja (Potugin izgovori to besedo povdarjaje vsaki slog) ta je razumljiva in čista in sveta; vse drugo pa, narodnost, kakor tudi slava, dišijo po krvi . . . Bog ž njimi!“

„No, in ljubite svojo domovino?“

Potugin potegne z rokoj po licu.

„Strastno jo ljubim in sovražim strastno.“

Litvinov zmigne s plečami.

„Domovina, Sozont Ivanič, naše staro, občno geslo!“

„Kaj že to? Kaka beda! Koga se boste bali! Jaz poznam še več dobrih gesel. Glejte na primer: red in svoboda — prav krasno občno geslo! To je bolje, ko naše: poveljstvo in nered. Vrh tega pa še vse te fraze, katerih je pijano toliko glav: zaničevano občinstvo, suvereniteta ljudstva, pravica do dela: ni morda to vse občno geslo? In kar se tiče ljubezni, ki se ne dá ločiti od sovraštva . . .“

„Ta byronizem!“ preseka mu Litvinov besedo, „romantizem iz tridesetega leta sèm.“

„Dovolite mi, vi se motite. Prvi, ki je pokazal na zvezo teh čutov, ljubezni in sovraštva, bil je rimski pesnik Katul, ki je živel dva tisoč let pred nami. Jaz sem to v njem čital, ko sem se bil nekoliko latinskega naučil vsled svojega, ako se smem tako izraziti, duhovskega rodu <sup>1)</sup>. Da, jaz ljubim in sovražim svojo čudno, milo, onečiščeno, krasno domovino. Še le nedavno sem jo zapustil; treba mi je, da si nekoliko odpočinem po dvajsetletnem sedenji za državno mizo v državnih poslopih. Zapustil sem domovino in

<sup>1)</sup> Odi et amo. Quare id faciam, fortasse requiris. Nescio; sed fieri sentio et excrucior.

tukaj je prav dobro biti in prijetno. Pa skoraj pojdem zopet nazaj, to že slutim. Dobra je sadovna zemlja, pa vendar ne rastejo na njej maline.“

„Vam je tukaj prijetno in veselo, tudi meni je tukaj dobro,“ pravi Litvinov. „Jaz sem prišel sèm, da se kaj naučim. Akoravno vidim take-le zle prikazni, me to ne moti.“ — Pri teh besedah pokaže na dve memogredoči loreti, okoli katerih se je sukalo in smukalo nekoliko članov Jokaj-kluba, in na dvorano za kvartanje, ki je bila še vsa natlačena, akoravno je bilo že jako pozno v noči.

„Kdo pa vam je pravil, da sem jaz za vse to slep? vpraša Potngin. — „Odpustite mi, vaše opombice me spominjajo na slavna naznanila naših nesrečnih novinarjev o nedostatkih angleške vojne uprave za časa krimske vojske, ki so se priobčevale v „The Times“. Jaz nisem optimist, in vse človeško, celo naše življenje, cela ta komedija s tragičnim koncem se mi ne predstavlja v rožnatem svitu; pa zakaj zapadu pripisovati to, kar se izcimi tudi lahko v naši lastni naravi? Ta hiša za kvartanje je zgolj strup za naš svet? no, ali niso ti-le kvartači naši ljudje? Ne, ljubeznivi Gregorij Mihajlovič, bodimo zmernejši in mirnejši! Dober učenec vidi napake svojega učitelja, pa jih spoštljivo zamolči. Ravno te napake so njemu v korist in ga vodijo na pravo pot.

Ako pa morate na vsak način razliti svoj žolč nad gnjilim zapadom, saj pride ravno zdaj tod le sèm vitežki knez Koko! V četrť ure je zaigral za zelenoj mizoj toliko, kolikor si prisluži z velikim trudom sto in petdeset rodbin. On je jako razdražen in vam bode izvrsten tovarš!“

„Prosim, prosim,“ reče naglo Litvinov vidé, da Potugin vstaja od svojega mesta, — „jaz poznam kneza Koko prav malo in bi gotovo raje govoril z vami.“

„Jaz sem vam prav hvaležen,“ govori Potugin vstajaje in priklanjaje se, — „jaz sem tako že dosti z vami besedoval, to je, govoril sem jaz sam, in vi ste gotovo lahko sami pri sebi spoznali, kako čuden je človek, ki hoče vedno le sam govoriti. Dokler se zopet vidimo... mene jako veseli, ponavljam še enkrat, da sem se z vami seznanil.“

„Ostanite še malo, Sozont Ivanič! Povejte mi vsaj, kje stanujete in kako dolgo še mislite tukaj ostati?“

To vprašanje je Potugina nekako vznemirilo.

„Še ta teden ostanem v Badenu; sicér pa se moreva znajti ravno tu pri Weberu ali pa pri Marksu. Če pa to ne, vas pa obiščem.“

„Vendarle bi rad vedel vašo adresu.“

„Da, pa... jaz nisem sam.“

„Ste oženjeni?“ vpraša hitro Litvinov.

„Ne, prosim vas . . . kaj bodele tako nepri-  
lično govorili! Pri meni je neka mlada deklica.“

„A!“ čmrkne Litvinov izgovarjaje se z uljud-  
nim kretanjem in pobesi oči.

„Ej, ima še le šest let,“ reče Potugin — „ona  
je sirotle, hči neke gospe, moje dobre znanke  
Mnogo lajše se snideva tukaj. Z Bogom!“ Na-  
sadi si klobuk na razkodrano glavo in hitro od-  
ide. Še dvakrat se pokaže pod plinovimi svetil-  
nicami na cesti, ki pelje v Aichenthalski dre-  
vored.

## VI.

„Čuden človek to!“ si misli Litvinov, ter se  
obrne proti gostilnici, v kateri si je bil najel sta-  
novanje. „Čuden človek, hočem ga obiskati!“ Ko  
stopi v svojo sobo, zagleda pismo na mizi. „A,  
od Tatijane!“ mislil si je in se jako razveselil  
pisma; pa je bilo od očeta. Litvinov prekrhne  
veliki pečat z grbom in začne čitati, . . . silen,  
prijeten, in znan duh ga iznenadi. Ogleda se in  
vidi na oknu v kupici vode velik šopek svežih  
solnčnic. Litvinov se nagne k njim, se jih do-  
takne in povoha ne brez začudenja, . . . nek da-  
ven spomin se zbudi v njem, pa si ne more do-  
misliti. Pozvoni strežaju in ga vpraša, od kod da  
je to cvetje? Strežaj odgovori, da jih je prinesla  
neka ženska, ki ni hotela povedati svojega imena,

ampak rekla je, da bote že po samih rožah vedeli, kdo da je ona. Litvinovu pade zopet nekaj na misel . . ., vpraša strežaja, kaka je bila ženska? Strežaj odgovori, da je bila visoke rasti in prekrasno oblečena, pred licem pajčolan.

„Prej ko ne je bila ruska grofinja,“ pristavi strežaj.

„Iz česa sodite vi tako?“ prasha Litvinov.

„Dala mi je dva goldinarja,“ reče strežaj in se nasmehne.

Ko je Litvinov odpustil strežaja, stal je dolgo zamišljen pred oknom. Na konec mahne z rokoj in jame zopet čitati očetovo pismo. Oče je izlival v njem, kakor navadno, svojo žalost in trdil, da neče nihče več kupovati kruha, če ga ne dobi žisto zastonj; da ljudje ne poznajo več pokornosti, in da bo kmalo konec sveta. „Misli si,“ pisal je oče med drugim, „poslednega kočijaža so mi pokvarili, Kalminčonka, se še spominjaš nanj? In gotovo bi bilo proč ž njim, in ne imel bi človeka, da bi me kam peljal, ko bi me ne bili dobri ljudje spomnili na duhovnika v Rjazanu, ki je prvi mojster za take bolezni, in svetovali mi, naj ga pošljem tje. In zares ga je ozdravil, bolje ko bi si mogel misliti. Da mi boš verjel, pridenem tudi duhovnikov dokument.“ Litvinov pregleda z radovednostjo ta dokument. V njem je stalo to-le: „Hlapec Nikanor imel je bolezen, proti kateri nima zdravoznanstvo leka. Ta bolezen

izvira od zlih ljudi. Priča temu je Nikanor sam: ker ni izpolnil nekemu dekletu dane obljube, zato mu je ona napravila po zlih ljudeh, da je postal čisto nesposoben. Da bi se mu ne bil jaz pokazal za pomočnika v tej bolezni, moralo bi ga biti konec, kakor črva na zelji. Jaz v upanji na vsevideče oko bil sem mu rešitelj življenja. Kako da sem to izvršil, je moja skrivnost. Vašo blagorodnost pa prosim, da zaprotite vašemu dekletu, naj se ne peča več s takimi sredstvi, ker zna zopet koga spraviti v to nadlogo.“

Litvinov se zamisli nad tem dokumentom; zdelo se mu je, da veje po njem sapa iz samotne goščave in da ga obdaja samotni mrak zaplesnelega življenja, čudno se mu je zdelo, da mora to pismo baš v Badenu brati. Med tem je bila ura že davno polnoči odbila. Litvinov se vleže v postelj in vgasne svečo; toda zaspati ne more. Lica, ki jih je danes videl, besede, ki jih je slišal, so se mu vrtele in čudno spletale po vročej glavi, ki se mu je bila razbolela od tobačnega dima. Zdaj se čudi nad Gubarevom, zdaj mu pridejo na misel njegove v tla obrnene oči s topim in upornim pogledom, zdaj zopet jih vidi razžarjene in nemirno se sukajoče; zdaj zopet zagleda Suhančikovo, sliši njen zamolkli glas in nevoljno šepetaje ponavlja za njo: „dala mu je zaušnico, dala!“ zdaj zopet stopi pred njega neskladna figura Potuginova in deset-, dvajsetkrat

mu pride v spomin in vsaka njegova beseda; zdaj se prikaže kakor koklja iz svojega kota Vorošilov v svojem oguljenem paletu-tu, in Piščalkin prikima sè svojo blagonamenjeno in lepo ostriženo glavo; tam kriči in psuje Bindasov, tukaj spet se joče Bambajev samega navdušenja. . . . Ali glavno je to, da mu ta neprenehljivi, sladki, težki duh ne dá pokoja in da se vse silneje in silneje razliva po temni noči in ga vedno močnejše spominja na to, česar on zapopasti ne more. Litvinovu pride na misel, da ni zdravo dišečih cvetic v spalnici puščati čez noč. Toraj vstane, pritiplje po mraku do cvetja in ga zanese v sosedno sobo. Pa tudi od tod prodira zadušljivi miris do njega. Neprestano se premetuje po postelji iz ene strani na drugo. Že se mu je začela prikradivati jeza; že vidi duhovnika „rešitelja iz pokvare“; in dva vrlo hitra zajca zdrčati prek pota in Vorošilova, ki sedé z ogromno generalsko perjanico kakor v grmu peva kakor slavček nad njim . . . , kar se na mah vzdigne iz postelje in tlesknivši z rokami zavpije: „Ali nije ona? Ne more biti!“

Da si moremo razjasniti te Litvinove besede, prosimo druzega bralca, naj se vrne z nami nekoliko let nazaj.



## VII.

Okoli leta 1855 je živel v Moskvi v silno tesnih okoliščinah, malo da ne v revnosti, mnogočislana rodbina knezov Oseninih. To so bili pravi, ne tartarsko-gruzinski, ampak čistokrvni knezi Rurikoviči. Jihovo ime srečaš večkrat v naših letopisih med prvimi moskovskimi velikimi knezi, ki so razprostirali rusko zemljo. Oni so bili gospodarji obširnih podedovanih posestev in mnogega imenja. Ne enkrat so bili obdarovani za svoje v vojskah pridobljene zasluge; sedeli so v svetovalstvu plemenitašev, eden izmed njih se je celo pisal z „vič“. Ali vničili so jih vsled obrekovanja jihovih neprijateljev do zadnega, vzeli jim vso čast ter jih razgnali v samotne kraje. Osinini so propadli, pa zginoli vendar niso, ampak prišli so zopet k moči. Jarem prognanstva se jim je odvzel, posestva so jim zopet dali nazaj, pa vse to ni nič pomagalo. Osinini so čisto osiromašili. Jihov rod se ni okrepčal niti za vlade Petra Vélikega niti Katarine. Vedno bolj so propadali in nastopali nižje službe. Šteli so med seboj že take, ki so se ponižali za policiste, načelnike komptoarov in nadzornike mestnih oddelkov.

Rodbina Osininov, o katerih mi govorimo, je štela sedem oseb: moža, ženo in pet otrok. Ži-

veli so na „Sobačjej plošadki“ (pasjem trgu), v lesenej hiši z enim nadstropjem, z rižnatimi, paradnimi stopnicami na ulico, z zelenimi levi na vratih in drugim plemenitaškim kinčem. Izposojevali so si pri tamošnjem trgovcu, česar jim je bilo treba; večkrat pa so sedeli po zimi brez drv in luči. Knez sam je bil vel in nekoliko bedast človek; nekda je bil lepotičnež, zdaj pa se je že popolnoma zapustil. Ne toliko iz spoštovanja do njegovega imena, kolikor iz obzira na njegovo ženo, ki je bila popred na dvoru, so mu dali neko službo z majhno plačo, lepim naslovom in brez vsacega posla. On se ni mešal v nič in le kadil od jutra do večera; še „schlaf-rocka“ ni slekel in težko je sopihal za pečjo. Žena jegova, bolehna in čmerna, imela je vedno dosti posla z domačimi sitnostmi, spravlja je otroke v cesarske zavode, in z oskrbljevanjem svojih petrogradskih zvez. Ona se ni mogla navaditi na ta položaj in na oddaljenje od dvora. Ko je bil oče Litvinova v Moskvi, se je seznanil z Osinini; imel je priložnost skazati jim dobroto, posodivši jim tri sto rubljev. Sin jegov, še študent, je večkrat zahajal k njim; tudi njegovo stanovanje ni bilo daleč od Osininovih. Toda njega ni vleklo tje sosedstvo, tudi ga ni odganjala slaba vgodnost jihovega življenja; — on je začel večkrat obiskavati Osininove, odkar se mu je vnela ljubezen do njihove starše hčerke Irine.

Irini je minulo ravno tedaj sedemnajsto leto. Nedavno je bila zapustila inštitut, od koder jo je vzela mati nazaj, ker se je bila z načelnico nekaj sporekla. Irina bi namreč bila imela pozdraviti v francozkem jeziku na očitnem izpitu šolskega pokrovitelja. Kratko pred tem aktom pa je načelnica odločila za to družega dekleta, hčer jako bogatega najemnika. Kneginja ni mogla pozabiti na to razžalenje, pa tudi Irina sama ni odpustila načelnici te nepravilnosti. Ona si je že v jutru mislila, kako bode vstala, govorila svoje verze in s tem obrnila občno pozornost na sebe in da bode cela Moskva govorila o njej. . . . Pa tudi res! Moskva bi bila govorila o njej. Irina je bila visoka deklica, lepo izraščena, nekoliko vpadlih prs in mladih ozkih pleč, kože za njena leta nenavadno blede, čiste in gladke, kakor alabaster, gostih, plavih las; krasne, zavsem pravilne črte na njenem licu še niso popolnoma zgubile tistega prostodušnega izraza, ki je lasten prvej mladosti. Na lepem njenem vratu, na njenem na pol malomarnim, na pol brezskrbnim posmehu videla se je v njej nervozna plemenitaškinja; v njenih lepih tenkih ustnicah, v malem orlovskem nosu kazalo se je nekaj samovoljnega in strastnega, nekaj zanjo in za druge nevarnega. Žalostne, resnično žalostne so bile njene oči, črnosivkaste z zelenim prelivanjem, žive in gibčne, kakor pri egiptovskih boginjah s svitlimi

trepavnicami in velikimi obrvimi. Čuden izraz je bil v teh očeh: kakor koli so gledale, gledale so pazljivo in zamišljeno iz nekake neznane dubljine in daljine. V inštitutu je veljala Irina za eno izmed najboljših učenk po razumu in sposobnostih; po značaju pa je bila nestalna, samoljubna in glava njena bila je nevarna. Ena učiteljica jej je prerokovala, da jo bodejo njene strasti ugonobile — „vos passions vous perdront“; druga pa jej je očitala hladnost, brezdušnost in imenovala jo „une jeune fille sans coeur“. Tovaršice so imele Irino za štimano in občutljivo, bratje in sestre so se bali pred njo, mati jej ni nič zapala, in očetu je postalo čudno, kedar je vprla vanj svoje skrivnostne oči. Tudi očetu in materi je nehotečim vlila čuvstvo spoštovanja ne zavolj svojih lastnosti, temveč zavolj posebnih nejasnih upov, ki jih je ona v njih zbujala, Bog ve zakaj, „Eto, Praskovija Danilovna, ti boš videla,“ reče enkrat stari knez snemši čibuk iz ust, — „ta Irinka nas bode še spravila iz neugodnosti.“

Kneginja se je razsrdila in rekla možu, da ima „des expressions insupportables“; potem pa se je zamislila in šepetala skoz zobe: „da, . . . in treba bi bilo rešiti nas!“

Irina je vživala skoraj neomejeno svobodo v očetovski hiši. Niso je krivo izrejali pa tudi jej niso mnogo zabranjevali. Ona je tako tudi htela . . . pri ktereji koli neprijateljski prikazni,

ako je na primer prišel trgovec in jel po celem dvoru kričati, da mu je že sitno vlačiti se okoli za svoje denarje, ali ako so ljudje začeli svoje gospodarje grditi, kaki da so ti knezovi, da še sami lakote poginjajo, — še Irina trenila ni, ampak sedela je mirno s pakostnim smehljanjem na mračnem licu. Staršem pa je bilo to smehljanje grenkeje, ko vsako očitanje, ker so čutili, da so krivi pred to stvarjo, ktereje je bilo, djal bi, že pri rojstvu dano pravo do bogastva, nasladnosti in poklanjanja. . . .

Litvinov se je zaljubil v Irino, ko jo je zagledal (bil je tri leta starejši od nje); pa dolgo ni zamogel pridobiti si ne njene naklonjenosti, ne pozornosti. Na njenem obnašanji proti Litvinovu je bilo celo nekaj neprijaznega. Videlo se je, ko da bi jo bil razžalil, kar je ona globoko v srcu zatajila in česar mu ni mogla odpustiti. Litvinov je bil tačas še premlad in prekrotek, da bi bil razumel, kaj zakriva pod tem neprijaznim, skoraj prezirajočim obnašanjem. Pripetilo se je, da je pozabivši na nauke in knjige sedel v neveselej dvorani Osininske hiše in prikradeno pogledaval na Irino. Od tega trenutka je postalo njegovo srce počasno in tužno in tiščalo ga je v prsih. Irina pa, kot da bi bila jezna ali sitna, vstane, hodi po sobi in hladno pogleda nanj kakor na stol ali na mizo, zmigne z ramami in si mane roke. Če bi tudi govorila celi večer z Lit-

vinovom, ne pogledala bi ga iz posebnega namena, kakor da bi htela tudi to milost mu odreči, ali pa bi vzela naposled knjigo in se zagledala v njo, ne čitaje mrgodila se in si grizla ustnice in iznenada vprašala glasno očeta ali brata, kako se pravi po nemški „trpljenje“? On je skušal iztrgati se iz tega čarovnega sveta, v katerem se je mučil in bil brez prenehleja, kakor tica v kletki. Sklenil je v enem tednu zapustiti Moskvo. Toliko da ni zgubil razuma zbog same muke in dolzega časa; ves sčinžan, bolan se je povrnil k Osininim. . . . Čudna reč! Irina je med tem časom jako shudela, lice se jej je požoltilo, obraz vpadel; toda Litvinova je srečala še z večo hladnostjo, skoraj nemarno, kakor da bi bil še povečal tajno razžaljenje. Takó ga je mučila dobra dva meseca. Potem pa se je vse v enem dnevu spremenilo. Na enkrat se je vnela, kakor požar, naglo je priletela, kakor strašna burja — ljubezen. Nekega dne — dolgo se ga je spominjal — je sedel zopet v dvorani Osininovih pri oknu in brezmiselno gledal na ulico; bilo mu je dosadno in tožljivo; samega sebe je preziral in ni se mogel z mesta vzdigniti. Zdelo se mu je, da, ko bi memo okna tekla reka, bi skočil vanjo z grozo pa brez pomilovanja in vsmiljenja, Irina se je bila vsedla blizo njega; nekako čudno je molčala in še zmeznila se ni. Že nekoliko dni ni več govorila z njim, pa tudi ž nobenim drugim

ne. Vedno je sedela podpiraje si glavo z rokama v grozni dvombi in le redkokrat se medleno ozrla krog sebe. Temu hladnemu in mučnemu stanju je hotel naposled Litvinov storiti konec; on vstane in neposlovilši se začne iskati klobuk. „Ostanite!“ zasliši se nagloma tiho šepetanje. Srce se je treslo Litvinovu v prsih; ni poznal odmah Irininega glasú. Kaj je vse povedano v tej edini besedi! Litvinov vzdigne glavo in se prestraši; Irina pa ga je ljubeznivo gledala. „Ostanite,“ ponavlja ona, „ostanite in ne hodite od mene. Jaz hočem ostati pri vas!“ Še z nižim glasom pristavi: „Ne hodite od mene, jaz to želim!“

Ne vedé, kaj misli in kaj dela, se jej Litvinov približa, razklene roké — ona mu odmah poda obedve roki, se nasmehlja, zarudi in odide iz sobe. Čez nekoliko se zopet vrne sè svojo mlajšo sestro, pogleda Litvinova z istim ljubeznjivim in krotkim pogledom, ter mu veli, naj se vsede poleg nje. Iz prvega ni mogla govoriti, samo zdihovala je in zarudelo jej je lice; potem pa začne, se ve da plašno, izpraševati ga o njegovem poklicu, kar poprej ni nikdar storila. Še ta večer se je začela iskrenejše pogovarjati ž njim in izgovarjati se, zakaj ga do zdaj ni mogla ceniti, zagotavljala mu, da je zdaj zavsem drugačna postala, osupnila ga je z nenavadno pohvalo republike (on je tačas jako spoštoval Robespiera in si ni upal glasno soditi Marata). Teden

dni pozneje je Litvinov že vedel, da ga Irina ljubi. Da, dolgo je Litvinovu trajal ta prvi dan, — pozabil pa tudi ni slednih dni, tistih dni, ko se je silil, da bi sumil, pa se bal, da bi ne verjel, ko je do omotice vshiten in skoraj še prestrašen videl, kako je prihajala, rasla in vse pred sabo nemilostljivo rušila in naposled prodvignila se neskončna sreča. Zdaj so nastopili svitli trenotki prve ljubezni, trenotki, katerim ni dovoljeno, da bi se večkrat prikazali v tistem življenji. Irina je postala od sedaj mirna ko jagnje, mehka ko svila in brezkončno dobra. Začela je podučevati svoje mlajše sestre, ne na glasovir — muzikalna ni bila — ampak v francoščini, angleščini, čitala je z njimi šolske knjige in jela se mešati v domača opravila; vse jo je veselilo, vse zanimalo. Včasih je govorila brez prenehleja, včasih zopet pogreznila se v molčeče vživanje. Delala je različne načrte, spuščala se v globoka razmišljanja o tem, kaj bo delala, kedar jo vzame Litvinov za ženo. „Kako bodeta šla skupaj...“ trudila se, djal bi Litvinov, — da, da, trudila se, ponavljala Irina... kako bodeta skupaj čitala, glavno pa — potovala.“ Posebno rada bi bila zapustila Moskvo; in ko je Litvinov pravil, da še ni dokončal nauk na vseučilišču, mu je vsakokrat odgovorila, da on to lahko stori tudi v Berolinu ali kje drugje. Irina ni mogla obdržati tajnih svojih čuvstev, tako da ni dolgo ostala



njena razmera proti Litvinovu neznana knezu in kneginji. Nista se ravno razveselila tega, pa vendar po dolgem premišljevanji nista našla vzroka, da bi bila že zdaj dala svoj „veto“. Stanje Litvinova je bilo zavsem v redu . . . „pa familija, familija!“ je premišljevala kneginja. — „No se ve da, rodbina, to je naravno,“ odgovori knez, „saj pa tudi ni meščanske krvi. Glavno pa je to, da naji ona ne bode poslušala. Naj je že bilo kakor god, ali ni vselej storila, kakor je hotela? Vous connaissez sa violence! (vi poznate njeno moč). Pa saj še ni nič gotovega!“ Tako si je mislil knez in vsakokrat dodal: „Madame, Litvinova! . . . samo to? Jaz sem kaj družega pričakoval.“

Irina je popolnoma vladala nad svojim ljubljencem; on sam je padel popolnoma nehotoma v njene roke. Kakor da bi bil padel v vrtinec, ali kakor da bi se bil zgubil; . . . življenje mu je teklo veselo in sladko. O ničem ni žaloval, ničesar se bal. On ni mogel premišljevati o značaju, o dolžnosti zakonskih zaveznikov, misliti o tem, ali zamore on, ki je brezpogojno pokoren, biti dober mož in kaka žena bode postala iz Irine, ali bodo njune razmere pravilne, o vsem tem ni mogel nikakor razmišljovati. Kri mu je vskipela in on je vedel samo eno: iti za njoj, iti z njoj vedno in brez konca, naj že bode, kar hoče. Ako tudi ni bilo nobenega nasprotja od

strani Litvinova in se je kazala Irina še tako nježna, je vendar prišlo včasih do kakega nespo-razumljenja. Enkrat pride k njej naravnost iz vseučilišča v zamazanej suknji, s črnilom vma-zanimi rokami. Hiti mu nasproti z navadnim ljubeznjivim pozdravom, pa brzo se vstavi . . . „vi nimate rokovic,“ je spregovorila in odmah dodala: „Ti, kako ste vi . . . dijak!“

„Vi polagate na to veliko važnost!“ reče Litvinov.

„Vi ste prav dijak,“ ponavlja ona — „vous nêtez pas distingué!“

Pri teh besedah mu pokaže hrbet in odide iz sobe. Naravno, da ga je nekaj časa kasneje prosila, naj jej odpusti. Sploh se je rada pred njim izgovarjala in karala se, samo — zares čudno — večkrat se mu je skoraj z jokom to-žila zavoljo napak, ki jih ni imela, nasprotno pa si je odrekala nepopolnosti, ki so jej bile v res-nici lastne. Pri drugi priliki jo najde vso v sol-zah, glavo vprto na roke, z razpuščenimi lasi, in ko jo ves začuden vpraša po vzrokih njene žalosti, je molčé pokazala s prstom na prsi svoje. Litvinov se prestraši, „jetika“ mu je šinilo v glavo in prime jo za roko.

„Ti si bolna?“ reče s trepetajočim glasom (začela sta se včasih že tikati) — „grem precej po zdravnika. . . .“ Toda Irina mu tega ne do-

voli: „Jaz sem popolnoma zdrava . . . pa ta le obleka . . . zar vi ne razumete?“

„Kaj to? . . . ta obleka,“ . . . spregovori on, nehoteč razumeti jo.

„Kaj to! Pa to, da nimam druge in da se moram vedno oblačiti v njo, celo tedaj, kedar ti . . . kedar vi pridete. Ti bi me na konec še nehal ljubiti, ker me vidiš tako zamazano!“

„Čuj, Irina, kaj govoriš! Ta haljina mi je jako ljuba, . . . za to mi je tako draga, ker sem te prvokrat videl v njej.“

Jirina zarudi.

„Ne spominjajte me na to, Gregorij Mihajlovič, prosim, da tudi takrat nisem imela druge haljine.“

„Zagotovljam vas, Irina Pavlovna, da se vam prav lepo poda.“

„Ne, grda je grda,“ trdila je ona ter vsa potresena drgala si dolge in mehke kodre. — „Oh ta revščina, siromaščina, temota! kako se izbaviti iz te bede! kako se rešiti iz te temote!“

Litvinov ni vedel, kaj bi rekel, ter vznemirjen zrl v tla. Nenadoma skoči Irina iznad stola in položi obe roki Litvinovu na rame.

„Ali me zares ljubiš? Ti me ljubiš?“ spregovori ona ter približa svoje lice Litvinovemu in njene oči, še polne solzá, zasvetile so se ji veselo in srečno. — „Ti me ljubiš, in v tej grdej haljini?“

Litvinov pade pred njo na kolena.

„Ah, ljubi me, ljubi, moj mili, moj rešitelj!“ je prošepetala pripognivši se k njemu.

Tako so pretekli dnevi, pretekli tedni. Ako tudi ni bilo še nikakih formalnih izjav in je Litvinov še vedno obotavljjal se, ne po svoji lastni želji, ampak pričakovaje povelja od Irine (ona je neki pot pristavila, da sta še obadva smešno mlada in da je treba še čakati nekoliko tednov), in ko se je že vse približevalo k rešenji, in se je jima že bodočnost kazala vedno jasnejša in jasnejša, se na en mah dogodi nekaj, kar je razvelo vse te nade in načrte, kakor veter lahki cestni prah.

## VIII.

To zimo je obiskal Moskvo dvor. Ena svečanost je podila drugo; tako je prišel na vrsto tudi navadni veliki bal v „dvorjanskem sobranji“. Vest o tem balu prišla je tudi naznanjena v „policajskih vedomostih“ do plemiča na „pasjem trgu“. Knez se hitro odloči spoznaje, da je vsakako treba iti tje in peljati seboj Irino in da bi se mu ne moglo odpustiti, ko bi zdaj zamudil videti vladarjevo rodovino. On se je držal svoje namere s posebno njemu prirojeno žarnostjo. Kneginja se je nekoliko slagala z njim in le zdihovala, kedar je pomislila na stroške. Posebno pa

se je protivila Irina: „Ni potrebno, jaz ne grem!“ je odgovarjala na prigovarjanje in razlaganje staršev. Vpornost Irinina je šla tako daleč, da se naposled stari knez odloči naprositi Litvinova, naj jo k temu prigovarja, in poleg drugih razlogov pove tudi to, da ni prilično, da se mlado dekle izogiblje, da je treba „tudi to poskušati“, ker je že tako nihče ne vidi. Litvinov obljubi prigovarjati jo in povedati jej te „razloge“.

Irina pa je gledala in poslušala netreminice in pazljivo na njega, in igraje si s konci svojega pasa, reče:

„Vi želite to, vi?“

„Da . . . jaz mislim,“ odgovori Litvinov jec-ljaje. „Jaz se slagam v tem z vašimi roditelji . . . da, in zakaj bi ne šli . . . da vidite kaj sveta in se pokažete,“ pristavi on s krotkim smehom.

„Sebe pokazat,“ ponavlja ona počasi — „no, dobro, jaz pojdem . . .; toliko pa si zapomnite, da ste vi sami to želeli!“

„To je, jaz . . .“ je htel Litvinov dodati.

„Vi sami ste to želeli,“ pretrga mu Irina besedo; — „zdaj pa še en pogoj: vi mi morate obljubiti, da ne pridete na ta bal.“

„No, zakaj pa ne?“

„Jaz hočem tako.“

Litvinov razširi roke. — „Jaz se podvržem vašej volji . . . pa priznavam, da bi me neskončno veselilo videti vas v celej sijajnosti, biti priča

vtisa, ki ga bode te včini. . . . Kako bi se po-  
našal z vami!“ pridoda ter izdihne.

Irina se nasmehne.

„Vsa ta sijajnost bode obstajala v belej ha-  
ljini, in kar se vtisa tiče . . . no, z eno besedo,  
jaz hočem tako.“

„Irina, ti si, kakor da bi se srdila.“

Irina se zopet nasmehne.

„O ne, jaz se ne srđim. Ti pa . . .“ zdaj vpre  
ona v Litvinova svoje oči, in zdelo se mu je, da  
še ni nikdar videl v njih takega izraza, — „mo-  
rebiti je to potrebno,“ pristavi polglasno.

„No, Irina, ali me ljubiš?“

„Da, ljubim te,“ odgovori ona z jako sve-  
čano resnobljostjo ter mu krepko in možko stisne  
roko.

Vse nasledne dni se je Irina skrbno bavila  
s svojo toaletto za bal. Kratko pred balom jej  
ni bilo prav dobro; ni mogla dolgo sedeti na  
enem mestu, dvakrat so se jej prikazale solze v  
očeh. Kedar je bil Litvinov pri njej, silila se je,  
da se je pokazala veselo. Sicer se je proti njemu  
obnašala vrlo nježno, pa nepazljivo in vsak čas  
se je ogledovala v zrcalu. Na dan plesa samega  
bila je jako bleđa, molčeča in mirna. Ob deve-  
tih zvečer pride Litvinov, da jo vidi. Ko stopi  
ona pred njega v belej haljini z lasi rahlo na-  
vzdignjenimi z vejico nar lepših sinjih cvetlic,  
se ni mogel vzdržati, da ne bi bil izdihnil en

„ah“, tako se mu je videla divna in veličanstvena. „Da, ona je od jutra narasla,“ misli on — „in kakošna krasna slika! To je, kar se pravi, iz visokega rodu.“

Irina je stala pred njim s pobešenimi rokami, resno in neprisiljeno skoraj smelo gledaje ne v njega, ampak daleč nekam naravnost pred se.

„Zdite se mi, kakor basnenska princezinja,“ spregovori šlednjič Litvinov, — „ali ne: kakor vojskovodja pred bitko, pred zmago. . . . Vi mi niste dopustili, da pridem na ta bal,“ nadaljuje on, (med tem se ona ni premaknila, ne kakor da bi ga ne poslušala, ampak ker se je bavila z družimi mislimi) — „mi bote odrekli, da vzamete seboj od mene te le cvetlice?“

On jej poda šopek solnčnic.

Ona pogleda bistro na Litvinova, mu poda roko in na mah zgrabi za konec vejice, ki jej je krasila glavo ter reče:

„Hočeš? Reci le eno besedo in snela bom vse to ter ostala doma.“

Litvinovu počne srce silno vdarjati. Irinina roka je že začela znad glave trgati venec. . . .

„Ne, ne!“ se on hitro oglasi s čvrstim, hvaležnim in velikodušnim glasom: „jaz nečem biti egoist, začem kratiti svobodo. . . ., kedar vem, da je tvoje srce, . . .“

„No, tak pa ne hodite blizo, da mi ne izgubate haljine!“ hitro spregovori Irina.

Litvinov se nasmehne.

„Pa buket bodete vendar vzeli?“ vpraša on.

„Gotovo, jako mil mi je in prav ljubim ta duh. Merci! (hvala). Hraniti si ga hočem za spomin.“

„Prvega vašega bala,“ dostavi Litvinov, — „prvega vašega slavja.“

Irina se pogleda prek ram v zrcalo.

„Sem li zares tako lepa? Niste vi pristranski?“

Litvinov ni mogel nehati razsipavati navdušene pohvale. Irina ga ni več poslušala; povzdignola je šopek k licu in zopet gledala v daljavo s svojimi čudnimi kakor potemnelimi očmi; konci temnih trakov lehkim vzduhom nemirno vzdignjeni so se videli izza njenih pleč kakor krila.

Zdaj pride knez v belem ovratniku, v črnem pa že orujavelem fraku, v gumbnici plemeničesko medaljo na vladimirskem traku. Za njim pride kneginja v svilnatej obleki starega kroja; s strogo brižljivostjo, s katero skušajo matere skrivati svojo vznemirjenost, pomeštra od vzadej in jej vredi gube po haljini. Pred hišo potegneta dve dolgodlačni mrhi četverosedezen star voz, ki je glasno priškripal po gomilah nerazmetanega snega. Bo-lehen strežaj v čudnej obleki stopi v sobo ter naznani, da je voz že pripravljen. Blagoslovivši otroke, ki so še ostali doma, in zavivši se v



kožuhnat plajšč stopita knez in kneginja v pred-sobo; Irina stopa molčé za njima v tankem in kratkem salopčiku <sup>1)</sup> — kako je vendar ona črtela ta salopčik!

Litvinov jih spremlja do voza in misli, da bo dobil od Irine še zadnji pogled. Pa Irina je je stopila v kočijo in se ni več ozrla za njim.

Okoli polnoči se vstavi Litvinov pod oknom „sobranja“. Brezštevilne luči velikih lustrov svetile so skoz krasne zastore po celej ulici, ki je bila obstavljena z ekvipažami. Svečano na ples pozivajoči so se razlegali okoli glasovi Straus-sovega walzerja.

Prihodnji dan ob eni popoldne se odpravi Litvinov zopet k Osininim. Našel je doma samo kneza, ki mu je brž povedal, da Irino glava boli, da varje postelj in ne vstane do večera in da se sicer takej boleznini ni čuditi po prvem plesu.

„C'est très naturel, vous savez, dans les jeunes filles“ (to je, veste, pri mladih dekletih zavsem naravno), pristavi francozki.

To je osupnilo Litvinova, ki je še le ta trenotek zapazil, da ni imel knez na sebi hišne suknje, kakor navadno, ampak gornjo suknjo, — „in pri tem,“ dostavi knez, „kako ne bi onemogla vsled včerajšnih dogodeb.“

„Dogodeb?“ zamrmlja Litvinov.

---

<sup>1)</sup> Kožuhnat plajšč za ženske.

„Da, da, dogodeb, dogodeb, de vrais événements. Vi si ne morete misliti, Gregorij Mihajlovič, quel succès elle a eu! (kak uspeh je imela). Ves dvor je obračal svojo pozornost na njo. Knez Aleksander Teodorovič je rekel, da tukaj ni mesto za njo, in da ga ona spominja na grofinjo Devonširsko . . . saj veste, ono . . . znano . . ., in stari grof Blasenkrampf je glasno rekel, da je ona la reine du bal (kraljica bala), in želel biti njej predstavljen. On se je tudi meni predstavil, to je, rekel mi je, da se me spominja od tedaj, ko sem bil še huzar, in me vprašal, kje sedaj služim. Vrlo prijeten je ta grof in velik adorateur du beau sexe (molivec ženskega spola). In kaj jaz! kneginja moja in drugi mi niso dali miru. Natalija Nikitišna je sama z njo govorila, kaj še hočete več? Irina je plesala z vsimi najvišimi kavaljeri, vsi so se mi predstavljali . . . še sešteti jih nisem mogel. Verjemite mi, vse je hodilo v gromadah okoli nas; v mazurki je neprenehoma plesala. Nek inostransk diplomat, ko je zvedel, da je Irina Moskovkinja, je rekel caru: „Sir,“ je rekel — „décidément c'est Moscou qui est le centre de votre empire!“ (gospodar, zares je Moskva središče vaše države). Drug diplomat je pristavil: „C'est une vraie révolution, Sir“ (to je prava revolucija). Revelation ali révolution . . . nekaj tacega. Da . . . da . . . to vam rečem, to je bilo kaj nenavadnega.“

„No, in Irina Pavlovna?“ vpraša Litvinov, kteremu so se med tem, ko je knez govoril, tresle noge in roke, — „je bila vesela ali žalostna?“

„Kaj pa da vesela; da bi še zadovoljna ne bila! Sicér pa že vi tako veste, da je človek ne more vselej lahko razumeti. Vse mi je včeraj govorilo: „To je čudno! Jamais on ne dirait que mademoiselle votre fille est à son premier bal“ (noben človek bi ne mislil, da je gospojica, vaša hči, danes na prvem balu). Grof Reisenbach je med drugim — saj ga poznate . . .“

„Ne, jaz ga ne poznam in ga nikdar nisem poznal.“

„Bratranec moje žene.“

„Ne poznam ga.“

„Bogataš, kamernik; živi v Petrogradu in ima veliko veljavnost, v Livoniji on stori, kar hoče. Do zdaj se ni brigal za nas . . . saj pa tudi veste, da se jaz nikomur ne vsilujem. „J'ai l'humeur facile, comme vous savez“ (jaz sem človek popustljive čudi, kakor že veste). Ali poglej ga zdaj! Vsedel se je poleg Irine, razgovarjal se z njo čez četvrt ure in rekel potem mojej kneginji: „Ma cousine,“ je rekel, „votre fille est une perle; c'est une perfection“ (sestrična, vaša hči je prav biser, to je popolnost). Vse mi je čestitalo zavoljo tacega otroka. In potem sem ga videl, da je šel k neki visoki

osebi in govoril z njo, pa sam je neprestano gledal na Irino in tudi ona oseba je gledala na njo . . .“

„Tako se morda Irina ne misli celi dan prikazati?“ vpraša zopet Litvinov.

„Da, hudo jo boli glava. Rekla je, naj bi vas pozdravil in se vam zahvalil za šopek, ki je jako dopadal. Irini je treba počitka, . . . kneginja moja je šla v vizite . . . in jaz sem ostal sam . . .“

Knez si odkašlja in lopne z nogama trudeč se, da bi še kaj povedal. Litvinov reče, da ga neče motiti in da pride pozneje vprašat po Irininem zdravju, ter odide.

Nekoliko korakov proč od hiše Osininove je videl stati pred policajsko hišo kočijo z dvema sediščima. Sluga v lepej livreji se nagne iznad kozla ter praša policijskega strežarja, nekega Čuhonca, kje da stanuje knez Pavel Vasiljevič Osinini? Litvinov pogleda v kočijo in vidi v njej sedeti človeka sredne starosti, hemorojdalne kompleksije, z nagrbanim in napihnjenim licem, grškim nosom, pakostnimi ustnami, zamotanega v soboljev kožuh, po celem izgledu kakega veljavnega dostojanstvenika.

## IX.

Litvinov ni držal svoje popred dane obljube, da hoče priti pozneje Irino obiskat, ampak mislil si je, da je bolje odložiti poset do prihodnjega dne. Stopivši okoli dvanajste ure v že znano dvorano, najde ondi mlajši dve kneginji Viktorinko in Kleopatrinko. Pozdravi se z njima ter ji vpraša, je li preleglo Irini Pavlovej in jo li zamore že videti?

„Irinica je odšla z mamico,“ odgovori mu Viktorinka.

„Kaj . . . odšla je?“ se čudi Litvinov in tiha groza ga spreleti po celem životu. „Ali . . . ali . . . ali se ne zabavlja ob tem času z vama, ali vaji ne podučuje več ob tej uri?“

„Od dnes naprej naji bo Irinička težko več podučevala,“ odgovori Viktorinka. „Od zdaj naji več ne bode,“ ponavlja za njoj Kleopatrinka.

„Ali je vaš papa doma?“ praša Litvinov.

„Tudi njega ni doma,“ nadaljuje Viktorinka; — „Irinčka ni zdrava, celo noč je plakala . . .“

„Plakala?“

„Da, plakala . . . meni je pravila Egoravna, in oči so jej tako rudeče in tako otekle . . .“

Litvinov je šel dvakrat po sobi gor in dol, tresel se ko da bi ga zeblo in potem vrnil se v svoje stanovanje.

Tako mu je bilo, kakor človeku, ki gleda iz visocega stolpa navzdol. Vse življenje je vmrlo v njem in sukalo se mu je v glavi. Nema dvomba, raztresene begajoče misli, nejasen strah in negotovo upanje, čudna skoraj zloradna radovednost, v stisnjem grlu gorkota neprelitih solz, na ustnicah prisiljenje pustega smehljeja in brezmiselnost na nikogar obrnjena prošnja . . . o kako je vse bilo grozno in strašno! „Irina me neče videti!“ se mu je vrtelo neprestano po glavi; — „to je jasno; pa zakaj? kaj se je moralo dogoditi na tem nesrečnem balu? Tako nenadno . . .“ (Ljudje vedno vidijo, da pride smrt iznenada, pa se ne morejo navaditi na to nepričakovanost, in si mislijo „ta je pa neslana“.) — „Nič mi ni sporočila, nobenega razjasnila mi ni zapustila!“ . . .

„Gregorij Mihajlovič!“ začuje se baš glas za njegovimi ušesi.

Litvinova oblije groza; ogleda se in vidi pred seboj strežaja s pismom v roki. Hitro je spoznal njen rokopis. . . .

Še ni razpečatil pisma, že je slutil nesrečo svojo, sklonil glavo na prsa in povzdignil pleča, kot da bi se hotel skriti pred vdarcem.

Naposled zbere svoje duševne moči ter na en mah raztrga kuvert. Na malem lističu stale so sledeče besede:

„Odpustite mi Gregorij Mihajlovič! Vse je končano med nama. Jaz odidem v Pe-

trograd. Meni je strašno težko, pa reč je že izvršena. Zdi se mi, da je to moja osoda . . . pa nečem se opravičevati. Moje slutnje so se vresničile. Odpustite mi, pozabite me: jaz nisim za vas.

Irina.

Bodite velikodušni, ne išcite, da bi me videli.“

Ko Litvinov prečita te vrstice, pade polahkoma na divan, kakor da bi ga bil kdo vdaril po prsih. On spusti pismo iz rok, ga zopet pobere, ga prečita na novo in pošepeta „Petrograd“, ter ga z nova spusti na tla. Zdaj nastane tišina; on vzdigne roke, da si popravi spodglavnik . . . — „kakor prišlo, tako prešlo . . . to je vse naravno, jaz sem vsekdar to pričakoval . . . (on je lagal samemu sebi; kajti nikdar ni kaj tacega mislil) . . . plakala? ona plakala? . . . nad čem neki bi ona plakala? še ljubila me ni! Sicer je vse to umevno in soglasno z njenim značajem. Ona, ona ni za mene . . . zdaj vidiš!“ Litvinov se gorko posmeji, — ona sama ni vedela, kaka sila je v njej skrita in ko se je tega na balu prepričala, kako bi mogla ostati z neznatnim studenčekom . . . vse to je jasno.“

Zdaj se spomni njenih nježnih besedi, njenih posmehljajev in oči, teh nepozabljivih oči, katerih nikdar več ne bo videl, ktere so se svetile in tajale, kedar so se srečale z njegovimi; spomni

se brzega, bojazljivega in vročega poljubljeja, — in pomislivši na vse to, zajoče, zajoče krčevito, besno, jadovito, jame se zvijati, gušeč se z besnim vživanjem. Kakor da bi hotel raztrgati samega sebe in vse drugo okoli sebe, je tiščal razplamtено lice v spodglavje svojega divana in grizel vanj. . . .

Jojme! ravno isti gospodin, ki ga je vidil sinoči v kočiji, bil je brat od strica kneginje Osinine, bogataš in kamornik, grof Reisenbach. Vidivši vtis, ki ga je včinila Irina na visoke osebe, si je grof hitro mislil, kake koristi (mit etwas Accuratesse) bi znal vleči iz tega, in kot energičen človek, ki razume vse za svoje koristi upotrebiti, je brzo sestavil svoj načrt. On se odloči delati brzo, po — napoleonski. „Vzemimo to originalno devojko k sebi na dom“, tako si je on mislil, „v Petrograd; postavim jo za naslednico svojega, naj ga vrag vzame, pa ne celega premoženja; saj tako nimam otrok in ona je moja sinovka, grofinji je pa tudi dolgočasno samej . . . pa tudi to je prijetno, če imam v dvorani tako krasno lice . . . da, da, tako je; es ist eine Idee, es ist eine Idee! Treba je samo roditelje oslepiti, omamiti, iznenaditi. — Saj že tako nimajo nič“, nadaljuje grof v svojem razmišljevanji sedeč v kočiji na poti k Osininim, — „protivil se menda vendar ne bo! Oni niso tako občutljivi. Zna se jim dati tudi nekaj denarja.



In ona? Tudi ona bode s tem zadovoljna. Med je sladek . . . včeraj ga je obliznila. To je moj trden namen; morda si mislijo z njo koristiti . . . bedaki! Jaz jim porečem: tako ali tako; odločite se! Če ne, vzamem drugo, sirotico . . . to je še bolje. Da ali ne! Štirindvajset ur še imate časa premisliti si, und damit punctum!“

S temi besedami na ustnah je stal grof pred knezem, kteremu je že sinoči pri balu rekel, da ga bo obiskal. O nasledkih tega obiska ni vredno mnogo govoriti. Grof se ni zmotil v svojem računu; knez in kneginja se zares temu nista protivila prejemša neko svoto denarja in tudi Irina se je odločila za to, pred ko je iztekel naznanjeni obrok. Ni jej bilo lahko raztrgati zveze z Litvinovom, kajti ljubila ga je resnično in poslavši mu list skoraj da ni padla na postelj; neprenehoma je jokala, zelo shudela in ožoltila. Ko pri vsem tem preteče mesec dni, jo odpelje kneginja v Petrograd in jo nastani pri grofu, jo izroči skrbnosti grofinje, jako dobre ženske; kar se pa tiče razuma in zunajnosti, bila je prava kokoška.

Litvinov je pustil vseučilišče in odšel domu k očetu na posestvo. Malo po malo mu je zacelila rana. Izprva ni nič zvedel o Irini; pogovorov o Petrogradu in Petrogradskih družtvih se je raje izogibal. Ne dolgo pozneje so se začeli o njej raznašati glasovi, ne slabi, pa čudni; govorilo se je o njej mnogo. Ime kneginje Osininske

obdano z bleskom, zaznamovano s krasnimi črkami, začelo se je imenovati vedno češče in češče celo v gubernskih krogih. O njem se je govorilo z radovednostjo, s poštovanjem, s zavestjo, kakor se je nekdanj govorilo o grofinji Vorotinskej. Nakonec se je celo raznesla vest, da se bode omožila. Litvinov ni skoraj več maral za to novico: on je bil že ženin — Tatijane.

Zdaj bo čitatelj za celo razumel, na kaj je Litvinov mislil, ko je vskliknil: „Zamore li to biti!“ in zdaj se zopet vrnemo nazaj v Baden, da nadaljujemo povest od tam, kjer smo jo pretrgali.

## X.

Litvinov je zadremal še le pozno proti jutru in ni spal dolgo: komaj se je rodilo solnce, se Litvinov že vzdigne iz postelje. Iz njegovega okna so se videli vrhi temnih gor, kazali se kakor vlažne sinje proge na jasnem nebu. „Kako divno mora biti tam pod drevjem!“ pomisli on ter se hitro obleče, pogleda nepazljivo na buket, ki se je čez noč še lepše razcvetel, vzame palico in se odpravi za „stari Zamok“<sup>1)</sup> na poznane „stene“. Mlado jutro mu je duhtelo prijazno nasproti. Lahko je dihal in brzo korakal, mladostno zdravje

---

<sup>1</sup> Stari grad.

mu je igralo v vsakej njegovej žilici, kakor da bi mu bila zemlja sama vzdigovala lahke noge. Z vsakim korakom mu je bilo vse radostneje, vse veseleje; hodil je po rosnem hladu, po debelem pesku, poleg lepih, zelenih jelk. „Kako je to divno!“ misli sam pri sebi. — Kar na enkrat zasliši znane glasove; on pogleda pred se ter vidi Vorošila in Bambajeva prišedša mu nasproti. Kakor učenec pred učiteljem pokloni se na stran in skrije se za grm, — „moj Bog,“ moli on, „varuj me pred rojaki! Dal bi Bog zna koliko za to, da bi me onadva ne zapazila.“ In zares nista ga videla, Bog je peljal rojaka srečno memo njega. Vorošilov je razlagal Bambajevu s svojim kadetskimi glasom o različnih fazah gotiške arhitekture in Bambajev mu je s priznavanjem prikimal. Opomniti še moramo, da je Vorošilov že dolgo trudil Bambajeva s svojimi fazami in da mu je dobrodušni entuziast že začel zevati. Dolgo še je slišal ustnico si grizeč in z nategnjenim vratom oddaljajoče se korake, dolgo so mu še donele besede na ušesa, nakonec vendar vse potihne. Litvinov se vzdigne, stopi izza svoje zasede in koraka dalje.

Tri ure je hodil po gričih. Včasih je popustil stezo, skakljal od kamena na kamen, včasih zopet spolznil se po gladkem mehu. Včasih se je vsedel na kos skale pod hrastom ali pod kako bukvo in mislil sladke misli pri tihem šepetanji

gorskega potočiča igrajočega s praprotnimi veji-  
 cami; pri rahlem šumljanji listja, pri čistoglasnem  
 petji črnega kosa. Zdaj se mu podkrade lahkobna,  
 prijetna dremota, kakor da bi ga hotela objeti  
 od zadej in on zaspi. . . . Naenkrat se nasmehne,  
 pogleda okoli sebe: krasna, zelena šuma in njena  
 prijetna vonjava se lahko dotakne njegovih  
 oči, zopet se nasmeji in zopet stisne oči. Napo-  
 sled se mu je hotelo nekaj zajterkovati. Zatoraj  
 se napoti proti „staremu Zamku“, kjer se za  
 nekoliko krajcarjev dobi kupica dobrega mleka  
 s kavo. Ni se še vsedel za eno lepo nabarvanih  
 miz stoječih na ravnini pred gradom, ko se za-  
 sliši težak trap vtrujenih konj. Prikazale so se  
 tri kočije, iz katerih je stopilo mnogobrajno društvo  
 žensk in kavaljerov. . . . Litvinov je precej spo-  
 znal, da so Rusi, akoravno so govorili francozki,  
 . . . ravno za to, ker so govorili francozki. Toa-  
 lete gospej so se odlikovale po velikej krasoti.  
 Kavaljeri so nosili ozke suknje, sive hlače s pru-  
 gami in mestne, jako svitle klobuke; razun tega  
 je vsakemu stiskal vrat ozek, črn zavratnik, in  
 v vsem njihovem obnašanji bilo je nekaj vojaškega.  
 In zares, bili so vojaki. Litvinov je naletel na  
 piknik mladih generalov, oseb visocega društva  
 in znamenite važnosti. Jihova veljavnost se je  
 kazala iz onega vzdrževanja, iz prisiljeno pazlji-  
 vega pogleda, mehkužnega zmigovanja s plečami,  
 iz ljuljanja njihovega telesa in iz gibanja kolen;

ona se je kazala v zvuku jhovega glasu, kakor človeka, ki se ljubeznjivo in grdobno zahvaljuje podložni množici.

Vsi ti vojaki so bili čisto vmiti, obriti; dišali so vseskoz po kakej zaisto plemenitaškej in gardejskej vonjavi, ki je bila mešanica dima odličnih cigar in najboljše pomade. Tudi jihove roke so bile plemičeske, bele in velike s krepkimi nohti, kakor iz slonove kosti. Vsem so se brke bliščele, zobje svetili in tenka koža se jim je prelivala na licih rudečo, lazurno na podbradkih. Eni od teh mladih generalov so bili veseli, drugi zamišljeni; pa znamenje više dostojnosti je ležalo na vseh. Videlo se je, da pozna vsakteri izmed njih svojo lastno dostojanstvo, važnost svoje naloge v državi, ki ga čaka; držali so se strogo in voljno z lehkim odtenkom <sup>1)</sup> te naposti, ki se naravno prikazuje ob časih jhovega potovanja čez granico. Ko se z velikim šumom posedejo, pokličejo natarja, ki so bili njim nasproti v zadregi. Litvinov se požuri, da popije kupico mleka, plača, si nasadi klobuk na glavo in se napoti nazaj mimo generalskega piknika. On obstoji čisto nehotoma. Ta glas . . . ravno ta glas je bil mnogokrat vzrok, da mu je močnejše vdarjalo srce, . . . obrne se in zagleda — Irino.

---

<sup>1)</sup> Nüance.

Irina je sedela za mizo, roke je imela skrčene ob hrbtu odmakljivega stola, nagnila je glavo na stran, se smejala prijazno in radostno gledala nanj.

Litvinov jo je hitro spoznal, akoravno se je od tistega časa jako spremenila, ko jo je videl zadnjokrat pred desetimi leti in akoravno je bila iz devojke postala žena. Njeno tenko telo se je bilo razvilo in razcvetelo. Obrisi njenih nekdanj ozkih pleč so spominjali na boginje, ki so se nekdanj po oblakih spuščale na strehe italijanskih dvorcev. Oči so ostale ravno tiste in Litvinovu se je zdelo, da gledajo nanj ravno tako, kakor nekdanj v majhni Moskovski hišici.

„Irina Pavlovna!“ spregovori on nekoliko negotovo.

„Ste me še spoznali? Kakó se radujem! Kako sem jaz. . . .“ Ona preneha, zarudi, pa se zopet ojači; — „to je jako veselo srečanje,“ nadaljuje francozki. — Dovolite, da vas seznanim z svojim možem: Valerian, monsieur Litvinov, un ami d'infance (prijatelj z mladih let); Valerian Vladimirovič Ratmirov, moj mož!“ Eden mladih generalov, gotovo nar boljši izmed vseh, je vstal znad stola in se poklonil velepriljudno Litvinovu. Med tem so se drugi jegovi tovarši nekako mrgodili, ali ne toliko mrgodili, ko zamulili se vsak v samega sebe, kakor da bi se hoteli že v naprej zavarovati zoper približanje

vsakterega inostranca; gospoje pa, ki so se vdeleževale piknika, spoznale so za potrebno, da malo z očmi potrepljejo, se posmeajo in pokažejo neko vznemirjenost na licu.

„Ste vi že davno v Badenu?“ vpraša general Ratmirov, se ve da ne po ruski, nakrasivši se; videlo se mu je, da ne ve, o čem bi govoril s prijateljem svoje žene.

„Še ne dolgo,“ odgovori Litvinov.

„In še mislite dolgo ostati tukaj?“ nadaljuje priljudno general.

„Nisem se še odločil.“

„A, to mi je jako prijetno . . . jako prijetno.“

General vtihne; tudi Litvinov ne reče nobene. Oba držita klobuke v rokah in nagnivši se napred in smeje se gledata drug drugega.

„Deux gendarmes un beau dimanche“ (ob lep' nedelj' žendarma dva) zapoje eden izmed generalov, se ve da pogrešno — ruskega plemenitaša, ki bi ne peval krivo, še do zdaj nismo videli —; on je bil kratkoviden in žolt, na licu mu je bil izraz vedne razdraženosti in sam sebi si ni mogel odpustiti te čudne zvonajnosti. Izmed vseh svojih znancev je bil edini, ki ni bil roži podoben.

„Zakaj se ne vsedete?“ reče naposled Irina. Litvinov jo vboga ter se vsede.

„I say, Valerien, give me some fire,“ (jaz ti rečem, Valerijan, daj mi ognja) se oglasi drug, mlad pa debel general z nepremaknjenimi vedno kviško obrnjenimi očmi, z gostim, svilnatim „backenbartom“, v kterega je vpletal svoje snežnobele prste.

Ratmirov mu dá srebrno sklopnico (škatljo z žveplenkami).

„Avez vous de papiros?“ (imate kaj cigar?) vpraša ena izmed žensk.

„De vrais papelitos <sup>1)</sup>, comtesse.“

„Deux gendarmes un beau dimanche,“ za-  
poje zopet komaj da ne z zobmi škripaje prejšni  
kratkovidni general.

„Vi nas morate na vsak način obiskati,“ je  
govorila med tem Irina k Litvinovu, — „že tako  
dolgo se nisva videla! Stanujem v hôtel de l'Ev-  
rope. Od štirih do šestih sem vsegdar doma.“

Litvinov je gledal na Irino.

„Da Irina Pavlovna, dolgo ne, v Moskvi.“

„V Moskvi, v Moskvi,“ ponavlja ona zasta-  
jajoča; „pridite, da se porazgovoriva, da se spom-  
niva preteklih dni. Ali, veste vi, vi se mi niste  
veliko spremenili, Gregorij Mihajlovič.“

„Zares? Pa vi ste se spremenili, Irina Pav-  
lovna.“

„Postarala sem se.“

---

1) Imenitna species smodek.



„Ne, tega nisem hotel reči . . .“

„Irina? reče vprašaje ena izmed žensk z žoltim klobukom na žoltih lasèh, ko je še popred nekaj pošepetala in pohohotala s poleg nje sedečim kavaljerom. — „Irina“

„Postarala sem se,“ nadaljuje Irina, odgovorivša ženski, — „ali spremenila se nisem. Ne, ne, jaz se nisem v ničem spremenila.“

„Deux gendarmes un beau dimanche,“ se oglasi zopet razdraženi general, ki se je spominjal le prve vrste znane pesmi.

„Še vselej peha —, vaša svetlost“ — reče na ves glas in brez vsakega povoda debeli general z „backenbartom“, gotovo misleč na kako že celemu svetu znano zabavno pripovedko in nasmehnivši se s kratkim nekako drvenim posmehom začne zopet gledati v zrak. Tudi celo drugo društvo se je posmejalo.

„What a sad dog yon are, Bóris!“ (Žalostna pesja para ti, Boris) pristavi polglasno Ratmirov. Samo besedo „Boris“ je izgovoril po angleški.

„Irina!“ zakliče v tretje ženska s žoltim klobukom.

Irina se hitro obrne k njej.

„Eh, bien, quoi? que me voulez-vous!“ (No dobro, kaj hočete z menoj?)

„Je vous le dirai plus tard“ (pozneje vam bom povedala), odgovori ženska spačljivo. Pri vsej svojej neprijetnej zvonajnosti se je nepre-

nehoma kinčala in zgibala; nek šaljivec je pravil o njej, da se šopiri in zgeneva celó, kedar je čisto sama.

Med tem se je Irina namrgodila in nevoljno zmigavala z ramami.

„Mais que fait donc monsieur Verdier? Pourquoi ne vient-il pas?“ (kaj pa dela gospod Verdier? zakaj neki ne pride?) zakriči ena ženska s takim težkim naglaševanjem, da je francozkemu posluhu neznosno, in ki je posebnost velikoruskega izgovarjanja.

„Ah vuj, ah vuj, monsieur Verdier!“ vzdihne druga, kakor da bi bila doma iz Arzamasa.

„Tranquillez-vous, mes dames“ (umirite se, moje ženske), vmeša se Ratmirov, — monsieur Verdier m'a promis de venir se mettre à vos pieds“ (gospod Verdier mi je obetal, da dojde in da se vam vrže k nogam).

„Hi, hi, hi!“ — ženska si začne igrati s pahljačo.

Natakar prinese nekoliko kupic piva.

„Bairisch Bier?“ vpraša general z „backenbartom“, premetavajoč se, kakor da bi se čudil. — „Guten Morgen!“

„Kaj? Jeli še grof Pavel vedno tam?“ vpraša hladno in velo mlad general drugega.

„Še vselej,“ mu ta odgovori ravno tako hladno.

„Mais c'est provisoire (le začasno). Pravijo, da pride Sergij na njegovo mesto.“

„Ehe!“ pomrmlja prvi skoz zobe.

„Hm, . . . da,“ pomrmlja i drugi.

„Jaz ne morem razumeti,“ pravi general, ki je vedno peval, — „jaz ne morem razumeti, kako veselje je moralo biti Pavlu, da se je pravedal in navedel važne vzroke. . . . O saj je vendar nekoliko zgnjetil kupca, il lui a fait rendre gorge (zavil mu je vrat), e, pa kaj to? Moral je že imeti svoja načela.“

„On se je bal, da bi ga ne bil kdo v časopise dal,“ pomrmlja nekdo.

Razdraženi general plane kviško.

„No, to je že zadnja! Časopisi! Objavljenje! Da bi to zaviselo od mene, jaz bi v teh naših časopisih ne dovolil družega razglaševati, kakor takse za meso in kruh, javljati o prodaji kož in čevljev.“

„Da, in o dražbi plemenitaških posestev,“ pridoda Ratmirov.

„Dovoli! pri denašnjih okoliščinah. . . . Pa kakov je ta razgovor v Badenu, au vieux chateau (v starem Zamku)!“

„Mais pas du tout, pas du tout!“ (nič od vsega tega) zaklopota ženska v žoltem klobuku; — „J'adore les questions politiques (jaz se zanimam nar raje s političnimi vprašanji).“

„Madame a raison“ (gospa ima prav), oglasi

se drug general z nenavadno prijetnim, kakor detinskim licem. „Čemu se izogibati toliko pitanj . . . celó v Badenu?“ Pri teh besedah pogleda spoštljivo na Litvinova ter se nasmehne prav priljudno. — „Pošten človek ne popusti nikdar in v nobenem slučaju svojega prepričanja. Ali ni tako?“

„Gotovo,“ odgovori dražljivi general ter po strani pogleda Litvinova; pa zdaj ni potrebno . . .“

„Ne, ne,“ mu seže s poprejšno nježnostjo mladi general v besedo, — „ta naš prijatelj, Valerian Vladimirovič je opomnil o prodaji plemenitaških posestev. Kaj, nije li to istina?“

„Zdaj jih še prodati ni mogoče; nikdo jih ne potrebuje!“ zakriči dražljivi general.

„Morebiti, morebiti. Ravno za to je treba povedati istino, to žalostno istino pri vsakem koraku. Mi smo propali . . . prekrasno; vkljub vsemu temu predstavljamo mi veliki bogataši načelo . . . un principe. Vzdrževati to načelo — je naša dolžnost. Pardon, madame, zdi se mi, da vam je robec padel na tla. Ker je, da se tako izrazim, temota obvladala nad višim umom, je naša dolžnost, da spokornostjo meščanu pokažemo (general povzdigne prst), s prstom pokažemo na brezdno, kamor vse propada. Mi smo dolžni, spominjati ga na nevarnost, dolžni smo govoriti s spoštovanjem in stalnostjo: Vrnite se, vrnite se nazaj! To je treba, da govorimo.“

„Toda zavsem povrniti se, ni mogoče,“ pristavi zamišljeno Ratmirov.

Priljudni general se le posmeji.

„Zavsem, zavsem nazaj, mon très cher (pre dragi moj); čim dalje nazaj, tim bolje.“

General pogleda spet vljudno na Litvinova, ki se je komaj še vzdrževal.

„Se ne bomo po tej poti zopet povrnili k starobojskim skupščinam, vaša prevzišenost?“

„Zakaj pa tudi ne? jaz povem svoje misli brez izbegavanja; vse je treba predelati, kar je do zdaj napravljenega.“

„Tudi devetnajsti februar?“

„Tudi devetnajsti februar, kolikor je mogoče. On est patriote ou on ne l'est pas (ali smo rodoljubi, ali nismo). In svoboda? rekel mi bo kdo. Mislite li vi, da je ta svoboda narodu sladka? Le vprašajte ga . . .“

„Poskusite,“ pravi Litvinov, „le poskusite vzeti mu to svobodo . . .“

„Comment nommez-vous se monsieur (kako se zove ta gospod)?“ vpraša general Ratmirov.

„O čem se vi tukaj razgovarjate?“ spregovori debeli general, ki se mu je videlo, kakor da bi bil igral v tem društvu nalogo mehkužnega otroka. — „Vedno o časopisji, o pisunih. Dovolite mi, da vam povem, kaj sem jaz doživel z nekim pisunom — čudo! Pravilo se mi je, da je napisal nekdo o meni paskvilo. Jaz sem si

ga seveda koj vказal prignati pred sebe. Pri-  
peljali so mi golobčeka. — „Kako si prišel do  
tega, da pišeš na mene paskvile? Ali ti to vka-  
zuje domoljubje?“ — „Da, domoljubje,“ mi od-  
govori. — „No, in imaš rad denar?“ — „Kaj  
pa da,“ mi odgovori. Na to, glejte gospoda moja,  
sem mu dal povohati gumbo svoje palice; —  
„Ljubiš tudi to, angelj moj?“ — „Ne,“ odgo-  
vori on, „tega pa ne ljubim.“ — „Ne ljubim“  
reče in nič več. Jaz sem pa djal: „Jaz pa ljubim  
to, ali samo ne za-se; razumeš to alegorijo, dragi  
moj?“ — „Razumem,“ odgovori. — „Zapomni  
si to, bodi zanaprej priljuden. Tu imaš zaslužen  
rubelj, pojdi in blagoslavlјaj me noč in dan!“ In  
paskvilopisec odide.

General se nasmeji in za njim tudi vsi drugi,  
vsi, izvzemši Irino, ki je mračno gledala na pri-  
povedovalca.

Priljudni general je potrepal Borisu po ramah.

„Vse to si si ti domislil, srčni prijatelj. . . .  
S palico ne boš nikomur grozil. . . . Ti tudi ni-  
maš take palice; c'est pour faire rire ces dames  
(To je bilo za to, da se smejijo ženske). Res  
lepi spomini! Stvar ne leži v tem. Jaz sem po-  
pred rekel, da je treba povrniti se. Razumite  
me. Nisem sovražnik tako imenovanega napredka,  
pa ta vseučilišča in seminišča, narodne učilnice,  
te študente, popovske sinove, vso meščanstvo,  
vse te smeti, tout se fond du sac, la petite pro-

priété, pire que le prolétariat — (general je govoril slabim glasom) — voila ce qui m'effraie . . . (vse je ležeče na denarjih, mali bgataši so gorji, kakor proletariat), vse to je treba vstaviti! Ne pozabite, da od vas nihče nič ne potrebuje in ne išče. Kdo na primer tirja samoupravo? Morda jo zahtevate vi? ali ti? ali ti? ali vi mesdames? Vi že tako ne opravljate s samim seboj, ampak tudi z nami; — (lepo lice generalovo se je oživilo z veselim posmehom) — ljubeznjivi prijatelji moji, zakaj tečemo naprej ko zajci? Demokracija vam je mila, ona vam kadi, ona služi gotovo vašim nameram . . . ali ta je meč zbrušen na obe strani. Mnogo boljše je po starem, po prejšnem . . . mnogo sigurnije. Ne dopustite, da bi modrovala druhal, ampak zaupajte aristokraciji, ker edino v njej leži moč. Zaista, to bode bolje . . . napredek! . . . jaz za svojo osebo nimam nič zoper napredek. Ne davajte nam toliko odvetnikov, porotnikov, deželnih uradnikov, ne raztezajte povsod discipline! Vi stavite mostove in obrežine, ulic pa ne razsvetlite s plinom!“

„Če bi sežgal Petrograd od vseh štirih koncev, to bi vam bil napredek!“ zareži dražljivi general.

„Ti si se že jako razljutil,“ veli zibaje se debeli general, „jaz pa mislim: avec Orphée aux enfers le progres a dit son dernier mot (z Orfe-

jem v podzemeljskem svetu bode tudi konec napredka).“

„Vous dites toujours des bêtises“ (vi govorite vedno le bedarije), zahihika ženska iz Arzamasa.

General se napravi resnega.

„Je ne suis jamais plus sérieux, madame, que quand je dis des bêtises“ (nikdar nisem resnejši, nego kedar govorim bedarije).

„Monsieur Verdier je to frazo že nekolikokrat povedal,“ oglasi se polglasno Irina.

„De la poigne et des formes!“ zakriči debeli general, — „de la poigne surtout.“ To se zamore na rusko tako prevesti: priljudno in v zobe!

„Ah ti si razuzdanec, prav razuzdanec!“ reče priljudni general. „Mesdames, nemojte ga poslušati, prosim vas. On še komarja ne razžali; on je zadovoljen s tem, da vznemiruje srca.“

„Ne bo tako, Boris,“ začne Ratmirov srečavši se s pogledom z Irino, — „proč s šalo, pa to je čezmerno. Napredek, to je projavljenje občnega življenja, tega ne smemo pozabiti; on je znamenje (simptom) in za tem znamenjem je treba težiti.“

„Kaj pa da!“ reče debeli general nagrbančivši si nos, — „znano je, da se ti med cesarske državnike šteješ.“

„Nikakor ne državnik . . . kaki državnik! Pa resnico je treba priznati.“



„Boris“ si zopet zaplete prste v „backenbart“ ter jame zijati kviško.

„Javno življenje, to je jako važno, zato ker v razvitku naroda, sodništva, tako reči domovine . . .“

„Valerien,“ vstavi ga jezno Boris, — „il y a des dames ici (ženske so tudi tukaj); tega nisem pričakoval od tebe. Morda želiš, da bi prišel v kak odbor?“

„Zdaj so že hvala Bogu vse skupščine sklenjene,“ pristavi dražljivi general in zapoje na novo: „deux gendarmes, un beau dimanche . . .“

Ratmirov nese batisten robec k nosu ter gračijozno pomolči.

Priljudni general pa je ponavljal: „razuzdanec, razuzdanec!“ Boris pa se je obrnil k ženski, ki je sedela poleg njega in jo je z nepomehčanim glasom in nepremenjenim izrazom na licu izpraševal o tem, kako da mu bode „ovenčala jegovo plamtečo ljubezen“; kajti zaljubljen je v njo, da bi znorel in da zarad tega nenavadno strada.“

Vsak trenotek je postajalo Litvinovu pri tem razgovoru bolj nevgodno. Jegov ponos, pošten plebejsk ponos, se je raztogotil nad temi ljudmi. V čem bi se bil mogel slagati z njimi, on sin malega uradnika in ti vojaški petrogradski aristokrati? On je ljubil vse, kar so oni sovražili, in sovražil vse, kar so oni ljubili; to je jasno spoznal in čutil v celem svojem bitji. Jihove šale

so mu bile priproste, njihov glas neznosen, vse njihovo gibanje lažnjivo; njihovo nježno besedovanje slišalo se je enako prevzetnemu preziranju. Litvinov je postal pred temi neprijatelji nekako pobit. — „Pfuj, kaka smrčad! Jaz sem jim na poti, se jim zdim smešen,“ vrtelo se mu je po glavi; — „zakaj sem ostal tukaj? Pojdem, pojdem precej!“ Nazočnost Irine ga ni zamogla zadržati, vzbujala je v njem tužne spomine. On se dvigne iznad stola in se jame odpravljati.

„Že odidete?“ vpraša Irina, se malo pomisli, pa ga noče dalje zadržavati. Obljubiti jej je moral, da jo gotovo obišče. General Ratmirov se mu poklanja s prejšno ponižno priljudnostjo, poda mu roko in ga spremi do konca ravnine pred starim gradom. Komaj se je Litvinov zasuknil na cesto, kar se zasliši za njim glasno hohotanje. Ta smeh ni veljal njemu, ampak že davno pričakovanemu monsieur Verdieru, ki se je iznenada prikazal društvu na ravnini v tirolskem klobuku, sivej suknji ogrinjači, jahajoč na oslu. Pri tej priči je šinila Litvinovu kri v lice, kakor pred pelinom so se sprijele stisnjene ustnice. „Zaničevanja vredni ljudje, malopridneži!“ pomrmlja on, ne premislivši, da mu še ti trenotki, kar jih je preživel med njimi, niso dali povoda, tako ostro se izraziti o njih. In med tak svet je padla Irina, njegova nekdanja Irina! V njem se je ona kretala, v njem je živel in gospodarila, za njega

je žrtvovala svoje dostojanstvo, najlepša čuvstva svojega srca . . . kakor da bi moralo tako biti, kakor da ni zaslužila boljše osode! Kako je bil Litvinov vesel, da jej ni prišlo na misel, prašati ga o njegovi poslenosti, o njegovih namerah! On bi bil moral praviti o tem pred „njimi“ in v „njihovi“ nazočnosti . . . „za celi svet ne! nikdar!“ pošepeta Litvinov, vzdihne globoko in teče kakor begoma v Baden. Mislil je o svojej nevesti, o milej, dobrej, svetej Tatijani; kako čista, plemenita, kako iskrena se mu je zdaj zdela! S kako milino se je spominjal na njene črte, njene besede, celó na njene navade . . . s kako nestrpljivostjo je čakal njenega prihoda.

Brza hoja je vpokojila jegove nerve. Povrnivši se domu sede za mizo, vzame knjigo v roke; ali naenkrat mu pade iz rok in on se strese. Kaj se je zgodilo z njim? Nič se ni dogodilo z njim, ali Irina . . . Irina . . . neobično, čudno, izvanredno se mu je zdelo to snidenje. Jeli mogoče? On je srečal, govoril z Irino samo . . . In zakaj nima ona tistega zoprnega, svetnega izraza, ko druge? Zakaj se mu zdi, da jej je njeno stanje dosadno, da je žalostna in čmerna zavolj svojega položaja? In kaj jo je pripravilo k temu, da se je tako radostno obrnila k njemu in da ga je vabila k sebi?

Litvinov je trepetal. — „O Tanja, Tanja,“ vsklikne na dolgo: — „ti edina si moj angelj,

moj dober genij, tebe edino ljubim in te hočem ljubiti. K tej ne pojdem nikdar. Z Bogom na veke! Naj se kratkočasi s svojimi generali!“ Litvinov vzame na novo knjigo v roke in skuša čitati.

## XI.

Litvinov je vzel knjigo v roke, pa čitati ni mogel. Gre toraj od doma, se malo sprehodi, poslušša muziko, gleda igralce, pa se zopet povrne v sobo, skuša brati, pa ne razume nič. Nekako počasi mu je tekel čas. Zdaj pride Piščalkin, dobromisleči pomiriteljni sodnik, in posedi pri njem tri ure. On je besedoval, razlagal, stavil vprašanja, duhtal zaradi spremembe zdaj o vzvišenih, zdaj o koristnih predmetih, in je na konec postal tako dolgočasen, da bi bil revni Litvinov skoraj zaspal. Piščalkin je bil jako zveden v dolgočasenji, da mu ni bilo para, še med moralisti ne, ki so v tej stvari izvrstni ljudje. Samo en pogled na jegovo ostriženo in oglajeno glavo, na jegove svitle in mrtve oči, na jegov dober nos bi vzbudil v človeku neko slabo razpoloženje. Jegov bariton, tih, kakor zaspan glas je kakor vstvarjen za to, da deklamuje s prepričljivostjo in razumljivostjo izreke, ki obstojé v tem, da je posamezniku ravno tako kakor državi, in državi ravno tako kakor posamezniku treba kredita za

novčne operacije. Pri vsem tem pa je bil izvrsten človek. Kakor da bi bila osoda Rusije: vsi naši izvrstniki so dolgočasni ljudje. Piščalkin odide. Za njim je vstopil Bindasov, ki ga je prosil, naj bi mu posodil (Litvinov) sto goldinarjev. Litvinov mu jih je res dal, ne kakor da bi mu Bindasov ležal na srcu, še črtel ga je, in akoravno je dobro vedel, da nikdar več ne bo videl tega denarja. Pri vsem tem jih je tudi sam potreboval. „Pa čemu mu jih je tedaj dal?“ bode pital čitatelj. Vrag ve, čemu. Naj položi čitatelj roko na srce in naj se spominja, koliko število njegovih lastnih postopkov ni imelo nobenega pravega povoda. Bindasov se še zahvalil ni Litvinovu. Potreboval je kupico Affenthalerja (badenskega rudečega vina) in odišel še usten si ne obrisavši in nespodobno lopnivši z nogami. Proti večeru dobi Litvinov pismo od Tatijane, v katerem mu je objavila, da zavaljo boleznì njene tetike ne more priti pred petimi ali šestimi dnevi v Baden. Ta vest ga je nemilo zadela in mu še povečala slabo voljo; zatoraj se je vlegel rano v postelj.

Drugi dan ni bil bolji od prvega, ako ne še gorji. Že zjutraj se je Litvinovu soba napolnila rojakov: Bambajev, Vorošilov, Piščalkin, dva oficirja, dva študenta iz Heidelberga; vsi so prihrupeli skupaj in odšli še le o poldne, akoravno so se bili že davno poslovili in jim je očitno

bilo dolgočasno. Niso vedeli, kam bi se djali in toraj so bili prihruščali k Litvinovu. Najprvo so se pogovarjali, kako se bode Gubarev vrnil v Heidelberg, in kakš ga morajo tam vsi obiskati; potem so malo modrovali in se dotaknili tudi poljskega pitanja; na to so se začeli pogovarjati o igranji, o loretah, in pripovedovati si gnjusne anekdote; nakonec so prišli na to, kaki so korenjaki, tolstaki in požeruhi. Na vrsto so prišle zopet stare pripovedke, o Lukinu, o dijakonu, ki je pojedel na en mah tri in trideset slanikov o ulanskem polkovniku, znanem po svojej močnosti, o nekem vojaku, ki je razbil govejo kost ob svoji glavi in več takih praznih burk. Piščalkin sam je pripovedoval zevaje, da je poznal v Malorusiji babo, ki je tehtala pri svojej smrti dva in sedemdeset pudov <sup>1)</sup> in nekoliko funtov, in grajščaka, ki je snedel za zajutrek tri gosi in eno buciko <sup>2)</sup>. Bambajev je pri tem prišel v ekstazo in povedal, da bi si tudi on upal snesti celega ovna „razume se s začimbo“. Na to še poblebeta Vorošilov nekaj neslanega o nekem tovarišu kadetu, ki je bil velik korenjak; na to so vsi obmolčali, drug družeha pogledali, vzeli vsak svoj klobuk in odšli.

Litvinov, ki je zdaj vstal, hotel je kaj delati, ali nekaj mu je vedno rovalo po glavi; on

<sup>1)</sup> 1 pud = 40 ruskih ali blizo 30 naših funtov.

<sup>2)</sup> Stöhr.

ni mogel storiti nič veljavnega; tako mu prejde tudi večer. Ko se drugo jutro ravno spravlja k zajutreku, potrka nekdo na duri: „Zopet kdo včerajšnih prijateljev,“ pomisli Litvinov in zakliče jezno — „herein!“

Dveri se odprejo in tihoma stopi v sobo Potugin.

Litvinov se ga je jako razveselil.

„To mi je ljubo!“ spregovori on krepko stiskajoč roke nepričakovanemu gostu, — „hvala vam! Jaz bi vas bil gotovo obiskal, da bi mi bili povedali, kje da stanujete. Izvolite se vsesti, položite klobuk, vsedite se!“

Potugin ni odgovoril nič na ljubeznjive Litvinove besede; stal je, premetovaje se zdaj na eno, zdaj na drugo nogo, sredi sobe, se posmehoval in sukal glavo. Radosten sprejem Litvinova ga je vidno ganil, pa v izrazu jegovega lica je bilo nekaj prisiljenega.

„Tu je . . . malo nesporazumljenje . . .“ začne on nekako prisiljeno. „Istina, jaz bi vselaj z veseljem . . . pa mene so . . . mene so poslali k vam.“

„To je, hočete vi reči,“ spregovori Litvinov z žalebnim glasom, — „da bi sami po svoji volji ne bili prišli k meni?“

„O ne, odpustite! . . . Jaz . . . jaz bi vas morda ne bil danes vznemirjal, ako bi me ne

bili poslali k vam. Z eno besedo, jaz imam na vas sporočilo.“

„Od koga, dajte vedeti?“

„Od osebe, ki vam je dobro znana, od Irine Pavlovne Ratmirove. Pred tremi dnevi ste jej obljubili, da jo obiščete.“

Litvinov pogleda ves začuden Potugina.

„Ste vi znani z gospo Ratmirovo?“

„Kakor vidite.“

„In ste si dobro znani z njo?“

„Nekoliko sem z njo prijatelj.“

„Dopustite mi, da vas prašam, — vam je znano, zakaj me hoče Irina Pavlovna videti?“

Potugin stopi k oknu.

„Nekoliko vem. Ona je bila, kolikor zamorem jaz soditi, jako vesela. da vas je srečala in hoče ponoviti prejšnje razmere.“

„Ponoviti?“ ponavlja Litvinov, — „odpustite mi mojo neskromnost in dovolite mi še eno vprašanje. Vam je li znano, kake so bile te razmere?“

„Prav — ne, niso mi znane. Jaz mislim,“ reče Potugin, „da so bile prav prijateljske;“ pri teh besedah se naglo okrene proti Litvinovu ter ga prijazno pogleda. — „Irina Pavlovna vas je mnogo hvalila in jaz sem jej moral dati besedo, da vas pripeljem k njej. Ali pridete?“

„Kedaj?“

„Precej.“



Litvinov mahne z rokama.

„Irina Pavlovna,“ nadaljuje Potugin — „misli, da to . . . kako bi se izrazil . . . da se vam to društvo, v katerem ste jo vi našli pred tremi dnevi, ne more dopadati; pa velela mi je, naj vam povem, da hudič ni tako črn, kakor ga slikajo.“

„Hm . . . ta izraz zadeva posebno ono društvo?“

„Da . . . in v obče.“

„Hm . . . No, Sozont Ivanič, kako pa vi mislite o hudiču?“

„Jaz, Gregorij Mihajlovič, da na vsak način ni takov, kakoršnega slikajo.“

„Jeli bolji?“

„Ali je bolji ali gorji, to je težko odločiti, No, ali greva?“

„Sedite še poprej malo. Priznati moram, da se mi vse to nekako čudno zdi . . .“

„Kaj? ako smem vprašati.“

„Na kakšen način ste vi, zlasti vi, zamogli postati prijatelj Irini Pavlovnej?“

Potugin se ozre na samega sebe.

„Po mojej figuri, po mojem položaji v občinstvu je to zares nekaj čudno; pa saj veste, da je Shakespeare rekel: „Mnogo reči je na svetu, moj Horacij,“ in tako dalje. Življenje ne mara za šalo. To za primer: Pred vami stoji drevo. Vetra ni. Kakó se zamore list na nizkej veji dotakniti lista na vrhovnej veji? Nikako ne.

Vzdigne se burja, vse se meša — in ta dva lista sta se poljubila.“

„Aha, to je bilo v burji?“

„Kako pa drugače? Se li more brez tega živeti? Pa na stran s filozofijo! Čas je, da odideva.“

Litvinov še vedno omahuje.

„O gospod!“ vsklikne Potugin smešno se mrdajoč, — „kaki so zdaj mladi ljudje! Najlepša ženska jih pozivlja k sebi, pošilja gonjače za njimi, sporočnike, pa se odtegujejo. Sram vas bodi, ljubeznjivi gospod, sram vas bodi! Tukaj imate klobuk; vzemite ga in „vorwärts!“ kakor pravijo naši prijatelji, goreči Nemci.“

Litvinov je še postal nekoliko zamišljen v sobi; potem vendar le vzame klobuk in odide s Potuginom iz sobe.

## XII.

Ko prideta do ene izmed najlepših gostilnic v Badenu, prašata po generalici Ratmirovi. Vrtar ju pita naj prvo za imeni, potem pa jima precej odgovori: „die Frau Fürstin ist zu Hause,“ ju pelje sam po stopnicah, potrka na dveri in ju prijavi. Gospa kneginja ju je sprejela odmah; bila je sama; mož je bil odpotoval v Karlsruhe, da se tam snide z nekim visokim državnikom „velikega vpliva“. Irina je sedela za majhno mi-

zico in vezala, ko sta stopila Potugin in Litvinov skozi dveri. Hitro vrže vezilo na stran, odmakne mizo in vstane. Izraz iskrene radosti se jej razlije po licu. Na njej je bila juterna do vrha sklenjena haljina, prekrasne pleča in roke so se videle skozi tenko tkanino. Malomarno nakodrani lasje so se razmršeni spuščali dolejš na tenki vrat. Irina je vrgla na Potugina bister pogled in šepnila „merci“, in podavši Litvinovu roko ga je ljubeznjivo okarala zbog jegove pozabljivosti. — „Še vedno stari prijatelj!“ pristavi ona.

Litvinov se jame izgovarjati. — „C'est bien, c'est bien“ seže mu Irina hitro v besedo, vzame mu z ljubeznjivo posilnostjo klobuk ter mu veli vsesti se. Potugin sede, pa brzo zopet vstane, pravi, da ga čaka doma neodložljivo delo, da pride po obedu zopet nazaj in se jame poklanjati. Irina mu zopet vrže hiter pogled, prijateljski prikimu z glavo nehoté ga zadrževati. Ko Potugin odide, obrne se ona z nestrpljivo živostjo k Litvinovu.

„Gregorij Mihajlovič,“ spregovori ona ruski s svojim mehkim in zvenečim glasom, — „zdaj sva sama, da vam zamorem povedati, da se veselim, da sva se sešla, kar . . . kar mi daje priložnost . . . (Irina mu pogleda v oči) prositi vas za odpuščanje.“

Litvinov nehoté strepeče. Tako naglega na-

pada se ni nadjal. Ni pričakoval, da bode sama obrnila pogovor na prejšnje čase.

„Kakšno . . . odpuščanje?“ pomrmlja Litvinov.

Irina zarudi.

„Kakšno? . . . vi veste kakšno,“ reče Irina in se malo obrne. — „Jaz sem grešila vam nasproti, Gregorij Mihajlovič, in če bi se tudi zdaj kesala, ko me je ta osoda zadela, bilo bi prepozno. Ko sem vas tako nenadoma videla, mislila sem sama pri sebi, da si morava ostati prijatelja na vedno, na vedno . . . in meni bi bilo jako težko, ako bi to ne moglo biti. Meni bi bilo vrlo ljubo, da se o tem sporazumeva, da ne odkladava tega še dalje, da ne bode pozneje nikacega prisiljevanja, nikake napčnosti; za vselej, Gregorij Mihajlovič. Vi pa mi morate reči, da mi odpustite in tega se jaz nadjam od vas . . . pozabite zlobo! Morda je to od moje strani veliko zahtevanje, ker ste menda že davno vse pozabili; pa vse eno, recite mi, da mi odpustite!“

Irina si ni oddahnila, dokler je to govorila; Litvinov pa je zapazil, da so se v njenih očeh zasvetile solze, . . . da, prave, istinite solze.

„Prosim vas, Irina Pavlovna,“ začne hitro Litvinov, — „kako se morete pred menoj izgovarjati in prositi me odpuščanja. . . . Vse to je prešlo, skapalo v vodo, in meni ostane samo to, da se vam čudim, kako da se še spominjate

sredi bleska, ki vas obdaja, mene neznatnega tovariša prve vaše mladosti.“

„Vi se temu čudite?“ spregovori na tiho Irina.

„Mene žali to,“ pravi Litvinov, „da si nisem mogel nikdar misliti...“

„Še vselej mi niste povedali, da mi odpustite,“ vstavi ga Irina.

„Jaz se radujem iskreno nad vašo srečo, Irina Pavlovna, iz cele duše vam želim vse dobro na zemlji...“

„In ne mislite več na zla?“

„Jaz mislim samo le na lepe trenutke, ki sem jih nekdam z vami doživel.“

Irina mu poda obe roki. Litvinov jih stisne krepko in jih dolgo ne spusti. Pri tej dotiki mu je občutilo srcé že dolgo nevživano slast. Irina mu pogleda na novo v oči in se pri tem na mah nasmehne... Tudi Litvinov pogleda zdaj prvo-krat bistro in vprto na njo... On je zopet spoznal te drage in lepe črte, te globoke oči z lepimi, nenavadnimi trepavnicami, to uljudnost na obrazu, to divno sklad njenih lepih las nad čelom, to navado, milo in zabavno kriviti ustne... vse, vse je spoznal. In kako se je polepšala! Kaka divnost, kaka sila ženskega telesa! Ni rudečila, ni belila, ni surme<sup>1)</sup>, ne pudrovanja, ni-

<sup>1)</sup> Antimonium, Spiessglanz.

kake prevare na svežem, čistem licu. . . . Da, zares je bila prava krasotica!

Litvinova je sprehajala dvomba . . . vedno je gledal na njo, pa misli njegove so bile daleč. . . . Irina je to zapazila.

„No, to je lepo,“ reče ona, — „zdaj še le je moja vest mirna in zdaj še le morem zadovoljiti svojej radovednosti. . . .“

„Radovednosti. . . .“, ponavlja Litvinov, kakor da bi jo ne bil razumel.

„Da, da. . . jaz hočem vsakako vedeti, kaj ste vi delali ta čas, kake so vaše osnove; jaz hočem vedeti, kako? kaj? kedaj? . . . vse, vse. Povejte mi istino, kajti jaz vem vse na tenko o vas, jaz vas nisem spustila nikoli iz vida. . . . kolikor je bilo le mogoče.“

„Vi me niste zgubili izpod oči, vi. . . . tam. . . . v Petrogradu?“

„Sredi bleska, ki me je obdajal, kakor ste se vi ravno popred izrazili. Res da nisem. O tem blesku se bova še razgovarjala; zdaj pa mi morate pripovedovati, mnogo, dolgo pripovedovati; nihče naji ne bo motil. Ah, kako bode to divno!“ pridoda Irina vesela vsedši se v naslonjačo. — „No, dakle počnite!“

„Preden začnem pripovedovati, se vam moram zahvaliti,“ reče Litvinov.

„Za kaj?“

„Za cvetlice, ki sem jih našel v svojej sobi.“

„Kakšne cvetlice? jaz ne vem nič o tem.“

„Kaj?“

„Rekla sem, jaz ničesar ne vem. . . . No, jaz čakam . . . čakam, da jamete pripovedovati. Ah, kako je pameten ta Potugin, da vas je pripeljal.“

Litvinov naostri ušesa.

„Ste vi s tem gospodom Potuginom že davno znani?“ praša Litvinov.

„Že dolgo. . . . No, pripovedujte!“

„In ga poznate na blizo?“

„O da!“ — Irina vzdihne — „to ima posebne vzroke; — vi ste gotovo že slišali o Elizi Belskoj . . . ta je tista, ki je predlanskem vmrla tako strašne smrti. . . . Ah, da, jaz sem pozabila, da vam moje dogodbe niso znane; k vašej sreči, k vašej sreči so vam neznane. Oh, quelle chance (oj, kakošna sreča)! Komaj en človek, en živ človek, ki o vsem tem nič ne ve. In z njim se more govoriti ruski, ako tudi odurnim jezikom, da ruski, pa ne to večno, nemilo, zoperno, petrogradsko francoščino.“

„Potugin je stal, ste rekli, v kakej zvezi z . . . ?“

„Meni je jako težko, spominjati se tega,“ vstavi ga Irina. — „Eliza je bila moja najljubša prijateljica v inštitutu, in potem tudi v Petrogradu; neprestano sve bili skupaj. Ona mi je zaupala vse svoje tajnosti; bila je zelo nesrečna,

mного je pretrpela. Potugin se je pri tej dogodbi obnašal prav lepo in vitežko; žrtvoval se je zanjo. Od te dobe sem ga začela jako ceniti. — Že zopet sva zagazila na stran. Jaz čakam, da mi jamete pripovedovati, Gregorij Mihajlovič.“

„Moje pripovedovanje vas ne more nikakor zanimati, Irina Pavlovna.“

„To ni vaša skrb.“

„Mislite si, Irina Pavlovna, deset let se že nisva videla, celih deset let. Koliko se je med tem časom spremenilo!“

„Mного, mnogo,“ ponavlja Irina z gorkim izrazom — „ravno zato vas želim slišati.“

„Ne vem prav kje začeti?“

„Od početka. Od tistega časa, ko ste vi... ko sem jaz odšla v Petrograd. Tudi vi ste bili tačas zapustili Moskvo. Znete, da se jaz od tistega trenutka nisem več povrnila v Moskvo.“

„Zares?“

„Poprej mi ni bilo mogoče; potem pa, ko sem se omožila...“

„Ste že dolgo omoženi?“

„Četrto leto.“

„Otrok nimate?“

„Ne,“ mu odgovori suho.

Litvinov pomolči.

„Dokler se niste omožili, ste živeli zmirom pri... kako se mu že pravi, — pri grofu Reisenbachu?“



Irina mu je gledala netrenimice v oči, kakor da bi hotela zvedeti, zakaj jo vse to sprašuje.

„Ne“ . . . spregovori naposled ona.

„So li vaši starši . . . res, jaz vas še nisem nič prašal o njih. So li . . .?“

„Oba sta zdrava.“

„In še živijo, kakor popred v Moskvi?“

„Da, v Moskvi.“

„In vaši bratje, sestre?“

„Dobro jim je, preskrbela sem vse.“

„A!“ — Litvinov pogleda začudeno na Irino. — „Po pravem bi ne imel jaz dopovedovati, Irina Pavlovna, ampak vi meni; vsaj . . .“ kar na mah preneha in molči.

Irina vzdigne roko k licu ter suče prstan na prstu.

„Zakaj pa ne? Jaz se ne odrečem,“ spregovori na konec Irina — „pa poprej vi . . . ker vidite, da ne vem skoraj nič o vas, akoravno sem sledila za vami; pa o meni . . . o meni ste sigurno slišali dovolj. Ali ni res? recite, ste li slišali kedaj o meni?“

„Vi, Irina Pavlovna, ste zavzemali znatno mesto v svetu, da se je moralo govoriti o vas, posebno v provinciji, kjer sem bil jaz in kjer se vsakej novici veruje.“

„Ste vi tudi verovali takim vestim? In kak je bil ta glas o meni?“

„Moram priznati, Irina Pavlovna, da so mi

prihajale vesti o vas le redkokrat. Moje življenje je bilo bolj osamljeno.“

„Kako to? Saj ste bili vendarle v Krimu pri vojakih?“

„Vam je tudi to znano?“

„Kakor vidite. Rekla sem vam že, da sem vas spremljala povsod.“

Litvinov se na novo začudi.

„Zakaj bi vam pa še pravil svoje dogodovščine, ako že tako vse veste,“ reče Litvinov polglasno.

„Zato, Litvinov, zato, da izpolnite mojo prošnjo. Prosim vas za to, Gregorij Mihajlovič.“

Litvinov nagne glavo in začne... začne nekako zmedeno v splošnih črtah pripovedovati Irini o resnih svojih dogodbah. Večkrat je prenehal in vprašaje obrnil oči na Irino, kakor da bi hotel reči „je li že dosti?“ Ona pa je trdo zahtevala, da jej pripoveduje dalje in vredivši si lase za ušesa in naslonivši se ob komolca na držaje svojega stola je pazljivo poslušala na vsako besedo. Da bi bil kdo od strani gledal na njo, in opazoval izraze na njenem licu, moral bi si bil misliti, da ni vedno pazila na to, kar je Litvinov govoril, ampak da se je pogreznila v razmišljanja. Toda ona ni mislila na Litvinova, akoravno se je vznemirjal in rudečil pred njenim ostrim pogledom. Celo življenje je plavalo pred njenimi očmi, ne Litvinovo, ampak njeno lastno.

Litvinov ni zvršil svojega pripovedovanja; obmolknil je pred vplivom neprijetnega čustva, ki je vedno nemileje priraščalo. Irina mu zdaj ni rekla več, ne prosila ga, naj bi nadaljeval, ampak pokrila si je z dlanjo oči, vtrujena se naslonila na naslonjačo in nepremično tako sedela.

Litvinov še počaka nekoliko; za tem mu pride na misel, da že traja ta obisk čez dve uri in prime za klobuk, — kar se zasliši iz sosedne sobe škripanje tenkih lakovanih čevljev in se razprostire znana plemenitaško-vojaška vonjava; v sobo stopi Valerian Vladimirovič Ratmirov.

Litvinov vstane in se pokloni generalu, ki se mu je kazal jako prijaznega. Irina odvdigne polagoma roke od lica, pogleda hladno na soproga in reče francozki:

„A, glej, že doma! Koliko je že ura?“

„Kmalo bo štiri, ma chère amie (draga moja prijateljica), in ti še nisi oblečena! Kneginja nas pride obiskat,“ reče general in se nagne mično s svojim nategnjenim stasom k Litvinovu in pristavi z nježno-šaljivim glasom: „Vidno je ljubeznjivi gost kriv, da si še na čas pozabila.“

Čitatelj nam bode dopustil, da navedemo na tem mestu nekatere črtice o Ratmirovu. Oče njegov je bil naravski... Kaj mislite vi? Ne motite se — mi nismo hoteli tako reči... naravski sin znatnega velikaša iz časa Aleksandra in lepe

igralke Francozkinje. Velikaš je peljal sina med ljudi, pa bogastva mu ni mogel zapustiti — tudi on sam (oče našega junaka) ni mogel obogateti: vmerl je kot polkovnik v službi policijskega načelnika. Leto pred smrtjo se je oženil z mlado, krasno vdovo, ki je pribežala pod njegovo varstvo. Njegov sin, Valerian Aleksandrovič, je prišel po protekciji v pažeski korpus, obrnil na se pozornost načelnikov, — ne toliko z vspehom v nauku, kolikor s svojim zadržanjem v fronti, lepimi manirami in blagonravjem (akoprem se je poddaval vsemu, čemur so se morali poddavati vsi rejenci cesarskih vojaških zavodov) in od tod je prišel v gardo. V življenji je bil vselej srečen, napredoval je hitro; za to se je imel zahvaliti skromni veselosti svoje nravi, ljubeznjivosti pri plesu, mojsterskemu jahanji po sprehajališčih in pri paradah — nar bolj na tujih konjih — in poslednjič svojemu familijarno-spoštljivemu obnašanju nasproti višim, priljudnej poslužnosti, ki je bila pomešana z nekim občnim ko pero lahkim liberalizmom. Ta liberalizem pa ga ni zadrževal, da ne bi bil dal prešibati petdeset seljakov, ki so se bili spuntali v Beloruskem naselenji, kamor so ga poslali mir delat. Njegova zunajnost bila je krasna, nenavadno mladolikasta: on je bil zal, rudeč, gibek, brhek in je jako dopadal ženskam; posebno so stare ženske skoraj norele za njega. Previden po navadi, molčeč iz računa,

je vlekel general Ratmirov kakor trudoljubna čbela sok tudi iz malovrednih cvetic, se je sukal vedno le v viših krogih, — in brez nравstvenosti, brez vsakih vednosti, s preišljevanjem vsakega delca, s poznavanjem ljudi, ravmišljevanjem okolnosti in glavno pa — s trdo namero, služiti samemu sebi, — je videl naposled vsa pota pred seboj odprta.

Litvinov se prisiljeno nasmehne, Irina pa zmigne s plečami.

„No kaj,“ spregovori ona hladno — „ste videli grofa?“

„Kaj pa da sem ga videl. Pozdravlja te.“

„A! Je li še vedno tako trapast, ko je bil poprej, ta naš branitelj?“

General Ratmirov ne odgovori nič, ampak se samo le lahkoma posmeji skoz nos, kakor da bi prizanašal prenaglenost ženske sodbe. Dobrohotni odraščeni ljudje odgovarjajo z ravno takim smehom nepremišljenim izrazom nedoraslih.

„Da,“ pristavi Irina — „abota vašega grofa je strašna in jaz sem se tega, zdi se mi, že dosti nagledala.“

„Vi ste me sami k njemu poslali,“ odgovori skozi zobe general, se obrne k Litvinovu in ga praša: „Upotrebljuje li on badensko kopel?“

„Jaz sem, hvala Bogu, zdrav,“ odgovori Litvinov.

„To je naj bolje,“ reče general ljubeznjivo se

smejé; — „da, in malokdo pride v Baden, da bi se zdravil. Ali tukajšne vode so jako koristne, je veur dire, efficaces, (krepke, sem hotel reči) in kdor ima, kakor na primer jaz, nervozen kašelj . . .“

Irina brzo vstane.

„Te bomo že še videli, Gregorij Mihajlovič, in nadjam se, da kmalo,“ spregovori Irina francozki — „zdaj se pa moram iti oblačit. Ta stara kneginja mi je že neznosna s svojimi večnimi parties de plaisir (zabavami), kjer ni nič, ko dolg čas.“

„Vi ste danes preveč strogi nasproti vsem!“ pomrmlja Ratmirov in odide v drugo sobo.

Litvinov stopi k dverim . . . Irina ga ustavi,

„Vse ste mi povedali, glavno pa ste zamolčali.“

„Kaj?“

„Govori se, da se ženite.“

Litvinov postane rudeč do ušes. . . . On ni nalašč nič povedal o svojej Tanji. To mu je bilo zlo nemilo, prvič zato, da že Irina ve za jegovo ženitev, in drugič, ker ga je zasačila pri tem, da jej hoče prikrivati svojo svatbo. On jej ni vedel kaj povedati, Irina pa ga ni izpustila iz oči.

„Da, jaz se ženim,“ odgovori naposled in se pri tej priči oddalji.

Zdaj se Ratmirov povrne nazaj v sobo.

„No, se še ne oblačiš?“ jo vpraša.

Irina zmeri moža s svojim pogledom od nog do glave, obrne mu hrbet in odide v svoj kabinet.

### XIII.

Litvinov je bil jako nezadovoljen sam seboj, kakor da bi bil vse premoženje zaigral, ali prelomil dano besedo. Notranji glas mu je pravil, da se kot ženin, kot zrel človek, ne več deček, ne sme več podavati ščuvanji radovednosti, ne prevari starih spominov. „Ni mi bilo treba iti,“ je razmišljeval sam pri sebi — „od njene strani je to zgolj koketstvo, pohotnost... njej je dolg čas, vse jej je dosadno; zato se je poprijela mene... pohotniku diši včasih drug, črn kruh... prekrasno! Zakaj sem šel tje? Zar morem... da je ne preziram?“ Posledno besedo je izrekel zamišljeno in prisiljeno. — „Sigurno, da tu ni in ne more biti nobene nevarnosti,“ nadaljuje svoja razmišljevanja, — „saj vem, s kom imam opraviti. Z ognjem ni treba igrati si... kar koraka ne storim več do nje!“ Litvinov še ni smel in ni mogel samemu sebi verjeti, kako lepa mu je izgledala Irina in kako silno čuvstvo mu je vzbudila,

Dan mu je zopet pretekel mračno in mudno. Po obedu se je dogodilo, da je sedel Litvinov poleg lepega, plavolasega človeka, ki je nepre-

stano molčal, kašljal in na široko oči odpiral. . . . Na enkrat pa se mu je zagrenilo in pri tem se je pokazalo, da je rojak, kajti rekel je čisto ruski: „Sem že djal, da ne smem jesti dinje.“ Do večera se mu ni pripetilo nič tolažljivega. Bindasov je priigral v Litvinovej nazočnosti četirikrat več, kakor si je bil od Litvinova izposodil; pa ne samo, da mu ni vrnil izposojenega denarja, ampak oziral se je nanj, kakor da bi mu pretil zato, da je priča njegove sreče. Drugo jutro prigrmijo zopet njegovi zemljaci. Komaj se jih je iznebil, in ko so odišli, se je odpravil na bregove. Naj prvo naleti na Irino, — napravi se, kakor bi je ne poznal, in gre mimo nje; — potem na Potugina. S Potuginom se počne razgovarjati; on mu je pa nevoljno odgovarjal. Potugin je vodil za roko nališpano oblečeno deklico razpuščenih, skoraj belkastih koder, velikih, temnih oči, bledega, otožnega lica, in tistega posebnega, ukazovalnega in nestrpljivega izraza, ki je lastnina omehkuženih otrok. Litvinov je hodil dve uri po hribovji in se vrnil domu po Lichtenthal-skem drevoredu. Na kamneni klopi pred hišo je sedela ženska s sivim pajčolanom pred licem; ko Litvinov pride do nje, vstane ona hitro in mu gre nasproti. . . . spoznal je Irino.

„Zakaj se me izogibljete, Gregorij Mihajlovič?“ spregovori ona z neravnim glasom, ki je navaden pri taci, ki jim je vskipelo v srcu.



To vprašanje je vznemirilo Litvinova.

„Jaz se vas izogibljem?“

„Da, vi . . . vi . . .“

Irina je bila videti zlovoljna, skoraj srdita.

„Vi se motite, uveravam vas.“

„Ne, ne motim se. Morda nisem videla danes zjutraj, — ko smo se srečali, — zar nisem videla, da ste me poznali? Recite, ali me niste poznali? Recite!“

„Da, istina . . . Irina Pavlovna . . .“

„Gregorij Mihajlovič, vi ste iskren človek, vi ste vselej govorili resnico: povejte mi, povejte mi, ali ste me poznali? Ste se li nalašč obrnili od mene?“

Litvinov strmi v Irino. Njene oči so se svetile čudnim bleskom, obraz in ustnice pa so bile mrtvobeke videti skoz gosto pajčolanovo tkanino. V izrazu njenega lica, v zvuku njenega strastnega šopota bilo je nekaj strašno žalostnega, prosečega. . . . Litvinov ni zamogel še dalje tajiti.

„Da, . . . spoznal sem vas,“ spregovori on, ne brez prisiljenja.

Irina je tiho vzdihnila in mirno so se jej pokesile roke.

„Zakaj pa niste prišli k meni?“ pošepče ona.

„Zakaj . . . zakaj?“ Litvinov se obrne stran pota, Irina se molčé obrne za njim. — „Zakaj?“

ponovi on še enkrat, lice se mu razžari in čuvstvo srdu podobno mu stesni prsa in grlo.

„Vi . . . vi sprašujete posle vsega tega, kar se je dogodilo med nama, — ne zdaj, gotovo ne zdaj, ampak tam . . . tam v Moskvi!“

„No, to je že rešeno, vi ste mi obljubili . . .“ začne Irina.

„Jaz vam nisem ničesar obetal. Odpustite mi moje ostre izraze. Vi sami zahtevate resnico — tak sodite sami: čemu, ako ne koketstvu, — čemu, ako ne želji, skušati, koliko oblasti ste si še prihranili nad menoj, čemu družemu hočem pripisovati vašo . . . ne vem, kako bi jo nazval . . . vašo stanovitnost? Najina pota so se razdaljila! Jaz sem vse pozabil, vse pretrpel že davno; postal sem čisto drug človek; vi ste omoženi, srečni, kakor se vidi, zavzimpljete zavidno mesto na svetu: čemu zdaj to, čemu dakle to približevanje? Kaj hočem jaz vam, in kaj vi meni? Midva zdaj ne mereva več razumeti drug drugega, med nama ni zdaj nič več skupnega, ne v preteklosti, ne v bodočnosti, posebno . . . posebno v bodočnosti ne!“

Vse to je govoril Litvinov brzo, neprenehoma, ne mignivši z glavo. Irina se ni zmezila, zdaj pa zdaj mu je ponudila roko. Videlo se jej je, kakor da bi prosila, naj bi prenehal in njo poslušal. Pri zadnjih jegovih besedah je stisnila med zobe spodnjo ustnico, kakor da bi hotela za-

dušiti v sebi čuvstvo velikega in težkega razžaljenja.

„Gregorij Mihajlovič,“ je začela čez nekoliko z mirnejšim glasom in stopila še dalje na stran pota, koder so le redko hodili ljudje . . . Litvinov gre za njo, — „Gregorij Mihajlovič, verujte mi: ko bi si mogla misliti, da mi je ostalo le malo oblasti nad vami, jaz bi se vas prva izogibala. Ker tega nisem storila, ker sem se odločila, ne ozirajte se na . . . na svoje prejšno krivico, da obnovim poznanje z vami, zavolj tega . . . zavolj tega . . .“

„Zavolj česa,“ vpraša Litvinov skoraj nevljudno.

„Zavoljo tega,“ nadaljuje Irina z novo močjo, „ker mi je postalo že zoperno, nestrpljivo, zadušljivo na tem svetu, v tem položaji, o katerem ste vi popred govorili; zato, ker sem se razveselila nad vami, ko sem vas zagledala, kakor nad studencem v puščavi, radovala se, da sem srečala vas živega človeka sredi te mrtve ljulike; — vi ste imeli priložnost pred štirimi dnevi videti vse te figure; vi pa me imenujete koketo, sumnjate o meni, me odbijate od sebe z izgovorom, kakor da bi se bila zares pregrešila proti vam in še bolj proti sebi.“

„Vi ste si sami zbrali to osodo, Irina Pavlovna,“ reče Litvinov z nagrbanim licem in nezmezi glave.

„Sama, sama . . . jaz tudi ne tožim in nimam vzroka pritoževati se,“ spregovori Irina naglo, ki jej je, kakor je bilo videti, Litvinova sirovost napravila neko tajno radost; — „jaz vem, da me morate obsoditi, se ne opravičujem; objasniti vam le hočem svoje čuvstvo in prepričati vas, da mi zdaj ni za koketstvo. . . . Jaz bi z vami koketovala! To nima smisla. Ko sem vas zagledala, se je zbudil v meni spomin na nekdanje lepe čase moje mladosti . . . na tiste ure, ko še nisem bila zbrala svoje osode, na vse, kar leži tam v svetli dobi. . . .“

„Dopustite, Irina Pavlovna; kolikor je meni znano, se je svetla doba vašega življenja začela onda, ko sva se midva ločila.“

Irina vzame robec in ga vzdigne k obrazu.

„To je jako nevsmiljeno, kar vi meni pravite, Gregorij Mihajlovič, pa srditi se vendar ne morem na vas. O ne, za mene ni bilo veselega časa, ne k svojej sreči sem zapustila Moskvo, ne enega veselega trenutka, ne ene srečne minute nisem videla . . . verujte mi, . . . naj bi vam kdo tudi kaj družega pravil. Da bi bila srečna, bi li zamogla tako govoriti z vami, kakor zdaj govorim? Ponavljam vam, vi ne veste, kakšni ljudje so to! Glejte, oni ne razumejo nič, ne čutijo nič; ni esprit, ni intelligence, le lokavstvo in prevara; muzika, poezija in umetnost so jim enako ptuje. Vi mi porečete, da sem bila vsemu

temu nasproti vselej ravnodušna; ne tako, kakor mislite, Gregorij Mihajlovič, ne tako. Pred vami ne stoji kaka posvetna ženska, treba je le, da me pogledate, ne lèvica — kakor me nazivljajo — ampak nesrečna, revna stvar, ki je res pomilovanja vredna. Ne čudite se mojim besedam . . . meni ni za ošabuost. Stegujem roko proti vam kot prosjakinja, prosim vas milosti,“ pridoda ona strastno in nevoljno, — „prosim vas milosti, vi pa . . .“

Glas jo izda. Litvinov vzdigne glavo in pogleda Irino: dihala je težko, ustnice so se jej tresle. Litvinovu je jelo srce močnejše vdarjati in čuvstvo zlobe mu zgine.

„Vi pravite, da so se razšla najina pota,“ nadaljuje Irina — „jaz vem, da se ženite po naklonjenosti, da ste si že napravili načrt za celo življenje; da, to je vse tako; ali midva si še nisva postala ptuja, Gregorij Mihajlovič; še zamoreva razumeti drug drugega. Ali mislite, da sem se celo vtopila, da sem se čisto pogreznila v tem blatu? Ah ne, ne mislite tega, prosim vas! Imejte vsmilenje z menoj, prosim vas v imenu prejšnih dni, ako jih nočete pozabiti. Včinite tako, da ne bode zastonj najino srečanje, to bi bilo preveč grenko. Ne umem govoriti, kakor bi trebalo, pa saj me razumete; iščem malo, vrlo malo . . . samo to, da me ne odbijete, da imate vsmilenje z menoj . . .“

Tu obmolkne Irina. V njenem glasu so zvene-  
le solze. Plašljivo pogleda, kakor iskajoča od  
strani Litvinova in mu poda roko.

Litvinov vzame brzo njeno roko in jo rahlo  
stisne.

„Bodiva prijatelja!“ reče Irina na tiho.

„Prijatelja,“ reče Litvinov zamišljeno.

„Da, prijatelja . . . in ako vam je to zahte-  
vanje preveliko, bodiva si vsaj dobra znanca! —  
Bodiva zavsem prosta, kakor da bi se ne bilo  
nič dogodilo.“

„Kakor da bi se ne bilo nič dogodilo . . .“  
ponovi zopet Litvinov. — „Zdaj ste mi rekli,  
da bi ne pozabil prejšnjih dni . . . no, in ako jih  
ne morem pozabiti?“

Srečno smehljanje se prikaže Irini na licu,  
pa kmalo zopet zgine, spremeni se v skrbljiv,  
nekoliko plašljiv izraz.

„Bodite, kakor sem jaz, Gregorij Mihajlovič;  
pomnite samo le na dobro; glavno pa, dajte mi  
zdaj besedo . . . pošteno besedo . . .“

„Kako besedo?“

„Da se me ne bote več izogibali, . . . da me  
ne bote žalili . . . mi obljubite? Recite!“

„Da.“

„In da čete izbiti si iz glave vsako zlo misel.“

„Da, . . . ali jaz ne razumem . . .“

„Tega tudi treba ni . . . sicer pa počakajte,  
me bode te že razumeli. Obljubo ste mi storili.“

„Rekel sem že: da.“

„Hvala vam. Zapomnite si, da sem se naučila, verovati vam. Čakala vas bom, danes, jutre ne grem več iz hiše. Zdaj pa vas moram zapustiti. Vojvodinja gre sèm po drevoredu . . . videla me je in ne morem drugače, ko da k njej pristopim. Ostanite srečni, dok se zopet vidiva. Dajte mi roko, vi, vi, (brzo)! Z Bogom!“

Irina krepko stisnivši Litvinovu roko je stopila k osebi srednih let, znamenite zvonajnosti, ki je težko korakala po peščenem potu v družbi dveh družih žensk in nenavadno lepega lakaja v livreji.

„Eh bonjour, chère madame“ (dober dan, draga gospoja), spregovori odlična ženska, ko se jej je Irina spoštljivo poklonila. — „Comment allez-vous aujourd'hui? Venez un peu avec moi“ (kako ste danes? Hajdite malo z mano).

„Votre Altesse a trop de bonté“ (vaša svetlost je vrlo dobra), začuje se prikupljivi glas Irinin.

#### XIV.

Litvinov je čakal, dokler se mu ni vojvodinja s celim spremstvom zgubila spred oči; potem jo je tudi on vkrenil v drevored. Ni si mogel dati čistega računa o tem, kar je čutil: zdelo se mu je strašno in vgajalo je njegovemu samoljubji.

Nepričakovana objava Irinina ga je osupnila, njene gorke, hitre besede so ga omamile kakor strahovita ploha. — „Čudne so te posvetne ženske,“ si je mislil, — „pri njih ni nobene doslednosti... in kako jih kvari krog, v katerem živé, in grdoba, ki jo čutijo same!“ Sicer ni mislil ravno tako, ampak kakor mašina je ponavljal te neslane fraze, kakor da bi se bil hotel s tem oprostiti družih misli, ko so ga vedno mučile. Videl je, da mu ne gre temeljito razmišljevati, ker bi verjetno moral kriviti samega sebe; zato je stopal počasnim korakom, le prisiljeno obračajoč svojo pozornost na mimogredoče prikazni. Ko pride blizo kamnite klopi, zagleda pred seboj nogi, pogleda više in vidi človeka, ki je čital časopis. Ta človek je bil Potugin. Litvinov vsklikne lagano. Potugin položi časopis na kolena in pogleda pazljivo in brez smehljanja na Litvinova. Tudi Litvinov pogleda Potugina pazljivo in resnobno.

„Smem sestiti poleg vas?“ praša naposled Litvinov.

„Sedite, sedite, drago mi bode. Toliko vam pa že naprej povem: ako hočete začeti z menoj pogovor, ne jezite se, jaz sem danes misantropski razpoložen in vsi predmeti se mi kažejo v najgrjej luči.“

„Nič zato, Sozont Ivanič,“ spregovori Litvinov vsedši se na klop, — „to mi pride ravno



prav. Odkod pa je prišel nad vas takšen razpoložaj?“

„Po pravem ne bi trebalo, da bi se ljutil,“ začne Potugin. „Ravno zdaj sem čital v časopisu načrt preustrojstva sodnijstva v Rusiji, in sem videl s pravim zadovoljstvom, da so se na posled tudi pri nas vendar enkrat poprijeli razuma in da ne mislijo več pod krinko samostalnosti, narodnosti ali originalnosti k čistej in jasnej evropejskej logiki prilepiti še domačega repa, ampak da so sprejeli v celini, kar je dobrega na ptujem. Kaj bo z občinskim premočenjem? . . . Zares ni treba, da se jezim, da nisem na svojo nesrečo našel originalnega Rusa; ti originali in samouki me bodo še v grobu strašili.“

„Kakšen pa je originalen Rus?“ praša Litvinov.

„Tukaj okoli se klati debel gospod, ki se ima za genialnega muzikanta; „jaz,“ pravi on, „nisem nič, sem ničla, ker se nisem nič učil; melodije pa in ideje imam mnogo boljše nego Meyerbeer.“ Najpopred sem mu rekel: „zakaj se nisi učil?“ in drugič, ne samo Meyerbeer, ampak zadnji nemški žveglar, ki skromno odsvira svojo partijo v zadnjem nemškem orkestru, ima dvajsetkrat lepše ideje, kakor vsi naši originali; samo da ohrani žveglar za se te ideje in si ne upa z njimi pred svet v očevini Mozarta in Haydena; naš brat originalni muzikant pa,

kedar skrpa kak Walzer ali ktero pesmico, drži roke v hlačnih žepih, in če ga pogledaš, sesloči osobno usta: „jaz sem genij.“ Tako je tudi v slikarstvu in povsod. Oh ti originali! Kdo ne ve, da se taki gizdalini gizdajo le tam, kjer ni pravih znanosti, ki so prerinile v kri in telo, niti pravih umetnosti. Ali bi ne bil pri nas v Rusiji že čas, da bi djali v arhiv vse to vsakdajno brbljanje z vsemi navadnimi frazami vred, o tem, da pri nas na Ruskem nikdo gladu ne vmrje, da se hodi po naših cestah dosti naglo in da znamo vse obdariti s klobuki. Vedno mi prihajajo pred oči s svojo obdarovanostjo ruske narave, z genialnim naravnim nagibom, s Kulibinom. . . . Ali prosim vas, v čem obstoji ta darovitost? Morda v silnem blebetanji ali neotesanem komplimentovanji? Nagib! Našli so, s čem da bi se hvalili. Vzemite mravljo in nesite jo na eno vrsto od njenega mravljišča. Ona najde zopet pot domu; človek ne more storiti kaj takega; pa zakaj? Ali je človek nižji od mravlje? Nagib, naj bode genialen, kakor bodi, ni dostojen človeka: razum, prost, zdrav razum, to je naše pravo dostojanstvo, naš ponos, zato se pa tudi vpira nanj. Kar se pa tiče Kulibina, ki je neznaoč mehanike, zmojstril nekake čudne ure, bi jaz vse te ure dal obesiti na zasramovalni steber: tukaj glejte, dobri ljudje, in ne delajte kaj takega. Kulibin sam ni kriv tega, pa njegovo delo

je smetje. Hvaliti se sme Teleškin, ki se je priplazil do vrha admirateljskega špilja <sup>1)</sup> zavolj njegove smelosti in gibčnosti; zakaj ga ne pohvaliti? Ali zopet ni treba kričati, da je on z vsem tem osramotil vse Nemce arhitekta! In čemu so nam oni? Zato da nam denar pobirajo. . . . Nikako jih on ni osramotil: tudi po tem je bilo treba staviti pristroje okoli špilja, da se je opravljalo vse tako, kakor je treba in v redu. Nemojte, za Boga, misliti o nas Rusih, da je mogoče kaj večega doseči brez učenja! Ne; in ako si še tako moder in pameten, se moraš učiti, učiti od abecede počemši. Ako tega nečeš, molči in sedi, prilepni si rep! — Ali sem se razgrel!“

Potugin se razkrije in maha z robcem na se, da bi se razhladil.

„Ruska znanost,“ začne na novo — „ruska umetnost! . . . Rusko napuhnjenost poznam, kakor tudi rusko slabost, omike, umetnosti pa žalibog nisem našel nikjer. Dvajset let zaporedoma se je poklanjalo puhlej ničetnosti Brilovej in mislilo se je, da bodo naše šole vse druge prekosile . . . Ruska umetnost —, ha, ha, ha!“

„Dovolite, Sozont Ivanovič,“ reče Litvinov, „vi menda tudi Glinki ne priznavate nič?“

Potugin se popraska za ušesom.

„Izjemi, kakor znate, le potrjujejo pravila,

---

1) Schiffswinde, Spille.

pa v tem slučaju se nismo mogli zdržati hvaleisanja. Ako se reče na primer, da je bil Glinka v resnici znamenit muzikant, kterega so zvonajne in znotrajne okolnosti ovirale, da ni postal osnovatelj ruske opere, zoper to nima nikdo kaj; ali ne, kako more to biti? Precej ga je treba napraviti generala in „chefoberhofmarschala“ na polji muzike in drugim narodom klicati: evo, pri vas ni nič tacega! Precej pokažejo zopet družega „močnega“ domačega genija, ki pa ni nič družega vstvaril, kakor slabo posnemal tuje umetnike druge stopnje, — naročito druge stopnje: te je lajše posnemati. Nič enacega? O bedaki, barbari, za ktere ni meje v umetnostih in znanostih, kakor za umetnika Rappo: Tujec vzdigne 6 pudov z eno roko, našinec pa dvanajst! Nič enacega!? Sledeča pripovedka mi neče iz glave; dovolite mi, da vam jo priobčim. Letošnjo spomlad sem obiskal „kristalni dvorec“ poleg Londona. V tem dvoru se nahaja vse, kakor vam je znano — ko splošna razstava, — do česar je dostigla človeška znajdljivost, — enciklopedija človečanstva, kakor bi se reklo. Ko sem pohajal tod mimo vseh teh mašin in mimo orodja in slik velikih ljudi, sem si mislil sam pri sebi: „Ko bi izšla taka naredba, da bi se, ko bi zginil kateri narod znad lica zemlje, pobralo vse iz kristalnega dvorca, kar je ta narod izumil, mogla bi naša majka, naša pravoslavna Rusija propasti

v tartar; ne ganil bi se ni jeden klin, ni jedna iglica iz mesta; vse bi ostalo mirno na svojem mestu, celó samovar<sup>1)</sup>, lapti<sup>2)</sup>, knuta — niso naše najdbe. Takšna poskušnja bi se celó s Sandvičeskimi otoki izpeljati ne dala. Tamošnji prebivalci so znašli male čolniče in kopje: obiskovalci kristalnega dvorca bi koj zapazili, če bi teh reči več tam ne bilo. To je obrekovanje, to je prestrogo! — mi bodele morda rekli. Jaz vam bom pa odgovoril, prvič, da jaz ne umem obrekovati, in drugič, da si nihče ne upa satanu pa tudi ne samemu sebi naravnost pogledati v oči in da nimajo samó otroci radi, da jih uspavljaš. Stari naši iznajdniki so nam prihajali iz vzhoda, nove smo si na pol z grehom iz zapada pritirali; pa še vedno ne nehamo kvasiti o samostalnej ruskej umetnosti. Neki mladi ljudje so razkrili ruski nauk: dvakrat dva je štiri; samó da ga nekako smelije izgovarjamo.“

„Nehajte, Sozont Ivanič,“ zakliče Litvinov, — „stojte! Saj pošiljamo tudi mi kar si bodi na svetovne izložbe in Evropa se z marsičem našim oskrbljuje.“

„Da, sirove, sirove produkte! Vzemite na misel, milostljivi gospod, naši sirovi provzodi so le zato boljši, ker je drugo vse slabo: ščetine naše, na primer, so zato velike in čvrste, ker

1) Mašina za kuhanje čaja.

2) Ličnat čevelj.

so svinje slabe, koža je močna in debela za to, ker so krave mršave, loj je trd za to, ker se ob enem z govedino kuha. . . . Sicer pa, zakaj bi se spuščal z vami v dogovore o teh rečeh: vi se pečate s tehnologijo in morate to vse boljše vedeti. Govorijo mi o znajdljivosti! Glejte, naši grajščaki tožijo gorko in trpijo škodo, ker nimajo pripravnih zrno-sušilnjakov, ki bi jim storili mogoče, da ne bi morali devati snopja v ovine, kakoršne so imeli že za Rurika. Te sušnice so jako škodljive in večkrat jim je že sprhnelo žito. Grajščaki javkajo in javkajo, sušilnjakov pa le še nimajo. Pa zakaj jih nimajo? Zato ker one niso Nemcem potrebne. Nемеc mlati žito sirovo in se naravno za to ne briga, da bi kaj tacega znašel; mi pa . . . ne moremo! Ne moremo . . . pa je! Tukaj vidite zdaj. Danes vam obljubim, če le najdem ktereга originalnega Rusa ali samouka, — „stoj!“ mu porečem, „spoštovani! Kje imaš sušnico? Pokaži mi jo!“ — Kje jo bom vzel!“ — Pobрати kak steptan čevelj, ki je bil že davno, davno izzut z nog sv. Šimonu ali Furiji, spoštljivo položiti ga na glavo in nositi ga, kakor svetinjo, to nam je mogoče; ali kak članek napisati o zgodovinskem in sedajnem značaji proletarijata po glavnih mestih na Francozkem, tudi to znamo; ko sem pa enega takega pisatelja in politiko-ekonoma, podobnega našemu gospodu Vorošilovu, prašal, naj mi imenuje dvajset mest na

Francozkem, glejte, kaj se je zgodilo! Zgodilo se je, da je ta politiko-ekonom iz obupanja v številu francozkih mest imenoval tudi Monfermel spomnivši se na Pavel de Kokov roman. Ravno zdaj mi je prišla na misel tudi sledeča anekdota. Ko sem hodil nekega dne s puško in psom po lesu . . .“

„Ste vi lovec?“ praša Litvinov.

„Nekoliko. Gazil sem po močvirji za kljunačem. Drugi lovci so mi že pravili o tem blatu. Na travniku pred malo bajtico vidim sedeti trgovca, čilega in zdravega, kakor izlušen oreh; sedel je in se smejal, ne vem komu. Jaz ga prašam: „Kje, prosim vas, kje je močvirje, in je tam kaj kljunačev? — „Idite, idite,“ je djral brzo in s takim izrazom, kakor da bi mu bil dal rubelj za to, — močvirje je prve vrste in kar se tiče vsakovrstnih divjih tičev, — ah moj Bog — jih je v obilnem številu.“ Jaz se odpravim tje. Ne samo, da nisem našel nobene divje ptice, tudi močvirje se je bilo že davno izsušilo. Povejte mi zdaj prosim vas, čemu laže Rus? Zakaj laže politiko-ekonom in ta o divjih tičih?“

Litvinov ne reče nič, ampak le vzdihne sočuvstveno.

„Začnite govoriti s tem politiko-ekonomom,“ nadaljuje Potugin — „o najtežjih pitanjih sedajnih družtvenih znanosti, pa le v obče, brez faktov . . . fppp! vzletel bode kviško ko orel.

Enkrat mi je bilo steklo vjeti tako tico: Upotrebil sem, kakor bote videli, dobro, vidno nastavo. Razgovarjal sem se z enim iz naših zdajšnih „mladenčev“ o različnih, kakor oni pravijo, „vprašanjih“. Kako se bode videlo, [se je jako jezil. Ometaval je zakon z veliko trdovratnostjo. Prinašal sem mu dokaze, take . . . vse bob obsteno! Zastonj: od nobene strani mu nisem mogel do živega. Kmalo pa najdem srečno misel. „Dovolite, da še jaz nekaj dostavim“ sem začel — s takimi mladenči se mora gororiti v spoštovanjem — jaz se vam čudim, milostni gospod. Vi se pečate z naravoslovskimi znanostmi, — pa še do zdaj niste obrnoli pozornosti na to istino, da se trudijo vse mesožredne in grabljive životinje, zveri, tice in vse živali, ki morajo hoditi na plen, z oskrbljevanjem žive piče za sebe in svoje mlade; . . . ali vi tudi človeka prištevate tem živalim?“ „Kaj pa da ga prištevam“, reče mladeneč, človek ni nič družega, nego mesožredna žival.“ „In grabljiva,“ pristavim jaz. „In grabljiva“ potrdi on. „Dobro rečeno,“ rečem jaz. Čudim se jako, da niste tudi pristavili, da vse te živali živijo v edinobračji<sup>1)</sup>“. Mladenču je postalo tesnebno. — „Kako to?“ — Eto tako. Pomislite na leva, volka, lisico jastreba, sokola; kako zamorejo postopati drugače, blagovolite si

---

1) Samo enkrat oženjene.



misliti? Obadva komaj preživita svoje mlade.“ Mladeneč se pri teh besedah zamisli. „V tem slučaju ne more služiti zver človeku za postavo.“ Vsled tega sem ga imenoval idealista, kar ga je neusmiljeno razjarilo. Komaj da se ni razjokal. Moral sem ga potolažiti in obljubiti mu, da ga ne izdam njegovim prijateljem. Zaslužiti ime idealista — je li to lahko? Naša mladež se je zmotila v račanu. Mislila si je, da je že prešel čas prejšnega temotnega in podzemeljskega delovanja, da je bilo dobro za naše stare očete, da so rili kakor krtovi; nas pa bi to poniževalo, mi bomo delali svobodno . . . golobčki! Še vaši otroci ne bodo delali svobodno. Bi ne bilo bolje, da se zopet povrnete k vidram, na sled vaših očetov?“

Zdaj nastane kratka tišina.

„Jaz sem, gospod, takega mnenja,“ začne zopet Potugin, „da moramo biti civilizaciji hvaležni, ne samo za znanosti in umetnosti, ampak da se tudi čuvstvo lepega in poezija razvija in jači pod uplivom te iste civilizacije, da so vsi tako imenovani narodni, naivni proizvodi le neslanosti in budališčine. Že v Homeru se nahajajo sledi vglajene in bogate civilizacije in celo ljubezen se blaži v njej. Slavjanofili bi me radi obesili zavlj tega krivoverstva, ako bi ne bili tako milosrdna bitja; pa jaz bi vse eno ne popustil svojega prepričanja, — naj bi me tudi neskolkop-

gostili z gospojo Kohanovsko in „Rojem v miru,“ jaz bi vendarle ne vohal tega triple extrait de mougik russe; kajti jaz ne spadam k višim krogom, katerim je treba od časa do časa prepričati se, da se še niso popolnoma pofrancozili, in za ktere se prav za prav vstvarja ta literatura en cuir de Russie (v ruski koži). Skusite čitati prostemu človeku ona samo „narodna mesta“ iz Roja: on bo mislil, da mu pravite vraže proti mrzlici ali pijanstvu. Jaz ponavljam: brez civilizacije tudi ni poezije. Hočete spoznati pesniški ideal neciviliziranega Rusa? Čitajte naše pesmi, legende. Nočem praviti o tem, da je ljubezen pri njih vedno nasledek kake copernije in vražarije, da postaja vedno vsled „očarojočega“ pitja in se nazivlje vsakokrat drugim imenom; ne bodem pravil o tem, da je naša tako imenovana epična literatura edina med vsemi drugimi evropskimi in azijskimi, ki ne predstavlja — ne vštévši Vanjko — Tanjko — nobenega tipičnega para ljubečih se bitij; tudi tega ne, da začne ruski junak svoje poznanstvo z „izvoljeno“ s tem, da jo nevsmiljeno nažvižga po belem telesu — zategadelj je ruski ženski spol tako nabuhnjen. — O vsem tem nečem dalje govoriti. Naj pa mi bode dovoljeno, obrnoti vašo pozornost na izvrstni obraz mladenčev jeune premier, kakor nam predstavlja domišljija prvotnega, neciviliziranega Slavjana. Izvolite pogledati: Tukaj gre jeune premier; on nosi

kožuh iz kunovine, polosvilnat pas, ki je privezan že čisto pod pazduho, prsti so mu skriti v rokavicah, nadplášjek jegovega kožuha mu sega više, ko glava, od spred ni videti rudečega lica, od zad ne belega vrata, klobuček mu čepi nad enim ušesom, na nogah ima čevlje iz zafijana, pete ostre, nos na čevlju špičast. Ta mladeneč hodi z drobnim, kratkim korakom, s katerim je napravil naš Alkibijad, Ciril Plenkovič, tak čuden skoraj medicinsk vspeh pri starih babah in pri mladih devojkah, z ravno tistim korakom, s katerim copotajo naši nedosegljivi urni strežaji, ta cvet ruskega gizdalinstva, ta non plus ultra ruskega ukusa. V njem je mnogo snovi za životopisje in slike. Lepotica pa, ki je očarala mladenča . . . No, zdi se mi, da me ne poslušate . . .“

Litvinov se potrese. On res ni poslušal, kar je Potugin govoril. Premišljeval je, neprenehoma premišljeval o Irini in o svojem poslednem srečanju z njo.

„Odpustite mi, Sozont Ivanič,“ začne on, „da se zopet obrnem do vas s prejšnim vprašanjem.“

„O gospoži Ratmirovej?“

Potugin zravna časopis in ga vtekne v žep.

„Vi hočete zopet vedeti, kako sem se jaz z njo seznanil?“

„Nikar, tega ne; jaz bi le rad slišal vaše mnenje . . . o nalogi, ki jo je ona igrala v Petrogradu. Kakšna pa je bila zares ta naloga?“

„Ne vem prav, kaj bi vam povedal, Gregorij Mihajlovič. Jaz sem se spoznal z gospo Ratmirovo jako dobro . . . pa čisto slučajno in na kratek čas. Nisem gledal v njene krogove, in kar se je tam godilo, . . . mi je povsem neznan. Brbljalo se je marsikaj o njej, pa saj veste, da brbljanje pri nas ne vlada le v demokratičnih krogih. Sicer pa nisem bil radoveden. . . . Vidim,“ pristavi čez nekoliko, „ona vas zanima.“

„Tako je; razgovarjala sva se dvakrat jako odkritosrčno. Neprestano se vprašam, jeli je ona iskrena?“

Potugin pobesi oči. — „Kedar se s kom spusti v dalje razgovarjanje, je iskrena, kakor vse strastne ženske. Tudi jej vselaj ponos ne dopusti legati.“

„Ona ponosna? Jaz bi pa mislil, da je ponižna.“

„Ponosna, ko bes; pa to ni nič.“

„Meni se zdi, da rada včasih pretera.“

„Tudi to ni nič; pri vsem tem je še vedno iskrena. Pa, da rečemo sploh, pri kom hočete iskati vse dobro. Naj boljše izmed teh žensk so pokvarjene do mozga.“

„Spomnite se, Sozont Ivanič, da ste se sami imenovali njenega prijatelja. Zar me niste po sili peljali k njej?“

„Kaj pa je potem? Ona me je prosila, da bi šel po vas, in jaz sem si mislil, „zakaj pa

ne?“ Resnično sem njen prijatelj. Ona ni brez dobrih lastnosti: jako je dobra, darežljiva, daje drugim, česar sama ne potrebuje. Sicer pa jo morate vi sami bolj poznati kakor jaz.“

„Poznal sem Irino pred desetimi leti, od tistega časa pa . . .“

„Eh, Gregorij Mihajlovič, kaj govorite! Zar se spreminja ljudski značaj? Kakoršen v zibeli, takošen v grobu. Ali, more biti . . .“ — Potugin se nagne še niže, — „morda se bojite, da jej padete v roke? To je istina. . . . Zares se ne moremo oprostiti vsakih rok.“

Litvinov se posmeji prisiljeno. — „Mislite?“

„Ne more se. Človek je slab, žena je silna, slučaj pa je najsilnejši; pomirite se z brezcvetnim življenjem, je težko, popolnoma na se pozabiti, je nemogoče, — tu pa je lepota in učastenstvo, tu toplota in svetlost — kako bi se človek temu protivil? Pribežal boš k njej, kakor dete k čuvarici. Vsled tega pa nastane hladnost in mračnost in pustota, . . . kar se že samo ob sebi razume. Konča pa se s tem, da se vsega odvadiš in nehaš vse razumevati. Izprva ne razumeš, kako se ljubi, potem pa ne bodeš razumel, kako drugače živeti.“

Litvinov pogleda na Potugina in zdelo se mu je, da še ni nikdar videl človeka bolj osamljenega, bolj zapuščenega, bolj nesrečnega. Litvinov ni bil na ta mah preplašen in tudi ne zbunjen;

ampak ves otožen in bled z glavo ob prsa in z rokama na kolenih je sedel nepremično in se posmehljaval z obupnim posmehom. Težko mu je bilo zaradi tega bednega in nesrečnega čudaka.

„Irina Pavlovna mi je med drugim tudi pravila,“ začne Litvinov poglobljasno, — „o nekej dobri znanki, ki se je zvala, ako se dobro spominjam, Belska ali Dolska . . .“

Potugin vpre v Litvinova svoje žareče oči.

„A!“ spregovori on z votlim glasom . . . „kaj pa je to? Sicer pa je že čas,“ pristavi nenaravno zevajoč, — „da grem domu k obedu. Odpustite mi . . .“

On skoči znad klopi in se hitro oddalji, prej ko je zamogel Litvinov spregovoriti katero besedo . . . Srditost se mu je spremenila v žalost; vsaktera neskromnost mu je bila nesvojstvena, hotel je objaviti Potuginu svoje sočutje, pa podalo se mu je, kakor da bi ga hotel zbadati. S tajnim nezadovoljstvom na srcu se je vrnil Litvinov v svojo gostilnico.

„Pokvarjena do mozga,“ pomisli nekoliko pozneje, „in ponosna ko bes! Ona, ki se je malo da ne vrgla na kolena pred menoj, ona ponosna?! ponosna in svojeglavna?“

Litvinov je skušal izbiti si Irinin obraz iz glave, pa mu ni bilo mogoče. Zaradi tega se še na svojo nevesto spominjal ni; mislil si je, da za danes ta podoba ne bo prepustila mesta ktereje

drugej. Čakal je, da se mirno reši ta „čudna historija“, to rešenje ne bode moglo dolgo zastati in on še sumnjaj ni, da se bo rešilo mirno in po naravnej poti. Tako je mislil on. Irinina slika pa ni zbežala od njega, — ampak vse njene besede so mu prihajale po vrsti na pamet.

Natakar mu prinese list: bil je od Irine.

„Ako nimate danes potrebnega posla, pridite. Jaz ne bom sama; imela bodem goste in lahko bode te natančneje spoznali naše društvo. Meni je veliko ležeče na tem, da jih vidite; zdi se mi, da se bodo danes pokazali v celem svojem blesku. Treba vam je, da veste, kakov zrak jaz dišem. Pridite, veselilo me bode, ako vas vidim; ne bote se dolgočasili. Dokažite mi, da je včini lo najino današnje objasnjenje vsako nesporazumljenje nemogoče med nama. Vdana vam Irina.“

Litvinov obleče frak in bel ovratnik ter se odpravi k Irini. — „Vse drugo ni važno“, povdarja potoma, — „ali videti te ljudi... zakaj ne? To je zanimivo.“ Nekoliko dni poprej so zbudili ravno ti ljudje v njem drugo čuvstvo: čuvstvo nezadovoljnosti.

On stopa malo bržim korakom, s čez oči potegnjenim klobukom in prisiljenim smehljanjem na licu. Bambajev pa, ki je sedel pred Veberjevo kavarno s Piščalkinom in Vorošilovom, je kazal nanj in navdušeno klical: „Vidite tega človeka! To je kamen, to je skala, to je granit!“

## XV.

Litvinov je našel pri Irini mnogo gostov. V kotu za kvartaško mizo so sedeli trije generali, ki jih je poznal že od piknika sèm: debeli, razdražljivi in priljudni. Igrali so vist z nekim bedakom in ni besede v človeškem jeziku, ki bi izrazila važnost, s katero so davali kvarte, pobirali vzetke <sup>1)</sup>, izigravali tref ali karo . . . baš pravi državniki! Prepustivši drugim državljanom, aux bourgeois, pri igri navadne šale in burke, govorili so gospodje generali le najpotrebnejše besede. Le debeli general si je vzel slobodo, da je energično izdihnil: „Ce satané as de pique!“ Iz števila gostic je poznal Litvinov nekoliko žensk od piknika sèm; bile so pa nazoče tudi take, ki jih do zdaj še ni videl. Ena izmed njih je bila že tako stara, da je bilo videti, zdaj zdaj se bo razpadla. Kazala je razgolane, temno-sive pleča; vsa hrepeneča je gledala na Ratmirova s celo mrtvimi očmi. Med visokim svetom so jo visoko čislali kot posledno še živo dvorkinjo carice Katarine. Pri oknu je sedela grofinja Š., „carica os“, okrožena z mladimi ljudmi, oblečena kakor pastirka; med njimi se je odlikoval svojim napuhnjenim obrazom, ravnim čelom in brezdušno-zverskim obrazom na licu, vrednim buharskega

---

<sup>1)</sup> Stich.



hana ali rimskega Heliogabala, znameniti bogataš in krasavec Finikov; druga gospa, znana po kratkem imenu Lize, se je razgovarjala z dolgotrasim, plavim in bledim „špiritom“. Poleg njega je stal tudi bled in dolgobradat gospod in se posmehljeval znamenljivo. Ta gospod je tudi veroval v spiritizem, vrh tega pa se je tudi bavil s prerokovanjem in je na podlagi Apokalipse in Talmuda prerokoval vsakakoršne čudne dogodke; — ne eden napovedanih dogodkov se ni izpolnil; vendar le ni nehal prerokovati. Za glasovirov je sedel tisti originalni Rus, ki je bil zbudil v Potuginu toliko nejevoljo. Prebiral je akorde z nebrižljivo roko, d'une main distraite, in malomarno gledal okoli sebe. Irina je sedela na divanu med knezem Kokó in gospo H., nekdanjo znano lepoticó in vserusko umnico, ki se je pa že davno davno prevratila v gadnega smrčka, dišečega ko postno maslo. Ko Irina zagleda Litvinova, zarudi, vstane, in ko se jej približa, mu krepko stisne roko. Na sebi je imela črno, krepovo haljino s komaj vidljivim zlatim nakinčem; pleča so jej bile bele ko sneg in lice isto tako blede in s trenutno rudečico oblito je dišalo triumfa lepote: zatajena, smehljajoča radost se jej je svetila iz poluzakritih oči, in trepetala okoli ustnic in nosnic. . . .

Ratmirov se približa Litvinovu, ga sprejme z navadnim pozdravom, pa ne več z navadno

veselo šaljivostjo, predstavi ga dvem, trem ženskam, starej razvalini, carici os, grofinji Lizi . . . , ki so ga sprejele dosti milostljivo.

Litvinov ni spadal v njihov krog . . . pa izrazne črte jegovega lica so zbudile njihovo pozornost. Pa on ni hotel, da bi si osigural to pozornost in se je tudi bil že odvadil društva in ohranil le še nevgodne spomine. Zraven tega pa je še debeli general vprl vanj oči. „Aha! leštarka <sup>1)</sup>, svobodnjak!“ — videlo se je, da govori ta nepremični, težki pogled, — „se je privlekel k nam; dajte mi ročico!“ Irina je prišla Litvinovu na pomoč. Ona je hitro napravila, da se je čutil v kotu, pri dverih, ne daleč od nje. Pogovarjala se je z njim; vsaki pot se je morala obrniti k njemu in on se je vsakokrat začudil prigibanji njenega sijajnega vratú in vdiha val je tanki miris njenih las. Izraz hvaležnosti, hvaležnosti globoke in tihe, ni zginil ne za trenotek raz njenega lica. Ni mogel, da ne bi bil spoznal, da izražujejo blagodarnost vsi ti posmehljeji, vsi ti pogledi; on sam je vskipel tega čuvstva in sladko in pomirljivo mu je bilo pri srcu . . . in ravno zdaj je izgledala ravno tako, kakor da bi hotela reči: „No kaj je? Kako se vam dopada?“ Litvinov je umel čisto jasno to brezglasno pitanje, kedargod je kateri izmed na-

---

1) Haselhuhn.

zočih povedal kaj neumnega, kar se ni enkrat pripetilo ta večer. Irina se tudi ni mogla zdržati, da bi se ne bila nekolikokrat glasno nasmejala.

Grofinja Lize, jako praznoverna ženska in k vsemu naklonjena, kar je nenavadno, se je do sitega razgovarjala s plavim spiritom o Humu, o vrtečih se mizah, o samoigrajočih harmonikah i. t. d. in končala s tem, da ga je prašala, ali bivajo take živali, na ktere deluje magnetizem?

„Ena taka žival živi na vsak način,“ oglasi se izdaleka knez Kokó — „gotovo poznate Milvanovskega. Njega so v moji nazočnosti uspavali in še zdaj hrka, ej ej!“

„Vi ste jako zli, mon prince, jaz govorim o pravih živalih, je parle des bêtes.“

„Mais moi aussi, madame, je parle d'une bête...“ (tudi jaz govorim o eni živali).

„Imade tudi pravih živali,“ vmeša se spirit, „na primer — raki; te živali so jako nervozne in lahko padajo v katalepsijo.“

Grofinja se temu začudi. — „Kako? Raki! Je li istina? Ah to je posebno zanimivo. To bi pa rada videla! Monsieur Lužin,“ pristavi ona obrnivši se k mlademu človeku kamnitega lica, kakor ga imajo nove puže, in kamnitega vrata (Lužin se je hvalil s tem, da si je porosil lice in vrat z vodenim prahom Niagare in Nubijskega Nila; sicer pa ni pomnil čisto nič od celega svojega potovanja in ljubil je samo ruske ka-

lambure <sup>1)</sup>. . . „Monsieur Lužin, bodite tako dobri, in oskrbite nam raka.“

Monsieur Lužin se nasmehne. — „Živega?“ vpraša.

Grofinja ga ni razumela. — „Mais oui (no da), raka,“ ponavlja ona, — „une écrevisse.“

„Kaj? kaj? raka, raka?“ vmeša se ostro grofinja Š. Njo je jezilo, da ni bil pričujoč monsieur Verdier, in ni mogla razumeti, zakaj ni povabila Irina najlepšega Francoza. Razvalina, ki že davno ni nič razumela, — pri tem je bila tudi gluha — je samó kimala z glavo.

„Oui, oui, vous allez voir (da, da, idite, da vidite), monsieur Lužin, prosim vas!“

Mladi popotnik se pokloni in odide. Kmalo pride zopet nazaj. Za njim stopa natakár in nese na ves glas se smeje skledo, na kterej je bil velik črn rak.

„Voici, madame“ (evo gospoja) reče Lužin, — zdaj velja lotiti se operacije raka, ha, ha, ha!“

„He, he, he, izvrstno!“ se oglasi kot rodoljub in pokrovitelj vseh domorodnih proizvodov knez Kokó.

(Prosim čitatelja, da naj ne bode nezadovoljen in naj se ne srdi. Kdo zamore reči o sebi, da ni sedeč v parteru aleksandrijskega gledišča

---

<sup>1)</sup> Besedna igrača, Jan., Wortspiel.

in obdan od one atmosfere ploskal še goršemu kalamburu?)

„Merci, merci“ (hvala, hvala), reče grofinja. — „Allons, allons, monsieur Fox, montrez nous ça.“ (Hajdmo, hajdmo, gospod Foks, pokažite nam dakle).

Postrežnik postavi skledo na okroglo mizico. Začelo se je veliko dviganje med gosti. Nekteri so vzdigavali glave, le generali za kvartaško mizo so ostali mirni. Spirit si naščetini lase, se nahmuri, se približa mizi in začne z rokami mahati po zraku; rak se razčepne, jame plaziti se ritansko in vzdigovati klešče. Spirit ponavlja hitreje mahanje po zraku. Rak pa se kreta ko poprej.

„Mais que doit elle donc faire“ (kaj pa mora napraviti)? vpraša grofinja.

„Elle doâ rester immobile et se dresser sur sa quiou“ (on mora stati nepremično in se postaviti na zadne noge), odgovori gospod Foks silnim ameriškanskim naglaskom in otresa prste krčevito nad skledo, pa magnetizem ni dejstvoval in rak se je kretal po starem. Spiritist reče, da mu nekaj ne gre izpod rok in odide nezadovoljno od mize. Grofinja ga je skušala tolažiti in je uverovala ga, da so se tudi gospodu Humu pripetile enake nezgode. Knez Kokó je potrdil njene besede. Zdaj se prikrade k mizi tudi poznavec Apokalipse in Talmuda, duva raka s prsti in

skuša svojo srečo, pa brezvpešno: znamenja katalapsije se niso prikazala. Zdaj pozovejo zopet postrežnika in mu velé, naj zopet odnese raka, kar je tudi storil, smeje se na ves glas kakor popred. Slišati je bilo, kakó je hahal za dvermi. V kuhinji so se potem mnogo smejali „über diese Russen“.

Originalni Rus je med časom operacije z rakom še vedno prebiral akorde po glasoviru. Naposled je zaigral še enkrat svoj neizmenljivi Walzer in zaslužil si je, kakor se že razume, najlaskavejše odobravanje. Vsled velikega podvzbujenja prisiljen zaigra naš neprispodobljivi diletant grof X. šansonetko, svojo kompozicijo, ki pa je bila po celem vkradena iz Ofenbacha. K igri so jele pripevati: *quel oeuf! quel boeuf!* (kako jajce! kak vol!) in gugati se na levo in desno vse ženske glave. Iz vseh ust se začuje: „*charmant, charmant!*“ Irina se nagne k Litvinovu in zopet jej zaigra okoli usten tisti zatajeni, nasmešljivi izraz. . . . Še silneje jej je zaigral nekoliko trenutkov pozneje in z nekakim zloradnim odtenkom, ko je počel knez Kokó, ta predstavitelj in pokrovitelj plemičkih interesov. razlagati svoje nazore pred spiritistom in prista-vil, kakor se samo ob sebi razume, svojo znamenito frazo o porušenji premoženja na Ruskem, pri čemur je tudi demokratom svoje povedal. Amerikanska kri je pri tem vskipela v spiritistu:

on se počne prepirati. Knez začne, kakor je bila njegova navada, na mah kričati na ves glas; namesto razlogov je neprestano ponavljal: „C'est absurde! cela n'a pas le sens commun!“ (to je neumno, to nima nobenega smisla!) Bogataš Finikov jame govoriti same nesramnosti, ne zbirajoč, koga zadevajo; talmudist jame žvižgati; zraven še zagromi grofinja Š... Z eno besedo, povzdignil se je tak strašen krič, kakor pri Gubarevu, samo da tukaj ni bilo piva in ne tobачnega dima — in obleka je bila na vseh lepša. Ratmirov je skušal napraviti mir (generali so izjavljali svoje nezadovoljstvo: slišalo se je klicanje Borisa: „Encore cette satanéé politique!“<sup>1)</sup>), pa skušnja je ostala brez vspeha. Dostojanstvenik, ki je bil tudi nazoč, je hotel napraviti le résumé de la question en peu de mots (pregled pitanja v nekoliko besedah), pa bil je premagan; zares, on je prežvekal in ponavljal besede, ni razumel ne poslušati njihovih razlogov, niti odgovarjati jim, in gotovo sam ni vedel, v čem prav za prav obstoji ta la question, tako, da se ni bilo nadjati družega izhoda. Vrh tega jih je še Irina spodbujala in šuntala in pri tem ozirala se na Litvinova in migala mu. On pa je sedel, kakor očaran; ni slišal nič in čakal samó na to, kedaj se bodo zopet zablisketale pred njim te

---

<sup>1)</sup> Politiziranja je še manjkalo!

velike in lepe oči, zasijalo to blede, nježno, zalo in čarobno lice. . . . Končalo se je s tem, da so se gospe spuntale in zahtevale konec prepira. Ratmirov je naprosil diletanta, naj bi ponavljal svojo šansonetko in originalni Rus je zopet zaigral svoj Walzer.

Litvinov je ostal čez polnoči in odšel pozneje, ko vsi drugi. Razgovarjalo se je ta večer o mnogovrstnih predmetih in izogibalo vsega, kar bi vtegnilo malo zanimiveje biti. Ko so generali končali svojo veličastno igro, so se pridružili veličastnemu pogovoru; vpliv teh cesarskih ljudi se je kmalo pokazal. Govor je prišel tudi na pariške polusvetne znamenitosti, katerih imena in talenti so bili znani vsem, kakor je bilo videti, in naposled tudi o piesi Sardon, o romanu Abu, o Patti v „Traviati“. Nekdo je predlagal, da bi si igrali „sekretarja“, kar jim pa ni steklo. Odgovori so bili plitvi in polni gramatikalnih pogrškov. Debeli general je pravil, da je nekad na vprašanje: „qu'est se que l'amour?“ (kaj je ljubezen) odgovoril: „une colique remonté au coeur“ (bolezen, ki se je v srce zajedla); in pri tem je hitro zahohotal svojim drvenim smehom. Razvalina ga je vdarila s pahljačo po roki; pri tem pa se jej je odlušil kos belila od čela vsled naglega dviženja. Izsušeni smrček je spominjal na slavjanske kneževine in na potrebo pravoslavne propagande za Donavo, pa ni našel od-



glasa. Ker niso imeli boljše tvarine, govorili so zopet o Humu. Carica os je celó pripovedovala, kako so po njej lazile roke in kako jih je videla in eni na prst djala svoj prstan. Irina si je res s tem zadobila mnogo: da bi bil Litvinov še tako pazil na to, kar se je govorilo okoli njega, vendar bi ne bil mogel najti ne ene iskrene besede, ne ene temeljite misli, ne ene nove istine. Vse le kvantanje brez vsake zveze in brez življenja. V celem kriku in viku ni bilo nobenega vzvišenja, celó v graji nobene strasti: pod krinko lažnjivo-gradjanskega nezadovoljstva, lažnjivo-zaničljive hladnosti se je skrival z jokavim cimirjem strah pred mogočo zgubo, in nekoliko imen, katerih ne bode pozabilo potomstvo, se je izgovorilo s škripanjem s zobmi. . . . Da bi bila le kaplja bistre vode v vsem tem rušji in smetji! Kake stare bedarije, nepotrebno žlobodranje in brezmiselne kvante so zanimale vse te glave, vse te duše, pa ne samo ta večer, v tem društvu, — ampak tudi doma, vse čase in dni, v celej širini in globočini njihovega bitja! In kaka nevednost brez konca in kraja! Kaka nemarnost za vse, na kar se naslanja življenje, s čimur se krasi človeško življenje.

Ko se je Litvinov poslovil pri Irini, mu ona stisne na novo roko in znamenito pošepeta: „No, kako je? Ste li zadovoljni? Ste se nagledali? Jelite, da je lepo?“

On jej ni odgovoril nič, ampak samo poklonil se tiho in nizko.

Ostavši sama z možem, hoče Irina oditi v svojo spalnico. Ratmirov jo vstavi.

„Je vous ai beaucoup admiré ce soir, madame“ (Nicoj sem se vam jako čudil), spregovori on, si prižge cigareto in se vpre ob kamin, — „vous vous êtes parfaitement moquée de nous tous“ (popolnoma ste nas prezirali).

„Pas plus cette fois ci que les autres“ (tačas ne bolj ko druge krati), odgovori ona hladnokrvno.

„Kako vas imam razumeti?“ vpraša Ratmirov.

„Kakor hočete.“

„Hm. C'est clair“ (to je jasno). Ratmirov otrese pepel od cigarete s koncem dolzega nohta na mezincu.

„Da, baš dobro! Ta vaš nov znanec — kako se že zove?... gospod Litvinov, je videti vrlo pameten človek.“

Ko sliši Irina Litvinovo ime, se brzo obrne.

„Kaj ste hoteli reči?“

General se nasmehne.

„On vedno molči... vidno, boji se da bi se ne kompromitiral.“

Irina se tudi nasmehne, pa celo drugače, ko njen mož.

„Boljše je molčati, kakor govoriti tako . . . , kakor govorijo nekteri drugi.“

„Attrape!“ spregovori Ratmirov s hinavskim ponižanjem. — „Šalo na stran; on ima jako zanimljivo lice. Tak izraz . . . in v obče postava . . . Da.“ General si popravi ovratnik in vzdignivši glavo ogleduje svoje brke. — „On je, rekel bi, republikanec, kakor tudi drugi vaš prijatelj, gospod Potugin, tudi ta je umnik iz števila tistih, ki vedno molčijo.“

Irini se obrvi vzdignejo polahkoma nad razširjenimi stvitlimi očmi, in ustnice so se jej stisnile in malo skrivile.

„Čemu pravite to, Valerijan Vladimirovič?“ reče ona kakor sočutljivo, — „vi trosite le prah v zrak . . . mi nismo zdaj v Rusiji in nihče nas ne posluša.“

To je seglo Ratmirovu do živega.

„To ni samo moje mnenje, Irina Pavlovna, tudi drugi pravijo, da je videti ta gospod kakor karbonar.“

„Zares? Kdo so ti drugi?“

„Boris, na primer.“

„Kako? Tudi temu je še treba izraziti svoje mnenje?“

Irina stisne pleča, kakor tresoč se hladú in potegne po njih s konci prstov.

„Tudi on . . . da . . . tudi on. Dovolite mi,

da dostavim: vi se menda srdite, Irina Pavlovna; saj veste že sami, kdor se srdi, . . .“

„Jaz bi se srdila! Zarad česa?“

„Ne vem; morebiti da vas je neprijetno dirnula primetba, ki sem jo bil sloboden izreči o . . .“  
Ratmirov preneha.

„O?“ ponovi vprašaje Irina. — „Ah, prosim vas, brez ironije in kmalo. Meni se že dremlje in rada bi že šla spat.“ Ona vzame svečo z mize. — „O . . .?“

„O istem gospodu Litvinovu. Kakor se vidi zdaj, ni več dvomiti o tem, da vas on jako zanima . . .“

Irina vzdigne roko, v kateri je držala svečnik, — plamen pade naravnost možu na lice, — in ona mu pazljivo, skoraj radovedno pogleda v oči in se nasmeji.

„Kaj je z vami?“ vpraša Ratmirov. Irina še hohota.

„Kaj pomeni to?“ ponavlja on in lopne z nogo. Čutil se je s tem razžaljenega, ranjenega; pa precej ga je premagala krasota te ženske, ki je stala pred njim tako mirno in smelo . . . in ga mučila. Videl je vso njeno milino, rožnati blesk njenih krasnih nohtov na tenkih prstih, ki so krepko objemali temno medovino težkega svečnika, — pa tudi ta blesk ni izhajal od svečnika, — in še grenkeje je občutil razžalenje v svojem srcu.

Irina pa je še vedno hohotala.

„Kaj? Vi? Vi se jezite?“ reče naposled Irina in obrnivši hrbet proti možu odide iz sobe. — „On se jezi!“ reče še za dvermi in na novo zahohota.

Ratmirov pogleda mračno za svojo ženo, — moral je gledati čarobno strojnost njenega stasú, njenega gibanja, — in razbije silnim vdarom cigareto ob mramornatej skvili na kaminu ter jo vrže daleč proč od sebe. Lice mu obledi, podbradek se mu potrese in oči so mu topo in zverško brodile po polji, kakor da bi nekaj iskale. . . . Vsaka lepša črta mu zgine z lica. Le tačas je moral imeti tak izraz na licu, ko je sekal po beloruskih seljaci.

Ko pride Litvinov nazaj v svojo sobo, se vsede na stol za mizo, vpre glavo ob obe roki in ostane tako dolgo nepremično. Naposled vstane, odpre omaro, vzame listine in potegne iz notrajnega predela sliko Tatijanino. Žalostno je gledalo nanj njeno lice z fotografije, bilo je kakor vselej stareje. Litvinova nevesta je bila velikoruske krvi, plava, polna v lice s snažnimi črtami in z divnim izrazom dobrote in krotkosti v modrih in svetlih očeh, snežnega, belega čela, na katerem je ležala, kakor je bilo videti, neprestano luč solnca. Litvinov je dolgo dolgo gledal na sliko; naposled obrne rahlo proč od nje svoje oči in si zopet položi roke na čelo.

„Vse je končano,“ pošepeta naposled —  
 „Irina! Irina!“

Še le zdaj, še le ta trenutek je sprevidel, da se je zopet zaljubil v njo, strastno in bezumno, zaljubil že tisti dan, ko jo je prvokrat zopet videl v „starem zamku“, in da je od tega časa ni več nehal ljubiti. Kako bi se bil on čudil, kako smijal se in ne verjel, ko bi mu bil kdo nekoliko popred to povedal!

„Ali Tanja, Tanja, moj Bog, Tanja! Tanja!“ je ponavljal on ves skrušen; pred njim se je pokazovala Irinina slika v črnej obleki z veselim obrazom zmage na belomramornem licu.

## XVI.

Litvinov ni zaspal celo noč in se tudi ni slekel. Jako težko mu je bilo. Kot pošten in pravičen človek je vedel ceniti važnost obvezanosti, svetost dolga, in se začel sramovati samega sebe, svoje slabosti in svojega prestopka. Izprva ga je obletela nekaka otrpnjenost; dolgo se ni mogel znebiti temnega gnjeta, nekega neznanega, nejasnega čuvstva. Obvlada ga strah, ko pomisli, da se je njegova bodočnost, skoraj že izbojevana bodočnost, zopet v mrak zamotala, da se mu je zgrada trda in komaj nekoliko vzdignjena močno potresla. On si počne nevsmiljeno očitati, pa kmalo zopet neha. „Kako malo-

dušje!“ misli on, — „zdaj ni čas očitati si, ampak delati. Tanja je moja nevesta, ona je verjela mojej ljubezni, mojej časti, zjediniła sva se na vek in ne morem, ne smem zveze raztrgati.“ Živo si je predstavljal vse lastnosti Tatijanine, pregledaval in prešteval jih je v mislih in skušal zbuditi v sebi ganutje in nježnost. „Še eno mi ostane,“ misli sam pri sebi, „hiteti, bežati jej nemudoma nasproti in ne čakati na njen prihod; hočem li trpeti, mučiti se s Tanjo vred — tega ne verujem — vsakako ne smem o tem dalje premišljevati — nič več; zdaj velja izpolniti svojo dolžnost, če tudi mi je potem umreti!“ „Ti nimaš pravice, prevariti je,“ šepeta mu drugi glas, „ti nimaš pravice, prikrivati jej spremembe v svojih čuvstvih. More biti pa neče biti tvoja žena spoznavši, da ljubiš drugo?“ „Blodnja, blodnja!“ reče on — „vse to so le sofizmi, nesramno lokavstvo, lažnjivo poštenje. Nimam pravice pogaziti dane oblube, tako je. No, prekrasno... Tedaj moram oditi od tod in ne videti je...“

Na to postane Litvinovu tesno pri srcu in hladno, jeza ga spreleti po celem životu. Jame se raztegati in zevati kakor v mrzlici. On popusti toraj svoje dosedajne misli, jih zaduši, se obrne od nje, jame se čuditi samemu sebi, kako da je mogel zopet... zopet začeti ljubiti to pokvarjeno, posvetno bitje, v tem njemu protivnem,

neprijateljskem krogu. Hotel je prašati samega sebe, ali jo zares zopet ljubi, in mahne samó z roko. Ko se čudi in ne more razumeti vsega tega, se prikaže pred njim kakor iz mehke, dišeče megle milo obličje, prikažejo vzdigajoče se svetle trepalnice, — in mu predere tiho in globoko v srce s čarobnimi očmi; njen glas je zvenel sladostno, in sijajne pleča, pleča mlade carice so dihale sveže in žarne blagosti. . . .

Do jutra je Litvinovu dozorelo rešenje. Sklenil je, še ta dan iti Tatijani nasproti, sniti se zadnokrat z Irino in povedati jej, ker ni več drugače mogoče, resnico, — in ločiti se od nje na veke.

On si vredi in pospravi svoje reči, čaka dvanajste ure in odide k njej. Ko zagleda Litvinov pol prevešena okna, mu vpade srce . . . ni imel dosti moči, prekoračiti prag gostilnice. Toraj prehodi nekolikokrat Aichenthalski drevored. „Gospod Litvinov, naše spoštovanje!“ začuje se na enkrat posmešljiv glas iz kočije, ki je hitro mimo njega drdrala. Litvinov vzdigne oči in zagleda generala Ratmirova sedečega poleg kneza M., znanega sportsmena in ljubitelja angležkih ekvipaž in konj. Knez je priganjal konje, general pa nagnivši se na stran in zobe prikazavši je vzdignil visoko klobuk znad glave. Litvinov se mu prikloni in še to minuto, kakor na tajno povelje, hiti begoma k Irini. Bila je doma. Reče, da ga



oglasijo: precej je bil sprejet. Ko vstopi, je stala Irina sredi sobe. Na sebi je imela še juterno bluzo s širokimi, razvezanimi rokavi; njeno lice je bilo blede, kakor včeraj, pa ne bistreje ko včeraj, ampak izraževalo je trudnost in onemoglo smehljanje, s katerim je sprejela svojega gosta, je še jasneje vznačilo ta izraz: Ona mu poda roko in ga ljubeznjivo, pa nepazljivo pogleda.

„Hvala vam, da ste prišli,“ reče Irina z žalobnim glasom in se spusti na naslonjačo. Jaz danes nisem prav zdrava, imela sem slabo noč. No, kaj pravite o včerajšnjem večeru? Nisem imela prav?“

Litvinov se vsede.

„Jaz pridem k vam, Irina Pavlovna,“ začne on . . .

Ona se na mah poravnava in vpre oči v Litvinova.

„Kaj je z vami?“ zakliče ona, — „vi ste blede, kakor mrtvec, ste li bolni? Kaj vam je?“

„Z menoj, Irina Pavlovna?“

„Ste dobili žalostno vest? Se vam je zgodila nesreča? povejte, povejte . . .“

Litvinov pogleda na Irino.

„Nikakega nemilega glasu nisem dobil,“ spregovori on ne brez prisiljevanja, a nesreča se mi je zares dogodila, velika nesreča . . . in baš tam je pripeljala k vam.“

„Nesreča? Kakošna?“

„Taka . . . da . . .“

Litvinov je hotel nadaljevati, pa ni mogel. Stisnil si je roke tako, da so prsti hrustnili. Irina se nagne napred in je kakor okamnjena.

„Ah, jaz vas ljubim!“ se vdere naposled s tihim glasom iz Litvinovih prs. On se obrne, ko da bi hotel skriti svoje lice.

„Kaj? Gregorij Mihajlovič, vi . . .“ Irina ni mogla skončati svojih besedi. Naslonivši se na obkraj naslonjače vzdigne obe roki k očem. „Vi . . . me ljubite?“

„Da . . . da . . .,“ ponavlja on in bolj in bolj razkriva svoje lice.

Vse je bilo tiho po sobi: metulj se je zaletel v sobo, trepetal s krili in motal se med oknom in zagrinjalom. . . . Prvi spregovori Litvinov:

„To, Irina Pavlovna,“ začne on — „to je moja nesreča, ki me je zadela, ki sem jo bil moral videti naprej in vbežati jej, ako bi se mi ne bilo, kakor zdaj, tako tudi za časa mojega bivanja v Moskvi zvirtelo v glavi. Kot da hoče moja osoda, da moram zopet zaradi vas pretrpeti vse te muke, ki bi se ne imele zopet ponoviti. Nisem se protivil zastonj, skušal sem se protiviti; ali kar mora biti, pred tem ne moremo zbežati. Vse to vam govorim zavoljo tega, da bi se prej ko prej zvršila ta . . . ta tragikomedija,“ pridoda on z novo gorkostjo in z novim studom.

Litvinov zopet obmolkne; metulj frfota kakor popred. Irina ni vzela rok znad lica.

„Vi se motite,“ zasliši se njen šopot izpod belih, kakor brezkrvnih rok.

„Jaz se ne motim,“ odgovori Litvinov z brez-zvučnim glasom, — „ljubim vas tako, kakor nisem nikdar in nikogar ljubil. Nočem vam očitati, to bi ne bilo lepo. Nočem vam ponavljati, da bi se to ne bilo zgodilo, ko bi vi bili drugače ravnali z menoj. Vsega sem sam kriv, moje zaupanje do samega sebe me je pogubilo. Kaznovan sem, kakor sem zaslužil in vi se niste tega nikdar mogli nadjati. Naravno, vi niste mislili, da bi bilo za mene mnogo manj nevarno, ako bi ne bili tako živo občutili svoje krivice, svoje dozdevne krivice pred menoj in ne želeli poravnati jo. . . . Hotel sem s tem le razjasniti svoje položenje, ki mi je že samo na sebi težko. Zdaj ne bode, kakor vi pravite, med nama nobenega nesporazumljenja več in odkritost mojega spoznanja bode zmanjšala pri vas čuvstvo razžaljenosti, ki ga ne morete zadušiti.“

Litvinov je to govoril, ne vzdignivši svojih oči. Da bi se bil tudi ozrl na Irino, vsetako bi ne bil mogel videti, kaj se je godilo na njenem licu, ker je držala kakor popred še vedno roke ob njem. Ko bi bil pa videl njen obraz, izumil bi ga bil: izraževal je strah in radost, neko blaženo iznemoglost in nemir. Njene oči so se

komaj izpodrivale izpod gostih trepalnic in protegnjeno in prejenjajoče dihanje je hladilo odprte, kakor žejne ustnice. . . .

Litvinov pomolči, čaka odgovora, glasu . . . zastonj.

„Meni ne kaže drugače, kakor odpraviti se,“ začne on na novo, — „prišel sem, da se poslovim od vas.“

Irina je spustila polagoma roke na kolena.

„Meni se zdi, Gregorij Mihajlovič,“ začne ona — „ta . . . ta oseba, o kateri ste mi pravili, bi morala priti sèm. Vi jo pričakujete.“

„Da, pa pisati jej hočem, naj ostane kjerkoli na potu . . . na primer v Heidelbergu.“

„A, v Heidelbergu . . . da . . . tam je dobro. Toda vse to vam zamore pokvariti vaše namere. Ste li prepričani, Gregorij Mihajlovič, da ne preterujete a que ce n'est pas une fausse alarme?“ (in da to ni lažnjiva buka?)

Irina je govorila tiho, skoraj hladno v majhnih odihljajih in gledala na stran, v okno.

Litvinov ni odgovoril na njeno posledno pitanje.

„Zakaj le spominjate na razžaljenje?“ nadaljuje ona. — „Jaz nisem razžaljena . . . o ne! In če je kdo tega kriv, na noben način niste vi; ne vi sami . . . pomislite na najin zaden razgovor, in prepričali se bote, da niste krivi vi.“

„Nikdar nisem dvomil nad vašim velikoduš-

jem,“ reče Litvinov skozi zobe, — „pa rad bi vedel: odobravate li mojo namero?“

„Oditi?“

„Da.“

Irina še gleda vedno na stran.

„Prvo minuto se mi je zdela vaša namera preneglena . . . zdaj pa sem premislila to, kar ste mi povedali in ako se ne motite, rečem vam, bolje je, da odidete. To bo bolje . . . bolje za naji obadva.“

Glas Irinin je postajal vedno tiši in tiši in besede so jej tekle počasi bolj in bolj.

„General Ratmirov bi znal pristaviti,“ začne zopet Litvinov . . . Irina pobesi oči, nekaj čudnega se jej prikaže na ustnah — prikaže se in zopet zgine.

„Ne, vi me niste razumeli,“ seže mu Irina v besedo. — „Jaz nisem mislila na moža. Zakaj neki? On nima nič pristaviti. Jaz pa ponavljam: ločitev je potrebna za naji oba.“

Litvinov prime za klobuk. „Vse je končano,“ premišljuje on, — „treba je, da odidem.“ — „Zdaj mi še ostane, Irina Pavlovna, da se poslovim od vas,“ reče glasno in težko mu postane pri srcu, kakor da bi zbirat moč soditi samega sebe. Ostane mi še tudi upanje, da se me ne bodete zlobno spominjali . . . in ako bi kedaj . . .“

Irina mu zopet seže v besedo:

„Ostanite še, Gregorij Mihajlovič, ne ločite se še od mene! To bi bilo prenašlo!“

Litvinova prejde neko strašno čuvstvo in žgeča vročina se mu vlije s podvojeno silo v srce.

„Jaz ne morem ostati,“ vslikne on, — „čemu, čemu še dalje trpeti to muko?“

„Ne ločite se še od mene,“ ponovi Irina. — „Še enkrat vas moram videti. Zopet taka nema ločitev, kakor v Moskvi — ne, tega nočem. Vi znate sicer zdaj oditi, ali morate mi obljubiti, dati mi častno besedo, da ne odpotujete pred, dokler se še enkrat ne vidiva.“

„Vi želite to?“

„Da, jaz hočem tako. Ako odidete, pred ko se še enkrat snideva, vam ne odpustim nikdar, nikdar, slišite, nikdar! — Čudno,“ pristavi ona sama pri sebi — „nikakor si ne morem misliti, da sem v Badenu. . . . Zdi se mi vedno, da sem zopet v Moskvi. . . . Idite!“

Litvinov vstane.

„Irina Pavlovna,“ reče on — „podajte mi roko!“

Irina odmaja z glavo.

„Rekla sem vam, da se še ne morem ločiti od vas.“

„Saj ne prosim roke za slovo.“

Irina mu poda roko in ga pogleda prvokrat po njegovem priznanji, — pa jo zopet potegne nazaj.

„Ne, ne,“ reče Irina — „ne dam vam roke, ne . . . ne! Idite!“

Litvinov se pokloni in odide. On ni mogel razumeti, zakaj mu je odrekla Irina zadni prijateljski rokostisk, ni mogel razumeti, česa se ona boji.

Litvinov odide; Irina pa se je zopet vrgla na naslonjačo in zakrila z rokama svoje lice.

## XVII.

Litvinov se ni vrnil domú. Šel je v hribovje, prodril skozi temno goščavo, se vrgel na zemljo z licem v tla, in tako je ležal celo uro. Ni se mučil, ne plakal, ampak bil je ves omamljen težkega truda. Kaj tacega še nikdar ni skusil: to je bilo nesnosno in ljuto čuvstvo praznote, pustote v samem sebi, okoli sebe, povsod. . . . Ni mislil ne na Irino, ne na Tatijano. Čutil je le eno: udarec je padel, življenje mu je presekanost kakor vrv, nekaj ga je vleklo naprej in prešinila ga je neznana in hladna otožnost. Včasih se mu je zdelo, kakor da bi bil vrtinec naletel nanj in čutil je brzo sukanje in čudne vdare njegovih temnih kril. Sklep mu je bil nespremenljiv. Ostati v Badenu . . . o tem ne more biti več govora. V mislih je že odpotoval, sedel je že v gromečem in kadečem se vagonu in bežal, bežal v nemo in mrtvo daljavo. Naposled se vzdigne,

in prislonevši glavo ob drevo ostane nepremično, le z eno roko je ne vedé prijel za vrhni list praproti in po taktu majal z njim. Šopot bližajočih se korakov ga zbudi iz te omamljenosti: dva voglarja vsak en velik koš na hrbtu pristopata po strmi stezi. „Čas je,“ pošepeče Litvinov in se spusti za voglarjema v mesto, gre proti kolodvoru in odpošlje telegram na Tatijanino teto, Kapitolino Markovno. V tem brzojavu jej je objavil odhod svoj in naznanil, da se snidejo v Schraderovej gostilnici v Heidelbergu. „Končati, končati brzo,“ pomisli on — „nič odlašati do jutra.“ Potem gre v igralno sobo, pogleda s topo radovednostjo dvema, trem kvartačem v čelo, zagleda od daleč gnjusni zatilnik Bindasov in častno čelo Piščalkina, postoji nekoliko pod kolonado, potem se napoti počasi k Irini. Ni ga vleklo tje nenadno in neprostovoljno čuvstvo; odločivši se, da odrine od tod, je tudi skenil držati dano besedo in še enkrat videti se z njo. Stopil je v gostilnico, da ga še vratar videl ni, korakal po stopnicah, nikogar srečavši pride do vrat in ne potrkvavši na dveri stopi v sobo. V sobi, na istem mestu, v ravno tej obleki in istem položnji kakor pred tremi urami, je sedela Irina. ... Bilo je videti, da se ni premaknila z mesta in ne zmezila se. Ona vzdigne počasi glavo in ko Litvinova zagleda, se strese na celem životu in se prime za ročko naslonjače. „Vi ste me



preplašili“ pošepeta ona. Litvinov je gledal Irino z brezglasnim omamljenjem. Izraz njenega lica, njenih vgaslih oči ga je jako ožalostil.

Irina se prisiljeno nasmehne in si popravi razvite lase. „Ne dene nič . . . ne vem prav . . . zdi se mi, da sem bila zaspala.“

„Dovolite, Irina Pavlovna,“ počne Litvinov, — „da sem vstopil, ne napovedši se. Hotel sem izpolniti, kar ste izvolili tirjati od mene. Jaz od-  
rinem danes . . .“

„Danes? Rekli ste, da hočete še popred pisati list . . .“

„Poslal sem telegram.“

„A! Zdelo se vam je potrebno pohiteti. Kdaj odidete? Ob ktorej uri?“

„Ob sedmih zvečer.“

„A, ob sedmih. In ste prišli, da se poslovite?“

„Da, Irina Pavlovna, da se poslovim.“

Irina pomolči.

„Dolžna sem se vam zahvaliti, Gregorij Mihajlovič; gotovo vam je bilo težko, priti sèm.“

„Da, Irina Pavlovna, jako težko.“

„Živeti je sploh težko, Gregorij Mihajlovič; kako mislite vi?“

„Enemu kakor meni, Irina Pavlovna.“

Irina je zopet pomolčala, kakor da se je zamislila.

„Dokazali ste mi svoje prijateljstvo s tem,

da ste prišli,“ reče naposled Irina; — „hvala vam. In v obče odobrujem vašo namero, da mislite tako brzo ko mogoče oditi in vse skončati . . . ker bi vsako odlaganje . . . ker bi . . . ker bi jaz, jaz sama, kterež ste očitali kòketstvo, ktero ste imenovali komedijantinjo — tako, se mi zdi, ste me imenovali — . . .“

Na to je Irina hitro vstala in se vsedla zopet na drugo naslonjačo, pripognila se in se naslonila z licem in rokami ob kraj mize . . .

„Keš vas ljubim . . .“ reče tiho skoz stisnjene prste.

Litvinov je omahnil, kot da bi ga bil kdo v prsa sunil. Irina obrne žalostno lice proč od njega, kakor bi hotela skriti se pred njim in položi glavo na mizo.

„Da, jaz vas ljubim . . . jaz vas ljubim . . . in veste to?“

„Jaz, jaz bi to vedel!“ spregovori nakonec Litvinov.

„No, vidite pa zdaj,“ reče Irina — „ker morate tako naglo oditi, ker ne smete več odlagati . . . ne vi, ne jaz, . . . to je nevarno, to je strašno . . . z Bogom!“ pridoda ona in vstane naglo z naslonjače — „z Bogom!“

Ona napravi nekoliko korakov proti sobnim dverim, stegne roko nazaj, kakor da bi hotela najti in stisniti Litvinovo roko. On pa je stal nepremično daleč proč od nje. Še enkrat reče:

„z Bogom, pozabite!“ in ne ogledavši se plane ven skozi vrata. Litvinov je ostal sam v sobi in ni mogel priti k sebi. Ko se zopet zave, stopi hitro k dverim kabineta, zakliče Irino po imenu enkrat, dvakrat, trikrat . . . že je prijel za kljuko, kar se zasliši od zunaj Ratmirov zvučen glas.

Litvinov si potegne klobuk čez oči in gre na stopnice. Priljudni general je stal pred vratarjevo sobo in mu v trdeji nemščini pravil, da bi rad najel voz za celi jutrašnji dan. Ko vidi Litvinova, vzdigne zopet nenaravno visoki klobuk znad glave in mu zopet izrazi svoje „spoštovanje“: on se je očitno šalil z njim, pa Litvinovu ni bilo za to; komaj da je odzdravil na njegov poklon. Ko pride do svojega stanovanja, postoji pred svojo že nadevano, zaklenjeno torbo. Po glavi se mu je vrtelo in srce mu je drgetalo ko struna. Kaj mu je zdaj storiti? Je li mogel to pred videti? Da, on je to pred videl, akoprem se mu je zdelo neverjetno. To ga je oglušilo ko grom, pa on je to videl že naprej, ako si ravno ni smel priznati. Sicér pa ni vedel nič gotovega. Vse se je v njem mešalo in vrtelo, zgubil je nit mišljenja. Spomnil se je na Moskvo in ko je zmislil na „njo“, se mu je precej storilo temno pred očmi. Dihal je težko: nenadna in nezmerna radost ga je davila in trgala v prsih. Za ničesar na svetu ni hotel verjeti, da ni tistih besedi zares Irina izgovorila . . . pa kaj čemo? storjenega

sklepa niso mogle spremeniti te besede. Stal je, kakor popred, tvrdo in močno kakor sidro. Litvinov je raztrgal nit svojih misli . . . da: pa volja mu je ostala trdna in razpolagal je sam seboj, kakor s kakim ptujim podvrženim človekom.

Zdaj pozvoni postrežniku; vpraša ga za račun in si naroči prostor v večernem omnibusu. Nalašč si je pristrigel vse pote za povrnitev. „Ako tudi tam vmerjem,“ kakor v prejšnji prebujeni noči; ta fraza mu je bila danes posebno po ukusu. „Ako tudi tam umrem,“ ponovi zopet in hodi počasi gor in dol po sobi; vsakokrat, kedar se je spomnil Irininih besedi, je prenehal dihati in si zakril oči; — Irininih besedi, ki so ga žgale; ko živ ogenj, kedar so mu prišle pred dušo.

„Rekel bi, da se ni moč zaljubiti dvakrat,“ premišljuje on; — „nastopilo ti je drugo življenje, ti si ga nastopil — in nikdar več se ne boš oprostil tega strupa, nikdar ne boš raztrgal te zveze! Tako je; kaj še dokazujete tu? Sreča . . . je li mogoča? Ti ljubiš njo, recimo . . . in ona . . . ljubi tebe . . .“

Tukaj je moral prenehati. Kakor popotnik v temnej noči, ki vidi pred seboj svetlost in se boji, da bi 'z ceste ne zablodil, je ne spusti ne za trenutek iz svojih oči: tako je tudi Litvinov obračal celo svojo pozornost le na eno stvar in na en namen: pokazati se nevesti, in ne baš

nevesti, ampak v dvorani Heidelberške gostilnice, — to je stalo nepremično pred njim kakor pot kazajoča svitloba. Kaj boče naprej, tega ni vedel, pa tudi ni hotel vedeti. Eno je bilo gotovo: da se nazaj več ne povrne. „Ako tudi umrem,“ ponovi desetokrat in pogleda na uro: četvrt na sedem. Kako dolgo mora še čakati! Spet začne hoditi gor in dol po sobi. Solnce se je bilo že nagnilo k zapadu in rožnat blesk se je razlival skoz okna v njegovo mračno sobo. Na enkrat se zazdi Litvinovu, kakor da bi se bile dveri tiho in naglo odprle in ravno tako naglo zopet zaprle. . . . Litvinov se zasukne in zagleda pri vratih žensko zavito v črn plajšč. . . .

„Irina!“ vsklikne on in razklene roke. . . .

Ona vzdigne glavo in mu pade na prsa.

Dve uri pozneje je sedel Litvinov sam na divanu. Popotniška torba je ležala v kotu, odprta in prazna in na mizi med križem nametanimi stvarmi je ležalo pismo, ki ga je dobil malo popred od Tatijane. Ona mu je pisala, da je sklenila pohiteti svojim odhodom iz Draždan, kakor hitro se zdravje njene tetke popolnoma popravi, in da bodete že obedve, ako ne nastane kaka cvira, jutre ob dvanajstih že v Badenu, in da bi ji naj prišel pričakovat na železnico.

Še ta večer pošlje Litvinov Irini list in drugo jutro zarano dobi od nje odgovor. „Dan prej ali

pozneje,“ je pisala ona — „to je bilo neizbežljivo. Jaz ponavljam vse to, kar sem pravila sinoči: moje življenje je v tvojih rokah, napravi z menoj, kar god hočeš. Nečem stesniti tvoje svobode, no vedi, da jaz, ako je treba, pustim vse in grem za teboj na kraj sveta. Se vidiva jutre? Tvoja Irina.“

Posledni dve besedi ste bili pisani z debelim, nerazgovetnim, odločnim potezom.

## XVIII.

Med ljudmi, ki so se zbrali 18. avgusta ob dvanajstih na kolodvoru, je bil tudi Litvinov. Malo popred je bil srečal Irino. Sedela je v odprtej kočiji s svojim možem in še nekim drugim priletnim gospodom. Irina ga je videla, in zapazil je, kako je nekaj temnega bežalo prek njenih oči, pa hitro je lice zopet skrila za solčnikom.

Čudna sprememba se je storila z njim od včerajšnjega dne v celem njegovej zunajnosti, v njegovem gibanju in izrazu lica. Tudi on sam je čutil, da je postal ves drug človek. Zaupanje v samega sebe mu je zginilo. Od prejšnje dušne razpoloženosti mu ni ostalo nič več. Nedavni, neizbrisljivi vtisi so zakrili vse drugo. Prešinilo ga je neko do zdaj še neznano čuvstvo, silno, sladko, — pa ne dobro. Nek tajen gost se mu

je prikradel v svetišče, celo premagal ga, se vlegel vanj molčé, kakor domačin v svojo novo hišo. Litvinov se ni sramoval, zgubil je srčnost — in ta čas se je razgorela v njem obupna malosrčnost; vjetim, premaganim je znana ta zmes nasprotnih čuvstev; ni neznana tudi tatu po prvem tatovanji. Litvinov pa je bil premagan, premagan iznenada. . . . Kako pa je še stalo z njegovim poštenjem?

Vlak se je zakasnil nekoliko minut. V Litvinovu ste nemirnost in muka vedno rastli: on ni mogel stati mirno in se ves bled vedno sukal med ljudmi. „Moj Bog,“ je mislil, „ko bi osoda. . .“ Prvi pogled na Tanjo, prvi pogled od Tanje, to je bilo, kar ga je silno strašilo, to je bilo, kar si je želel, da bi kmalo minulo. . . . Pa potem? Potem naj se zgodi, kar hoče! . . . Ni več odločeval, ni si več odgovarjal. Včerajšni izrek mu je švignil v glavo. . . in zdaj glej, kakó je pričakoval Tanjo!

Naposled se zasliši dolgo žvižganje, vsako minuto glasneje hrušenje in polagoma prigromi izza železničnega ovinka parovoz. Truma mu gre nasproti in Litvinov gre za njo vlekši noge za seboj, kakor obsojenec. Lica, ženski klobuki so se jeli prikazovati iz vozov in v enem oknu se vidi bel robec — Kapitolina Markovna je mahala z njim. Zares: bila je zagledala Litvinova in tudi on jo je spoznal. Vlak se vstavi. Lit-

vinov prihiti k vratam ter jih odpre: Tatijana je stala zraven tetke in veselo se posmehovaje mu poda roko.

Pomagal je obema, da izstopite; spregovorivši nekoliko priljudnih besedi, nedokončanih in nejasnih, postane hitro ves zmočen, začne jemati bilete, popotne torbe in pledove, hiti poiskat postrežnika in vozu. Drugi ljudje so hrumeli okoli njega, on pa se je veselil njihove nazočnosti, truša in krika. Tatijana je stopila nekaj na stran in neprestano smehljala se, mirno čakajoča, dokler on vsega v red ne spravi. Kapitolina Markovna pa ni mogla ostati na mestu, ni mogla verjeti, da je že v Badenu. Na enkrat jame kričati: „Solnčniki, Tanja, kje so solnčniki?“ ne vedé, da jih sama drži pod pazduho. Potem se je začela tužno in počasno poslavlјati od druge ženske, s katero ste se bili medpotoma od Heidelberga do Badena upoznali. Ta ženska ni bila nobena druga, ko nam že dobro znana Suhančikova. Ona je bila odpotovala v Heidelberg, da se pokloni Gubarevu in se je vračala z „instrukcijami“. Na Kapitolini Markovnej je bila zadosti čudna šarena mantila in okrogel popotni klobuk, kakor goba, izpod ktereга so viseli spodstriženi, beli, zmešani lasje. Bila je ženska male rasti, zarumenela od pota, in govorila je z ostrim pevajočim glasom. . . . Odmah je padla vsakemu v oči. Litvinov pomaga Kapitolini in Tatijani v kočijo,



in se jima vsede nasproti. Konji se zasuknejo. Začne se izpraševanje, ponavlja se stiskanje rok vzajemna posmehljavanja. . . . Litvinov vzdihne svobodno: Prvi trenutki so prošli srečno. Nič na njem še ni do zdaj, vsaj kolikor je bilo videti, Tanje vznemirilo: jasno in zaupno ga je gledala, milo zarudevala in dobrodušno se posmehljavala. Naposled si je upal že tudi sam pogledati na njo, ne po strani in hitro, ampak naravnost in dolgo: do tega trenutka ga lastne oči niso vbo-gale. Nemilo ganutje ga je stiskalo pri srcu: brezskrbliivi izraz častitega, odkritega lica je bil zanj grenka graja. — „Glej — ti si prišla sèm, revno dekle,“ si misli on, „ti, katero sem jaz tako pričakoval in prizival, s katero sem hotel hoditi življenje do konca; ti si prišla, ti si mi zaupala . . . a jaz . . . a jaz!“ Litvinov nagne glavo, pa Kapitolina Markovna mu ni pustila, da bi se zamislil, ampak obsipavala ga s prašanji.

„Kako je to poslopje s stolpovi? Kje je gledišče? Kdo je ta, ki gre tam le? Tanja, Tanja, glej, kake krinoline! In kdo je ta? To morajo biti same Francozkinje iz Pariza. Gospod, kak je ta klobuk! Tukaj se najde vse, kakor v Parizu. Samo mislim, da je vse strašno drago? Ah, s kako izvrstno, umno ženo sem se seznanila! Vi jo poznate, Gregorij Mihajlovič; ona mi je rekla, da je bila z vami pri nekem Rusu, ki je tudi čudno pameten človek. Obetala mi je,

da nas bode obiskala. Kako ona vse te aristokrate opravlja, — to je čudno! Kdo pa je ta gospod s sivimi brkami? Pruski kralj? Glej Tanja, Tanja, pruski kralj! Ne? ni pruski kralj? Holandežki poslanec? Ne čujem nič, tako kolesa ropočejo. Ah, kako krasno drevje!“

„Da, teta, čudno,“ potrjuje Tanja — „in kako je vse zeleno, veselo! Jelite, Gregorij Mihajlovič . . .“

„Veselo, da,“ je odgovoril on skozi zobe.

Kočija obstane pred gostilnico. Litvinov spremi obe popotnici v sobe, ki so bile zanj pripravljene, obljubi, da se vrne čez eno uro in gre v svojo sobo. Kakor hitro stopi v sobo, ga na mah obide neko tiho očaranje. Tukaj v tej sobi, je od včerajšnjega dne carstvovala Irina; vse je govorilo o njej, celo zrak, kakor se mu je zdelo, je ohranil tajne sledi njenega obiska. Litvinov je zopet čutil, da je njen rob. On potegne njen robec, ktereга si je bil na prsa položil, ga pritisne na svoje ustne in kakor strup se razlijejo po njegovih žilah vroči spomini. Spoznal je, da tu ni več povratka, ne izbora; goreče ganutje, ki ga je v njem zbudila Tatijana, raztajalo se je, kakor sneg na ognji, kesanje mu je zamrlo . . . zamrlo tako, da je celo vrenje v njem potihnilo in da ga mogočnost hlimbe ni več vznemirjala, kedar se je zmislil nanjo. . . . Ljubezen, ljubezen Irine — to je, kar je postalo zdaj njegovo pravo,

njegov zakon, njegova vest. . . . Bistroidni in modri Litvinov celó več mislil ni na to, kako se bode izbavil iz tega stanja, ne na gnjusnost in strah, ki ga je čutil nekako lahko in kakor od strani.

Še ni pretekla ena ura, ko pride k Litvinovu postrežnik, kterega ste poslali ženski, ki ste ravno-kar došli; prosite ga: naj se potruži k njima v občno dvorano. On se odpravi za poslom in ji najde že razpravljene in pokrite s klobukoma. Obedve ste izjavili željo, da bi se radi razgledali po Badenu, ker je vreme tako lepo. Posebno je Kapitolina Markovna že gorela nestrpljivosti; postala je celó že malo žalostna, ko je slišala, da še ni prišel čas, ko se zbira odlični svet pred „konversationshausom“. Litvinov jo vzame pod roko in začne se oficijalni sprehod. Tatijana je hodila poleg tetke in z mirno radovednostjo gledala okrog; Kapitolina Markovna pa je nadaljevala svoja izpitovanja. Videti okrogle mize, imenitne krupije, ktere bi bila — vidé jih kje drugje — imela gotovo za ministre, videti brzo razmetavanje zlata in srebra po zelenem platnu, igrajoče stare ženske in nesramožljive lo-retke, vse to je Kapitolino Markovno spravilo v nekako nemo vshitenje; zavsem je pozabila, da bi se morala nad tem jeziti — in je samo le gledala, gledala z na široko odprtimi očmi in se včasi pri kakej novej zakriki potresla. . . . Bren-

čanje koščenih krogel jej je že segalo do živega in še le, ko se je čutila zopet v svežem zraku, je našla v sebi dovolj moči, da je globoko vzdihnivši nazvala hazardno igro nemoralno iznajdbo aristokratizma. Na Litvinovih ustnah se je pokazal miren in nelep posmeh. On je govoril jec-ljaje in počasi, videlo se mu je, da mu je dosadno in dolgočasno. . . . Kadar se je obrnil k Tatijani, ga je tajno pregorelo . . . ona je gledala nanj pazljivo in s takim izrazom, kakor da bi samo sebe izpraševala, kaki občutki da se vzbujajo v njej? On jej hitro pomigne z glavo, in ona mu odgovori ravno tako in zopet gleda nanj vprašajoča ne brez prisiljenja, kakor da bi bil stal dalje od nje, nego je bilo v istini. Litvinov pelje ženski proč od „konversationshausa“ mimo „ruskega drevesa“, pod katerim ste sedeli dve rojakinji, in se napoti v Aichenthal. Še ni stopil v drevored, kar zagleda od daleč Irino.

Ona jim je šla nasproti s svojim možem in Potuginom. Litvinov postane bled, ko platno, stopa brže in srečavši se z njo, pokloni se jej s težkim občutkom. Ona se mu ljubeznjivo pokloni, pa meri z očmi Tanjo hitro in hladno in se spolzne mimo njih. Ratmirov je bil visoko vzdignil klobuk, in Potugin je nekaj pomrmljal pred sebe.

„Kdo je ta ženska?“ vpraša hitro Tatijana. Do tega trenutka ni bila odprla ust.

„Ta ženska?“ reče Litvinov — „ta ženska . . . ta je neka gospa Ratmirova.“

„Ruskinja?“

„Da.“

„Ste se vi že tukaj z njo seznanili?“

„Ne, poznam jo že dolgo.“

„Kako je krasna!“

„Si videla njeno toaleta?“ vmeša se Kapitolina Markovna, — „deset rodbin se lahko živi celo leto samo za ta denar, kar velja le eden njenih nakitov. Hodi li z njo njen mož?“ obrne se k Litvinovu.

„Da, mož.“

„On mora biti jako bogat.“

„Tega ne vem prav; ne mislim.“

„In kakšen poklic ima?“

„General je.“

„Kake oči!“ spregovori Tanja — „kak čuden izraz v njih: in zamišljene in umne . . . takih oči še nisem videla.“

Litvinov ni rekel nič; zdelo se mu je, da čuti zopet na svojem licu ostri pogled Tatijanin, ali on se je motil: gledala je na tla, na pesek na potu.

„Moj Bog, kako čudovišče je to!“ vsklikne Kapitolina Markovna kazajoča s prstom na nizko kočijo, v kateri je ležala nedostojno prostrta rudečolasasta ženska s plošnatim nosom, v nenavadno krasnej obleki in v lilijastih nogovicah.

„To čudovišče! Dovolite, to je znana mamzel Kora.“

„Kdo?“

„Mamzel Kora . . . pariška znamenitost.“

„Kaj? Ta mops! Ta grdoba!“

„To ne dene nič.“

Pri teh besedah je Kapitolina Markovna le roke razpela.

„No, vaš Baden!“ reče ona naposled. — Se sme tukajle na ta kamen sestiti?“

„Kaj pa, da se sme, Kapitolina Markovna. . . . Za to je kamen postavljen.“

„Bog vas razumi! Tam v Parizu, pravijo, na bulvarih, tudi stojé klopi; pa sestiti nanj ni prilično.“

Litvinov ni odgovoril nič na to; mislil je ta trenutek le na to, da je dva koraka od tod tisto mesto, kjer je imel z Iriuo pogovor, ki je vse odločil. Potem mu je prišlo tudi na misel, da je videl danes na njenem obrazu majhno rožnato pego. . . .

Kapitolina Markovna se spusti na klop, Tatijana poleg nje. Litvinov je ostal na potu; med njim in Tatijano — ali se mu je le tako zdelo — izvrševalo se je nekaj . . . nevedé in polagoma.

„Ah budalo, budalo,“ reče Kapitolina Markovna s sožaljenjem majaje z glavo — „ko bi se prodala njena toaleta, živi se zanjo ne deset,

ampak dvajset rodbin. Ste li videli pod njenim klobukom v rudečih laseh briljante? Po dnevi briljante, a!“

„Saj nima rudečih las,“ reče Litvinov — „ona jih je le pobarvala; tako je zdaj v modi.“

Kapitolina Markovna zopet razpne roke in se zamisli.

„No,“ reče naposled — „pri nas v Draždanih še ni prišlo do takega škandala. To je zato, ker smo dalje proč od Pariza. Vi ste tudi tega mnenja, kaj ne, Gregorij Mihajlovič?“

„Jaz?“ reče Litvinov in misli sam pri sebi: „Kaj je neki prašala?“ — „Jaz? gotovo, gotovo. . . .“

Zdaj se zasliši lahkobno korakanje in klopi se bliža Potugin.

„Zdravo, Gregorij Mihajlovič!“ spregovori on smehljaje in kimaje z glavo.

Litvinov ga precej prime za roko.

„Zdravo, zdravo, Sozont Ivanič; zdi se mi, da sem vas srečal z . . . malo popred v drevo-redu.“

„Da, to sem bil jaz.“

Potugin se spoštljivo prikloni sedečim ženskam.

„Dovolite, da vas predstavim, Sozont Ivanič. — Moji dobri znanki, rojakinji, ravnokar ste prišli v Baden. — Potugin Sozont Ivanič, naš rojak, tudi Badenski gost.“

Obe ženski ste se malo pripognili. Potugin obnovi svoj poklon.

„To mesto je treba videti,“ začne s tenkim glasom Kapitolina Markovna. Dobrodušni stari devici je vpadlo srce, skušala je, da bi se ne izdala. — „Vsak si drži za prijetno dolžnost, da živi nekoliko časa tukaj.“

„Baden je zares prijetno mesto,“ odgovori Potugin in pogleda od strani na Tatijano — „jako prijetno mesto.“

„Da; samo da je jako aristokratično. kolikor zamorem jaz soditi. Midve sve živeli ves čas v Draždanih... vrlo zanimivo mesto; ali vendar je vredno malo ogledati se po svetu.“

„Popravila je besedo,“ si misli Potugin. — „To ste prav dobro povedali,“ reče glasno — „priroda je zares divna in lega taka, kakoršna se redko kje najde. Vaša sopotnica mora to posebno ceniti. Ali ni istina, gospojica?“ pristavi on obrnivši se proti Tatijani.

Tatijana je obrnila na Potugina svoje velike, bistre oči. Videlo se jej je, da ni razumela, kaj hoče Potugin od nje in zakaj da jo je Litvinov z njim seznanil že prvi dan njenega prihoda, s tem neznanim človekom, ki je sicer imel pametno in dobro lice, in ki je gledal priljudno in prijateljsko na njo.

„Da,“ reče ona, — „tukaj je vrlo lepo.“

„Dobro bi bilo, da bi obiskali stari zamok,“



nadaljuje Potugin — „posebno pa bi vam svetoval podati se v Iburg.“

„Saksonska, Švicarska,“ začne Kapitolina Markovna, „e jej...“

Na enkrat se razlegnejo glasovi trombe po drevoredu: vojaški pruski orkester iz Rastadta (leta 1862 je bil Rastadt še zvezna trdnjava), ki je začel svoj tedenski koncert v paviljonu.

Kapitolina Markovna se precej vzdigne.

„Muzika!“ reče ona — „muzika à la Conversation!... Pojdimo tje! Zdaj je ravno četiri, jelite? Občinstvo se že nabira?“

„Da,“ odgovori Potugin — „zdaj je čas, ko se svet shaja, in muzika je vrlo lepa.“

„No, tako se pa ne smemo več obotavljati. Tanja, pojdimo!“

„Dovolite, da vas spremim?“ prša Potugin v veliko začudenje Litvinovo; njemu še na misel ni prišlo, da ga je Irina poslala.

Kapitolina Markovna se nasmehne.

„Prav ljubo nam bo, prav ljubo, monsieur.“

Potugin ponudi Kapitolini Markovnej roko. Litvinov poda svojo Tatijani in oba para se napotita proti „konversationshausu“. Potugin je nadaljeval svoj razgovor s Kapitolino Markovno. Litvinov pa je stopal poleg Tanje ne spregovorivši ne besedice in le dvakrat je rahlo k sebi pitisnil Tatijanino roko in brez vsakega povoda nasmehnil se. V tem stiskanji roke je ležala ve-

lika laž, na katero ona ni odgovorila, in Litvinov je spoznal to laž. To ni bilo vzajemno zagotovljenje dveh duš, ki se zvežete v tesno zvezo, ampak izraževalo je oddaljenje ene od druge, namestovalo besede, ki jih on ni mogel najti. To molčanje, ki se je začelo med obema, je rastlo in vtrjevalo se. Tatijana je pogledala v drugo pazljivo in občutljivo na Litvonova.

To molčanje se je nadaljevalo tudi pred „konversationshausom“, za mizo, okoli ktere so se vsi štirje posedli, le s tem razločkom, da se je pri dosadnem šumu množine, pri gromu in tresku muzike, Litvinovo molčanje kazalo vedno bolj razumljivo. Kapitolina Markovna je postala vsa zamaknjena; Potugin je komaj shajal z odgovori in zadosteval njej radovednosti. Na njegovo srečo se je v gomili mimohodečih lic pokazala suha figura Suhančikove in se zablisketale njene večno se gibajoče oči. Kapitolina Markovna jo hitro spozna, povabi k mizi, ponudi jej stol — in začne se besedna burja.

Potugin se obrne k Tatijani in jame besedovati s tihim in mehkim glasom, z ljubeznjivim izrazom na z lehka naklonjenem licu. Ona je govorila z njim mirno in svobodno, tako da se je temu sama čudila; njej je bilo prijetno govoriti s tem nepoznatim tujcem, med tem ko je Litvinov kakor popred nepremično s prejšnim, nepremičnim in gadnim smehom na ustnah. . . .

Nakonec je nastopil čas za obed. Godba je obmolknila, svet se jame razhajati. Kapitolina Markovna se je sočuvstveno poslovila od Suhančikove. Imela je do nje veliko spoštovanje, akoprem je pravila pozneje svojej sestrični, da je ta oseba jako popačena; saj je pa tudi vedela o vsakterem kaj povedati! „Mašino šivalko bo pa res treba si omisliti, kakor kitro se zvrši svatba.“

Potugin se priporoči, Litvinov odpelje svoji ženski domu. Pri vhodu v gostilnico mu podajo pismo; on stopi na stran in ga brzo odpre. Na malem kosčeku velinskega papirja so stale s svinčnikom zapisane sledeče besede: „Pridite danes zvečer ob sedmih na eno minuto k meni. Na eno minuto, prosim vas. Irina“ Litvinov vtakne papirček v žep in obrnivši se se zopet posmeji. . . . Komu? Zakaj? Tanja je stala s hrbtom proti njemu. Obedovali so za občno mizo. Litvinov je sedel med Kapitolino Markovno in Tatijano; nekako čudno je vžival, razgovarjal se, pripovedoval anekdote, nalival sebi in ženskama. Obnašal se je tako svobodno, da si je upal nek nemšk oficir z brkami in brado à la Napoleon III., ki je sedel poleg njih, vmešati se v njihov pogovor in nakonec napil zdravico à la santé des belles Moscovites! (Na zdravje lepim Moskovkinjam). — Po obedu je spremil Litvinov ženske v sobo, postal zamišljen nekaj časa pri oknu in namrgodivši se rekel, da mora

oditi na malo časa zbog nekega posla in da se gotovo kmalo zopet vrne. Tatijana ni rekla nič na to, ampak obleдела in pobesila oči. Kapitolina Markovna je imela navado, da je spavala po obedu. Tatijana si je bila gotova, da je Litvinov vedel za to navado tetkino; pričakovala je, da bo porabil to priložnost in ostal pri njej, posebno za to, ker še ni govoril na samem z njo odkritosrčno, kar je v Badenu. In zdaj pa odide! Kako se dá to razjasniti? In sploh celo njegovo vedenje, celi današnji dan...

Litvinov je hitel od tod ne čakaje na kako opombico. Kapitolina Markovna se je vlegla na divan in dvakrat vzdihnivši mirno zaspala. Tatijana gre v en kot, se vsede v naslonjačo in krepko sklene roke na prsih.

## XIX.

Litvinov je hitro korakal po stopnicah Hôtel de l'Europe. . . . Deklica kacih trinajst let stara s kalmučkim, znajdenim licičkom, ki je, kakor je bilo videti, nanj čakala, ga vstavi rekši mu po ruski: „Izvolite sèm le, Irina Pavlovna pride vsak čas.“ On jo radovedno pogleda. Ona se nasmeji in ponovi „izvolite, izvolite“ ter ga pelje v malo sobico, ki je bila ravno nasproti Irinini spalnici in napolnjena s popotnimi torbami in

čemodani <sup>1)</sup>), sama pa hitro odide in rahloma zapre vrata. Litvinov se še ni pridno ogledal po sobi, kar se hitro odprejo dveri in v rožnobojni balni obleki z biseri v lasèh in na glavi prikaže Irina. Ona prileti hitro k njemu, ga prime za obe roki in stoji nekoliko trenutkov pred njim brezglasno; oči so se jej svetile in prsi vzdigovale, kakor da bi bila hitela v breg.

„Jaz vas nisem mogla . . . tam sprejeti,“ začne ona z brzim šepetanjem — „zdaj gremo na obed, kamor smo povabljeni, in jaz sem vas hotela vsakako videti. . . .“ To je bila menda vaša nevesta, s katero sem vas danes srečala?“

„Da, ta je bila moja nevesta,“ spregovori Litvinov povdarjaje besedico „bila“.

„Zato sem vas hotela videti na eno minuto, da bi vam povedala, da se smete imeti za popolnoma svobodnega, da vse to, kar se je sinoči med nama godilo, ne bode vplivalo ali spremenilo vaših sklepov . . .“

„Irina!“ vsklikne Litvinov — „zakaj govoriš tako?“

Te besede je izgovoril glasno . . . globoka strast je odjeknila v njih.

Irina si še ta miglej nehotice zakrije oči.

„Oh, moj mili!“ nadaljuje ona s še bolj tihim šopotom in britko žalostnim naglasom: —

---

<sup>1)</sup> Plašč.

„ti ne veš, kako te jaz ljubim; včeraj sem le poplačala svoj dolg, poravnala prejšno krivico... Ah! nisem ti mogla izpolniti svoje dolžnosti, kakor sem bila hotela, pa tudi ti nisem naložila nobenih obvezanosti, moj mili! Napravi, kar hočeš, ti si svoboden kakor zrak, nisi vezan na nič, vedi to, vedi!“

„Jaz ne morem živeti brez tebe, Irina,“ seže jej šepetaje Litvinov v besedo, — „jaz sem tvoj na veke in na vselej od včerajšnjega dne... le tebi pri nogah zamorem dihati...“

Dregetaje pade Litvinov Irini v roke. Ona pogleda nanj s pripognjeno glavo.

„Onda vedi,“ reče ona — „da sem tudi jaz pripravljena na vse, da tudi jaz ne bom obžalovala nikogar in ničesar. Kar ti odločiš, tako naj bode. Jaz sem na vek tvoja... tvoja.“

Nekdo potrka pazljivo na dveri. Irina se nagne k njemu in še enkrat vzdihne „tvoja... z Bogom!“

Litvinov je občutil na svojih laséh njeno dihanje, njen dotikljej na svojih ustnah. Ko se zopet zbere, je ni bilo več v sobi, le haljina njena je še šumela po hodniku in od daleč je bil slišati glas Ratmirov: „Eh bien? Vous ne venez pas?“ (E dobro, še ne pridete?) Litvinov je sedel na visoki škrinji in pokrnil si lice. Ženska vonjava, tenka in sveža, je povejala na njega... Irina ga je držala za roke. Deklica stopi

zopet v sobico, se na novo posmeji za odgovor na njegov nemiren pogled in reče: „Izvolite, iti iz sobe, dokler . . .“

On vstane in odide iz gostilnice. Še misliti ni mogel na to, da bi se vrnil domu: treba mu je bilo, da se zopet okrepča. Srce v njem je bilo težko in neenako; zemlja se mu je, kakor se mu je zdelo, gibala pod nogami. On se odpravi v Aichenthalski drevored. Videl je, da je nastopil odločiven trenutek, da še dalje odlagati, prikri- vati, odvrčevati — ni mogoče, da ne more iz- jasnenji zbežati; predstavljal si je, kako ona tam sedi, ne zmezi se in čaka nanj . . . čutil je na- prej, kaj da jej hoče povedati, kako k njej pri- stopiti in kako začeti. On mahne z roko po svojej pravej, lepo vredjenej in dobro premišljenej bo- dočnosti; — vedel je, da strmoglavi v brezno, kamor še pogledati ni dobro . . . pa vse to ga ni motilo. To je bila dognana stvar, pa kako obitati pred svojim sodnikom! In ko bi tudi sto- pil sodnik pred njega, angelj s plamnenim me- čem: lajše bi bilo grešnemu srcu . . . prišlo bo še do tega, da si bo človek sam zasadil nož v srce . . . strašno! Pa vrniti se, odreči se tega, družega, okoristiti se s svobodo, ki se mu po- nuja, priznava . . . ne! bolje je vmreti! Ne, ni treba take gnjile svobode . . . rajši se porušiti v prah in zapreti z ljubeznijo oči . . .

„Gregorij Mihajlovič!“ spregovori nek tužen glas in težka roka pade na Litvinova.

On se obrne malo preplašen in zagleda Potugina.

„Odpustite mi, Gregorij Mihajlovič,“ začne ta z navadnim svojim kretanjem — „morda sem vas vznemiril, no zagledavši vas od daleč, sem si mislil . . . Sicer, če vam ni za mene . . .“

„Nasprotno, meni je jako ljubo,“ reče Litvinov skoz zobe.

Potugin hodi poleg njega.

„Prekrasen večer,“ začne on — „kako toplo! Se že dolgo sprehajate?“

„Ne, še ne dolgo.“

„Pa kaj bi vas izpraševal, saj sem vas videl, ko ste šli iz Hôtel de l'Europe.“

„Tako ste hodili za menoj?“

„Da.“

„Mi imate kaj povedati?“

„Da,“ ponovi komaj slišno Potugin.

Litvinov se vstavi in pogleda svojega nena-prošenega tovarša. Njegovo lice bilo je blede, oči so blodile okoli; davno, staro gorjè mu je stopilo na skažene črte.

„Kaj pa imate posebnega?“ vpraša počasi Litvinov in gre zopet naprej.

„Dovolite . . . kmalo. Ako vam je po volji, vsediva se na to le klop! Tukaj bode vgodneje.“



„To mora biti kaj tajnega,“ reče Litvinov ter se vsede zraven njega. — „Vam je, kakor da bi vam ne bilo dobro, Sozont Ivanič.“

„Ne, meni ni nič; in tudi nimam nič tajnega. Hotel sem vam posebno to povedati... ta vtis, ki ga je včinila na mene vaša nevesta... saj je, kakor je videti, brez dvombe vaša nevesta... no, z eno besedo, ta devica, s katero ste me danes seznanili. Morem vam reči, da nisem videl celo svoje življenje bolj simpatičnega bitja. To je zlato srce, istinita angeljska duša.“

Potugin je izgovoril vse te besede tako gorko in tužno, da ni mogel Litvinov, da bi ne bil zapazil čudne protislovnosti med izrazom njegovega lica in njegovih besed.

„Popolnoma prav ste sodili Tatijano Petrovno,“ začne Litvinov, — „akoravno se moram čuditi prvič temu, da so vam znane moje razmere z njo in drugič temu, da ste jo tako hitro spoznali. Ona ima zares angeljsko dušo; pa dajte vedeti, ste hoteli o tem govoriti z menoj?“

„Njo zamore človek hitro spoznati,“ odgovori Potugin, da bi se ognil s tem odgovorom poslednega pitanja — „treba jej je samo enkrat pogledati v oči. Ona zasluži vsako mogočo srečo na zemlji in zavidati se sme vsakemu, ki bode deležen te sreče. Moralo bi se želeti, da bi se on pokazal dostojnega take osode.“

Litvinov se malo namrgodi.

„Dovolite, Sozont Ivanič,“ reče on, — „jaz priznavam, najin razgovor je jako originalen. . . . Rad bi vedel: da li se vaše besede odnašajo na mene?“

Potugin ne da Litvinovu hitro odgovora: videlo se mu je, da se sam seboj bori.

„Gregorij Mihajlovič,“ začne on na konec — „ali sem se jaz popolnoma zmotil v vas, ali pa ste vi v stanji, da zaslišite istino, naj pride od kogar koli in v kakoršnej koli podobi. Jaz sem ravno zdaj povedal, da sem vas videl, od koder ste prišli.“

„No, da, iz Hôtel de l'Europe, — kaj pa čete s tem?“

„Vem, s kom ste se tam videli.“

„Kako?“

„Bili ste skupaj z gospo Ratmirovo.“

„No, da, bil sem pri njej. Kaj še dalje?“

„Kaj še dalje? . . . Vi, ženin Tatijane Petrovne, ste se videli z gospo Ratmirovo, katero vi ljubite, . . . in ktera ljubi vas!“

Litvinov se nagne s klopi; kri mu vdari v lice.

„Kaj to?“ spregovori na konec s hudovoljnim in zagušenim glasom — „plitva šala! špi-onstvo! Izvolite se izjasniti.“

Potugin ga plaho pogleda.

„Ah! ne vzemite za žal moje besede, Gregorij Mihajlovič: mene še vi razžaliti ne morete. Nisem zaradi tega govoril z vami in meni zdaj ni za šalo.“

„Morebiti, morebiti. Verujem v čistobo vaših namer; no ipak se predrznem, da vas vprašam, po kakem pravu se vi mešate v domače stvari, v notrajno življenje tujega človeka, in na kakej podlagi izdavate vi svojo ... izmišljijo samosvestno za golo istino?“

„Mojo izmišljijo! Da bi si bil jaz to domislil, vi bi se ne srdili; kar se pa prava tiče, še nisem slišal, da bi bil kater človek postavil sebi vprašanje: imam li pravico, ali ne, roko podati vtopljenču?“

„Lepa hvala vam za vašo marljivost!“ reče jezno Litvinov — „samo da je ne potrebujem in vse te fraze o propasti, s katerimi strašijo svetne ženske neskušene mladenče, o breznravnosti višega sveta, i. t. d. imam za fraze in jih deloma preziram; potem vas še prosim, da ne trudite svoje rešilne desnice, in pustite, da mirno vtonem.“

Potugin je zopet obrnil oči na Litvinova. On je težko dihal in ustne so se mu tresle in krčile.

„Poglejte me, mladi človek!“ zatruši Potugin nakonec in se vdari po prsih, — jaz izgledam, kakor samodovoljen moralist, ali predižnik? Ali ne sprevidite, da bi jaz iz čistega sočutja do

vas ne bil spregovoril besedice in dal vam prava očitati mi tega, ker mi je najgnusnejše na svetu, neskromnost in drznost? Ali ne vidite, da je stvar čisto drugačna, da stoji pred vami človek razbit, razrušen in do konca vničen z ravno tistim čuvstvom, od kterega nasledkov želi ohraniti vas, in ... in k ravno tistej ženski!“

Litvinov stopi korak nazaj.

„Jeli mogoče! Kaj ste rekli?... Vi... vi... Sozont Ivanič? In gospoja Belska... ono dete...“

„Ah, ne sprašujte me... verujte mi! To je temna, strašna dogodba, ki je vam ne morem pripovedovati. Gospoje Belske jaz nisem popred poznal, to dete ni moje, ampak vzel sem ga za svoje... zato... zato, ker je ona tako hotela, ker je za njo bilo potrebno. Čemu bi jaz poha-  
jal tukaj v nemilem Badenu? In naposled, ali ne mislite, bi si ne mogli na eno minuto vsaj predstaviti, da sem se jaz iz sočuvstva do vas odločil, da vas opominjam? Meni je žal za to dobro, lepo deklico, vašo nevesto, pa sicer, kaj mi je stalo do vaše bodočnosti, do vaji obojih?... Toda jaz se bojim za njo... za njo se bojim.“

„Preveč časti, gospod Potugin,“ začne Litvinov — „pa kakor jaz, sva po vaših besedah oba v enacem položaji, zakaj pa vi samemu sebi ne delate enacih očitanj in ne moram li vaše skrbljivosti pripisovati nekemu drugemu čuvstvu?“

„To je ljubosumnosti, hočete reči. Eh, mladi človek, sramujte se hinavščine in lokavstva, sram vas bodi, da ne razumete, kako grenko gorje zdaj govori iz mojih ust. Ne, nisva v enacem položaji . . . jaz, jaz sem star, smešen, neškodljiv, samosvojec . . . a vi! Pa kaj bi govoril! Vi bi ne hoteli na en trenutek vzeti na se naloge, ki sem jo igral jaz in igral s hvaležnostjo. A ljubosumnost! Ta ni ljubosumen, ki nima več kapljice upanja in tudi bi mi ne prišlo prvokrat to čuvstvo. Jaz se le bojim . . . strašno se bojim za njo, razumite to. Ali sem mogel pričakovati, ko me je ona pošiljala k vam, da jo bode čuvstvo krivice, ki jo je priznavala za se, tako daleč vleklo!“

„Dopustite, Sozont Ivanič, vi, kakor da veste . . .“

„Jaz ne vem ničesar in vem vse. Jaz vem,“ pristavi on in se obrne — „kje je bila ona večeraj. Zdaj je ne more nihče zadržati, pasti mora kakor vržen kamen do dna. Jaz bi bil še večji neumnež, ko bi si mislil, da vas bodo moje besede zadrževale . . . vas, kteremu je taka ženska . . . pa zadosti o tem! Jaz se vam ne morem več vpirati, to je bil moj zagovor. In naposled, kako je mogoče, znati in ne poskušati? Morebiti da si premislite; morebiti vendar ne boste hoteli, kakor koli vam nagnejo dušo moje besede, pogubiti tega nedolžnega, krasnega bitja. . . . Ah! ne srdite se, ne lopajte z nogo! Česa se mi je bati, česa

plašiti? Zdaj ne govori iz mene ljubomornost, ne srd. . . . Jaz sem pripravljen pasti k vašim nogam, prositi vas. . . . Sicér pa z Bogom! Ne bojte se, vse to ostane tajno. Želel sem vam dobro.“

Potugin odide po drevoredu in kmalo ga ni bilo več videti v mraku. Litvinov ga ni zadrževal.

„Strašna, temna dogodba . . .“ je rekel Potugin Litvinovu in je ni hotel povedati. . . . Dotaknimo se je mi z dvema, tremi besedami.

Pred osmimi leti je bil Potugin začasno pridodan od ministerstva grofu Reisenbachu. Godilo se je to po letu. Potugin je šel k njemu na njegova posestva in prebil tam cele dni. Irina je živela tačas pri grofu. Ona se ni nikdar sramovala niže postavljenih ljudi in grofinja jej ni samo enkrat očitala njeno prekomerno, moskovsko familiarnost. Irina je hitro spoznala razumnega človeka v skromnem uradniku oblečenem v mon-turen do vrha zapet frak. Večkrat in rada je besedovala z njim . . . in on . . . on se je zaljubil v njo strastno, globoko, tajno . . . tajno! On si je tako mislil, da tajno. Prešlo je leto; grof ni več potreboval postranskega uradnika. Potugin je zgubil Irino iz oči, pa pozabil je ni. Tri leta pozneje dobi on popolnoma nepričakovan poziv od neke njemu malo znane ženske. Izprva si ta ženska ni prav upala govoriti z njim, ko jej pa zapriseže, da ostane vse, kar bode tukaj slišal,

v nar večej tajnosti, mu predloži . . . naj se ženi po deklico, ki zavzimplje znatno mesto v društvu in za katero je bila svatba prepotrebna. Lice te ženske je le po vrhu in od daleč označila in obetala Potuginu tudi denarja . . . mnogo denarja. Potugina to ni razžalilo, začudenje je v njem zaglušilo čuvstvo srdi, in razume se, odrekel je naravnost. Na to mu poda ženska pismo od Irine: „Vi ste blag, dober človek,“ je pisala ona — „in jaz vem, da vi za mene vse storite: prosim vas za to žrtev. Vi rešite bitje, meni vrlo drago. Rešivši njo, rešite tudi mene. Ne vprašajte, kako. Jaz bi si ne upala na nikogar družega obrniti se s slično prošnjo, k vam pa vzdignem roke in vas prosim: storite to za mene! Irina.“ Potugin se premisli in reče, da je pripravljen za Irino storiti vse, da pa želi to slišati iz njenih lastnih ust. Sešla sta se še ta večer: nista bila dolgo skupaj in nihče ni vedel zato, kakor ta ženska. Irina tačas ni živela več pri grofu Reisenbachu.

„Zakaj ste se vi ravno na mene spomnili?“ vpraša Potugin.

Ona začne na dolgo in široko govoriti o njegovih lepih lastnostih, pa na enkrat preneha . . .

„Ne,“ spregovori zopet — „vam nasproti je treba govoriti resnico. Jaz vem, jaz vem, da me ljubite, in zato sem sklenila . . . — In na to mu je povedala vse. Eliza Belska je bila sirota: sorodniki je niso ljubili in le računili na njeno na-

sledstvo . . . njo je čakala poguba. Potugin je molčal, dolgo gledal na Irino in privolil. Ona zaplače, in vsa v solzah se mu vrže okoli vrata. Tudi on se razjoče, pa nju solze so bile različne. Vse je že bilo pripravljeno za ženitev, vse ovire so bile odstranjene. Pa pride bolezen . . . rodi se hči, mati se . . . se ostrupi. Kaj storiti z detom? Potugin ga je vzel na svojo skrb iz ravno teh rok, iz rok Irine.

Strašno temna dogodba . . . mimo, čitatelj, mimo!

Prešlo je precej časa, pred ko se je Litvinov odločil, da se vrne v svojo gostilnico. Ko se jej je že približeval, sliši korake za seboj. Videlo se je, da je človek uporno sledil za njim in vedno brže stopal, ko je Litvinov pohitрил korake. Ko pride pod lučirno, se Litvinov ogleda in spozna generala Ratmirova. V belem ovratniku, gizdavem ogrtaču vrženim prek ram, celo vrsto zvezd in redov na zlatem lancu v gumbnici fraka, se je general vračal od obeda sam. Njegov pogled ošaben in drzen na Litvinova vprt, izraževal je tako preziranje in jezo, cel njegov pogled je bil tako izzivajoč, da si je mislil Litvinov, da je njegova dolžnost, ohrabriti se in iti mu nasproti, naj že bode, kar hoče. Ko pa stopi nasproti Litvinovu, se je generalu spremenilo lice: zopet se prikaže obično smehljanje in roka v svetlo-lilja-



stej rokovici je visoko vzdignila gladki klobuk. Litvinov je molčé prizdignil tudi svojega in vsak je šel naprej svojo pot.

„Gotovo je nekaj opazil!“ si misli Litvinov. „Da bi . . . bil kdo drug!“ pomisli general.

Tatijana je igrala piket s svojo tetko, ko je stopil Litvinov v sobo.

„Ti si nam lep ženin, ti, Litvinov!“ vsklikne Kapitolina Markovna in vrže karte na mizo — „že prvi dan nam je propadla cela večerka! Čakali sve vas in čakali, grdili vas in grdili . . .“

„Jaz, teta, nisem nič rekla,“ vgovarja Tatijana.

„No, znano je, da si krotka! Sram vas bodi, mili gospod! Še ženin!“

Litvinov se izgovarja in sede k mizi.

„Zakaj ste nehali igrati?“ popraša po kratkem molku.

„Glej ga no! Midve sve igrali iz dolzega časa, ker ni bilo družega opravka . . . a zdaj ste vi prišli.“

„Vam je ljubo, slišati večerno godbo,“ reče Litvinov, — „jako rad vas spremim.“

Kapitolina Markovna pogleda na Tatijano.

„Pojdimo, teta, jaz sem gotova,“ reče ona „ali pa bi ne bilo bolje, da bi ostali doma?“

„Tudi to je dobro! Pili bomo čaj, po naše, po moskovski, zgotovljenega v samovaru, pa se

malo pomenili, Saj še nismo nič počenčali, kakor bi morali.“

Litvinov zaukaže prinesiti čaja, pa čenčanje jim ni šlo. Litvinov je čutil, kako ga neprenehoma grize vest, in kakor koli je govoril, zdelo se mu je, da laže in da se Tatijana dolgočasi. Med tem se ona ni spremenila; držala se je neprisiljeno... le pogled njen se ni ne enkrat zavstavljal na Litvinova, ampak plašljivo in boječe je zdrčeval prek njega — in bledejša je bila, kakor navadno.

Kapitolina Markovna jo vpraša, če jo boli glava?

Izprva je hotela Tatijana odgovoriti, da ne, pa pomislivši se, reče: „Da, malo.“

„Od pota,“ reče Litvinov in zarudi od sramote.

„Od pota,“ ponovi Tatijana in njen pogled je zopet spolznil po njem.

„Treba ti je, da si počiješ, Taniška.“

„Jaz že itak mislim, skoraj se vleči spat, tetka.“

Na mizi je ležal Guide des Voyageurs (potovodja); Litvinov ga vzame, da prečita na glas popis badenske okolice.

„Vse je tako,“ vstavi ga Kapitolina Markovna, — nečesa ne smemo pozabiti. Pravi se, da je tukaj platno prav dober kup, za to ga moram tukaj kupiti za juterno.“

Tatijana pobesi oči.

„Kaj še, teta. Vi za sebe nikdar ne skrbite; vam je jako treba haljine. Glejte, kako tukaj vsi hodijo lepo oblečeni.“

„E, duša moja, čemu to? Kaj se bom jaz gizdala? Ko bi bila tako lepa, ko ta vaša znanka, Gregorij Mihajlovič, kako jej je že ime?“

„Ktera znanka?“

„Ta, s katero smo se danes srečali.“

„A ta!“ odgovori on s prisiljeno ravnodušnostjo in zopet ga je bilo sram in postalo mu je britkdo. „Ne,“ misli on — „tako ne smem nadaljevati!“ On je sedel poleg svoje neveste; nekoliko vrškov<sup>1)</sup> proč od njega v stranskem žepu je bil Irinin robec.

Kapitolina Markovna je šla na nekoliko minut v stransko sobo.

„Tanja!“ . . . zakliče prisiljeno Litvinov. On jo je danes prvokrat poklical s tem imenom.

Ona se obrne k njemu.

„Jaz . . . jaz vam imam povedati nekaj velovажnega.“

„A! Zares? Kedaj? Zdaj?“

„Ne, jutre.“

„A, jutre, no dobro.“

Neskončna žalost je, ko bi trenil, napolnila Litvinovo dušo. On vzame roko Tatijane in jo

---

<sup>1)</sup> Vršek =  $\frac{1}{16}$  aršina (vatla).

poljubljuje skromno kakor krivec. Srce v njenih prsah je bilo težko in ni ga razveselil ta poljubek.

Po noči ob dveh vzdigne Kapitolina Markovna, ki je spavala v eni sobi s Tatijano, naglo svojo glavo znad postelje in prisluškiva.

„Tanja!“ jo zakliče — „ti jočeš?“

Tatijana jej ni hitro odgovorila.

„Ne tetka,“ začuje se njen krotki glas — „jaz imam nahod.“

## XX.

„Zakaj sem jej povedal to?“ je premišljeval prihodnjo jutro Litvinov sedeč sam v svojej sobi pred oknom. Jezno je zmigaval s plečami; on je posebno zato povedal Tatijani, da bi si odrezal vsak povratek. Na oknu je ležal list od Irine: vabila ga je k sebi ob dvanajstih. Besede Potuginove so mu neprenehoma prihajale na pamet, razlegale so se kakor zlosluten, slab in podzemeljsk odjek. On se je srdil, pa se jih ni mogel znebiti. Nekdo potrka na dveri.

„Wer da?“ vpraša Litvinov.

„A! ste doma! odprite!“ začuje se hripavi glas Bindasova. Ključavnica zaškripne.

Litvinov obledi od jeze.

„Mene ni doma,“ reče ostro.

„Kako da vas ni doma? Kaj ima to pomeniti?“

„To se pravi, — da nisem doma: odlazite!“

„E, to je lepo! In jaz sem prišel, da bi mi bili nekaj denarja posodili,“ pomrmlja Bindasov.

Odmah se oddalji lopajoč s petami, kakor mu je bila navada. Litvinov bi bil skoraj skočil za njim; zdelo se mu je, da bi bilo dobro nekaj zgnjetiti vrat temu nesramnežu. Dogodbe poslednjih dni so mu zopet raztrojile nerve: ni manjkalo dosti — in zaplakal bi bil. On izpije kupico hladne vode, pozaklene, sam ne vedé zakaj, vse omare in hiti k Tatijani.

Najde jo samo. Kapitolina Markovna je bila odšla v prodajalnice kupovat. Tatijana je sedela na divanu in držala z obema rokama knjižico: ona ni čitala in morda je komaj vedela, kakova je ta knjižica. Ni se premaknila, srcé pa jej je bilo silno v prsih in beli ovratnik se je včasi zmezeval vidno in lahko.

Litvinov se zbuni . . . ipak sede poleg nje, jo pozdravi in se nasmeši; tudi ona se molčé nasmehne. Ko je bil vstopil, se mu je poklonila, poklonila uljudno, ne prijateljski — in ni ga pogledala. On jej poda roko, ona mu dá svoje hladne prste, pa mu jih hitro zopet odtegne in prime na novo za knjižico. Litvinov je čutil, da bi, začeti besedo z malo važnimi predmeti, pomenilo toliko, kakor žaliti Tatijano; ona po svo-

jem običaji ni želela nič, pa v njej je vse govorilo: „jaz čakam, čakam...“ Čas bi bil, da bi bil izpolnil svoje obetanje. Toda akoravno je celo noč o tem premišljeval — se vendar ni pripravil ne za prve besede in ni nikako vedel konca napraviti temu strašnemu molčanju.

„Tanja,“ začne on na konec — „jaz sem vam rekel včeraj, da vam imam nekaj jako važnega povedati (v Draždanih je bil že počel tikati jo, zdaj pa seveda še o tem misliti ni bilo). Jaz sem pripravljen na to; vas pa prosim že za naprej, da ne žalujete za menoj in bodite prepričani, da moja čuvstva k vam...“ On preneha, vzelo mu je sapo. Tatijana je še vedno sedela nepremično in ni pogledala nanj; le knjigo je stiskala krepkejše. — „Med nama je vsigdar vladala odkritosrčnost. Preveč vas častim, da bi vas zamogel varati. Hočem vam dokazati, da umem ceniti vzvišenost in svobodo vaše duše, naj tudi...“

„Gregorij Mihajlovič,“ začne Tatijana z mirnim glasom in celo lice se jej pokrije z mrtvaško bledostjo — „jaz vam pridem na pomoč: vi me ne ljubite več in mi ne veste tega razodeti.“

Litvinov se nehotice potrese.

„Kako?...“ reče on, da se je komaj slišalo — „kako morete misliti... jaz ne razumem prav...“

„Kaj ni res? Nije to istina? recite, recite!“

Tatijana se obrne proti Litvinovu s celim životom; njeno lice z nazaj vrženimi lasmi se je približalo njegovemu in njene oči, ki že tako dolgo niso gledale nanj, so se vpiknile v njegove.

„Ni dakle to istina?“ ponavlja ona.

On ne reče ne ene besedice. Ne bil bi mogel lagati ta trenutek, ko bi tudi vedel, da bi mu ona verjela, in da jo njegova laž reši; še pogleda njenega ni mogel prenesti. Litvinov ni rekel nič in ona tudi ni potrebovala odgovora: prečitala je ta odgovor že v samem molčanju, v njegovih krivih, zatopljenih očeh, — obrnila se je nazaj in prijela za knjigo. Se je dvomila do tega trenutka in Litvinov je to sprevidel; kako grdo, zares grdo je to, kar je včini!

On se vrže pred njo na kolena.

„Tanja,“ vsklikne on — „da bi ti vedela, kako bitko je za mene, videti tebe v takem stanju, kako strašno mi je, kedar pomislim, da sem to jaz... jaz!... Moje srce je raztrgano, ne poznam več samega sebe, zgubil sem sebe in tebe in vse... Vse je razrušeno, Tanja, vse! Zar sem mogel pričakovati, da bom včini! jaz... jaz tak vdar tebi, tebi, mojemu najboljemu prijatelju, mojemu varhu!... Zar sem mogel pričakovati, da se bom tako videl s teboj, da bom provedel tak dan, kakor je bil včerajšni!...“

Tatijana je hotela vstati in oddaljiti se. On jo zadrži za konec haljine.

„Ne, še eno minuto me poslušaj! Vidiš me pred seboj na kolenih; nisem prišel prosit te odpuščanja, — ti mi ne moreš in ne smeš odpustiti; — prišel sem, da ti povem, da je tvoj prijatelj pogubljen, da je padel v brezdno in da ne hoče potegniti tebe seboj. . . . Rešitve za mene ni! Tudi ti me ne moreš rešiti. Jaz sem te pahnil od sebe. . . . Jaz sem zgubljen, Tanja, nepovratljivo zgubljen!“

Tatijana pogleda na Litvinova.

„Vi pogubljeni?“ vpraša ona, kot da bi ga ne bila prav razumela — „vi pogubljeni?“

„Da, Tanja, jaz sem zgubljen. Vse prejšno, vse milo, vse, za kar sem doslej živel, je propadlo za mene; vse je razrušeno, vse vničeno, in ne vem, kaj me čaka. Rekla si mi, da sem te nehal ljubiti. . . . Ne, Tanja, nisem te nehal ljubiti, ampak drugo, strašno, nesnosljivo čuvstvo je prišlo nad mene. Protivil sem se, dokler sem še mogel. . . .“

Tatijana vstane: obrvi so se jej bile nabrale, blede njeno lice je otemnelo. Tudi Litvinov vstane.

„Vi ljubite drugo žensko,“ začne ona, — „in jaz si domišljam katero. . . . včeraj smo jo srečali; ni li istina? . . . Kaj? Vem, kaj mi še ostane zdaj. Tako, kakor ste rekli, da se vaše čuvstvo ne dá več spremeniti. . . .“ (Tatijana je prenehala



na trenutek; morda se je še nadjala, da ne bode pustil Litvinov poslednje besede brez ugovora; ali on ni rekel nič.) „Zdaj mi ostane le to, da vam povrnem . . . vašo besedo.“

Litvinov nakloni glavo, kakor da bi hotel s pokornostjo sprejeti zasluženi vdar.

„Prav imate, da me grajate,“ reče on — „popolnoma prav, da me grajate zarad moje malodušnosti in prevare.“

Tatijana pogleda zopet nanj.

„Nisem vas karala, niti dolžila. Jaz sem z vami enih misli. — Britka resnica je boljša od tega, kar se je godilo včeraj. Kako bi bilo zdaj najino življenje!“

„Kako bode zdaj moje življenje!“ je tužno odjeknilo Litvinovu v prsih.

Tatijana se približuje dverim spalnice.

„Prosim vas, Gregorij Mihajlovič, pustite me samo na nekoliko časa; se bomo že še videli in razgovarjali. Vse to je bilo tako nepričakovano! Treba mi je, da si nekoliko zberem svoje moči, . . . zapustite me . . . prizanesite mi moj ponos, saj se še vidimo.“

Ko Tatijana to izreče, se hitro obrne in zapre za seboj dveri s ključem. Litvinov gre iz sobe čisto omamljen in pobit. Nekaj temnega in težkega se mu je vgnjezdilo v globočini srca. Podobno čuvstvo mora imeti človek, ki je vbil svojega prijatelja. Po malem mu je postajalo

lajše, kakor da bi bil odvalil kako dosadno težo znad sebe. Tatijanina velikodušnost ga je vničila; živo je občutil vse, kar je zgubil . . . ali kaj je hotel?

K temu se je pridružila nejevolja: mislil je le še na Irino, kot edino mu ostalo pribežališče, — in jezil se nad njo. Nekaj časa sèm so postajala vsaki dan Litvinovu čuvstva vedno bolj zamotana in negotova. Ta zmotnjava ga je mučila, dražila, in vedno bolj je propadal v tej zmešanici. Želel je le eno: da bi prišel vendar enkrat na pot, na katero koli, samo, da bi se ne vrtel več po tem bedalastem mraku. Ljudem odločnim, kakor je Litvinov, bi ne bilo treba, da bi se dali obvladati strasti; ona ruši vso smisel življenja. Pa priroda ne vpraša po logiki, po naši človeški logiki; ona ima svoje zakone, katerih mi ne pojмимо in ne priznavamo dotle, dok nas ona, kakor s kolesom, ne pregazi.

Zapustivšemu Tatijano je bilo Litvinovu le eno na misli: videti se z Irino; zato se napoti k njej. Pa general je bil doma, vsaj tako mu je vratar povedal in on ni maral iti noter, čuteč, da se ne more pretvarjati in je odišel proti „konversationshausu“. Da Litvinov danes ni bil sposoben, pretvarjati se, to sta skusila na sebi tudi Vorošilov in Piščalkin, ki sta se slučajno z njim srečala: enega je poknil tako, da je za-

bobnel ko boben; drugega pa tako, da je padel v omedlevico. Dobro, da še Bindasova ni srečal; gotovo bi se bil dogodil „grosser Skandal“. Oba dva mlada človeka sta se izumila; Vorošilov si je celo stavil vprašanje „je li ne tirja njegova oficirska čast zadostevanja?“ — pa kakor Gogolevski poročnik Pirogov, se je tudi on pomiril v gostilnici z „butterbrodi“. Litvinov zagleda od daleč Kapitolino Markovno, ki je mrzljivo begala s svojim šarovitim ogrtačem iz prodajalnice v prodajalnico. . . . Vest ga začne grizti pred to dobro, smešno, blago starko, spomni se tudi Potugina, včerajšnega razgovora. . . . Pa glej, nekaj je dihnilo nanj nečutljivo in nesumljivo; da je to dihanje prihajalo od padajoče sence, bi ne bilo nevljivo. Litvinov je brž slutil, da se bliža Irina. Zares: ona se prikaže nekoliko korakov od njega pod roko z drugo žensko; njune oči so se zčajci srečale. Irina je hitro opazila nek poseben izraz na licu Litvinovem; ona obstane pred prodajalnico, v kateri so se prodajale maličke, lesene „schwarzwaldske“ ure, pokliče Litvinova k sebi z dvignjenjem glave, mu pokaže eno od teh ur in ga prosi, naj bi pogledal milodivno kazalo z narisano kukavico na vrhu in reče ne šepetaje, ampak s svojim navadnim glasom, kakor da bi nadaljevala započeti govor, da bi ne zbudila pozornosti okolistoječih:

„Prihodite čez eno uro, jaz bom sama doma.“

Na to prileti k njej znani vgodnik ženskega spola, monsieur Verdiér in začinja postajati navdušen, govoreč o mrkožoltej barvi njene haljine, nizkem španskem klobuku, potegnjenim na obrvi. . . . Litvinov pa se je zgubil med svetom.

## XXI.

„Gregorij,“ je gonorila dve uri pozneje Irina, sedeča poleg njega in položivši mu obe roki na rame. — „Kaj je s teboj? Povej mi zdaj, dokler sva še sama.“

„Z menoj?“ reče Litvinov. — „Jaz sem srečen, presrečen, — to je z menoj.“

Irina pobesi oči, se posmeji in vzdihne.

„To ni odgovor na moje vprašanje, moj mili.“  
Litvinov se zamisli.

„Tedaj vedi . . . ker že to od mene zahtevaš (Irina je odprla široko svoje oči in se malo odmaknila), danes sem povedal vse svojej nevesti.“

„Kaj! Vse! In si mene imenoval?“

Litvinov ploskne z rokama.

„Irina, za Boga, kako ti je mogla takšna misel priti v glavo? Da bi jaz . . .“

„Odpusti mi . . . odpusti mi. Kaj si jej vse povedal?“

„Rekel sem jej, da je ne ljubim več.“

„Te je vprašala, zakaj?“

„Nisem skrival pred njo, da ljubim drugo, in da se morava ločiti.“

„No, in kaj je porekla k temu? Je pristala na to?“

„Ah, Irina! kako dekle je to! Pravo zatajenje samega sebe, čista plemenitost.“

„Verujem, verujem . . . saj jej pa tudi ni nič družega ostalo.“

„In ne ene upreke, ne ene žal besedice ni imela za človeka, ki jej je porušil celo življenje, prevaril jo, brez sočutja pahnil jo od sebe.“

Med tem si je Irina ogledovala nohte na prstih.

„Povej mi, Gregorij . . . je li ona tebe zares ljubila?“

„Da, Irina, ljubila me je.“

Irina pomolči in si poravnava haljino.

„Priznavam,“ začne ona — „pa ne razumem dobro, zakaj ti je prišlo na misel objasniti se z njo?“

„Kako zakaj, Irina? Bi li ti hotela, da bi bil legal in hlinil se pred njo, pred to čisto dušo? Ali misliš . . .?“

„Jaz nisem mislila nič,“ seže mu Irina v besedo. — „O njej sem le malo mislila. . . . Saj se pa tudi ne more misliti ob enem o dveh človekih.“

„To je, hočeš reči . . .“

„No, kaj? Ali odide ona, ta čista duša?“ seže mu drugokrat Irina v besedo.

„Tega ne vem,“ odgovori Litvinov. „Še enkrat se moram sniti ž njo. Da odide, je gotovo.“

„A! Srečen pot!“

„Ona bode odišla. Sicer pa zdaj ne mislim več na njo, ampak le na to, kar si mi ti rekla, kar si mi ti obetala.“

Irina ga temno pogleda.

„Nehvaležnež, še nisi zadovoljen?“

„Ne, Irina, še ne. Ti si me osrečila, pa jaz še nisem zadovoljen, in ti me razumeš.“

„To je, jaz . . .“

„Da, razumeš me. Spomni se na svoje besede. Spomni se na to, kar si mi pisala. Ne morem se deliti z drugo, ne, ne, nečem igrati žalostne uloge skrivnega ljubovnika. Nisem samo eno, ampak še drugo življenje vrgel tebi pred noge, vsemu sem se odpovedal, vse razbil brez vsmiljenja v prah, nisem mislil na povratek; zato pa tudi verujem in sem trdno prepričan, da bodeš tudi ti držala svojo obljubo in zjedini la za vselaj tvojo srečo z mojo . . .“

„Ti hočeš, da bi bežala s teboj? Pripravljena sem. . . . (Litvinov jej vshiteno pade na prsa.) Jaz sem pripravljena in ne vzamem nazaj svoje besede. Ti pa, ali si mislil na težave . . . pripravil sredstva?“

„Jaz? Dozdaj še nisem niti mislil na to,

nitni delal priprav, ampak reci le: da, prepusti meni druge skrbi in pred ko prejde mesec dni . . .“

„Mesec! Čez dva tedna že odideva z možem v Italijo.“

„Tudi dva tedna sta mi zadosti. O Irina! Ti sprejemlješ nekako hladno moj predlog. Menda se ti zdi vse to le domišljija. Ali znaj, da nisem več deček, da se nisem učil tolažiti se s sanjarijami; jaz vem, kako strašen je ta korak, vem, koliko odgovornost vzamem na se; ali drugega izhoda ne vidim. Pomisli naposled, da sem moral zavoljo tega raztrgati vse zveze s preteklostjo, da ne bom zaničevan kot lažnjivec v očeh tega dekleta, katerega sem tebi žrtvoval!“

Irina se zopet poravnava in oči se jej za-  
blisknejo.

„Odpusti, Gregorij Mihajlovič! Ako se odločim, ako pobegnem, pobegnem s človekom, ki je storil toliko za me in zlasti zavoljo mene, pa ne zaradi tega, da bi se ne ponižal v mnenji flegmatičnega dekleta, kateremu teče po žilah namesto krvi le voda z mlekom, du lait coupé! Še eno ti morem povedati. Pravijo, da igra človek, kateremu sem jaz naklonjena in ki je pomilovanja vreden, žalostno nalogo! Jaz pa poznam še žalostnejšo nalogo; nalogo človeka, ki sam ne ve, kaj se godi v njegovej duši.“

Litvinov se zopet zlecne.

„Irina“ je bil začel . . .

Ali Irina pritisne zdajci obe roki na čelo, se mu vrže s krčevito strastjo na prsa in ga objame z nežensko krepostjo.

„Odpusti mi, odpusti mi,“ reče ona s trepetajočim glasom, — „odpusti mi, Gregorij! Ti vidiš, kako sem popačena, kako gnjusna, ljubomorna, zla! Ti vidiš, kako mi je treba tvoje pomoči, tvoje popustljivosti! Da, reši me, izvleci me iz tega brezdna, pred ko popolnoma propadem! Da, beživa, beživa proč od teh ljudi, izmed tega sveta v katerkoli oddaljen, lep, svoboden kraj! Morebiti postane tam tvoja Irina tebe vrednejša, vrednejša teh žrtev, ktere si jej doprinesel! Ne srdi se na me, odpusti mi, moj mili — in vedi, da hočem storiti vse, kar mi boš ti velel, in da pojdem s teboj, kamorkoli me bodeš peljal!“

V Litvinovu se je raznježilo srce. Irina se pritisne še silnejše na njega s svojim mladim in gibkim životom. On se nagne k njenim dišavnim in razsipanim lasèm. Pijan hvaležnosti in vsihtenja si je komaj upal pogladiti jih z roko in dotakniti se jih z ustnicami.

„Irina, Irina,“ vsklikne on, — „moj angelj . . .“

Ona vzdigne zdajci glavo in prisluškiva . . . — „To so koraki mojega moža . . . šel je v svojo sobo,“ pošepeta ona, stopi hitro proč



od njega in sede v naslonjačo. Litvinov hoče vstati . . .

„Kam hočeš iti?“ nadaljuje z ravno tistim šepetanjem; „ostani, on že itak sumnja na tebe. Ali se ga morda bojiš?“ — Med tem, ko je to govorila, ni spustila oči z vrat. — „Da, to je on; zdaj pride sèm. Pripoveduj mi kar koli, govori z menoj!“ — Litvinov se ni zamogel hitro zvedriti in je molčal. — „Ne pojdete jutre v gledišče?“ ga vpraša Irina glasno. „Predstavljal se bo: le Verre d'eau (časa vode), ostarela piesa in Plessi se bode strašno režal.“ „Midva sva, kakor v groznici,“ pristavi ona s ponižanim glasom, — tako ne sme iti dalje; to ti je treba dobro premisliti. Že naprej ti moram povedati, da ima vse moje denarje Ratmirov; mais j'ai mes bijoux (ali imam še svojih biserov). Zbeživa v Španijo, hočeš? — Od česa neki vse te igralke tako odebelijo? Poglej Magdaleno Brokanovo. Govori no, ne sedi tako mutasto. Meni se vrtili po glavi. Ne dvomi o meni . . . dam ti vedeti, kod da zamoreš priti jutre k meni. Le prehitro si odpovedal svojej nevesti . . . Ah, mais c'est charmant (ah, al' je to krasno)!“ vsklikne zdajci ona in potegne nervozno nasmešivši se proč od Litvinova preme svoje obleke.

„Je dovoljeno vstopiti?“ vpraša iz druge sobe Ratmirov.

„Svobodno . . . svobodno . . .“

Dveri se odprejo in na pragu se pokaže general. Ko zagleda Litvinova, se namrgodi, pa se mu vendar pokloni pomajajoč z gornim koncem svojega života.

„Nisem vedel, da imaš gosta — je vous demande pardon de mon indiscretion“ (prosim odpuščanja zaradi svoje nepazljivosti). „Vas še vedno veseli Baden, monsieur... Litvinov...?“

Ratmirov je vsigdar izgovarjal rodbino Litvinova z jecljanjem, kakor da bi vsakokrat pozabil na njo in ne mogel se zmisliti nanj... S tem in z visokim privzdigovanjem klobuka je mislil, da ga bode spravil v jezo.

„Tukaj ni dolgočasno, monsieur le général.“

„Zares? A meni se je Baden že jako pristudil. Kmaló se bomo odpravili od tod, jeli Irina? Assez de Baden comme ça (Dosti Badena, kaj?). Sicer pa sem danes priigral na vašo srečo pet sto frankov.“

Irina nastavi koketljivo svojo roko.

„Kje so? Dajte mi jih. Za bucike.“

„Ostanem rajši vaš dolžnik... Kaj, že odidete monsieur Litvinov?“

„Da, kakor izvolite videti.“

Ratmirov zopet pomaja s životom.

„Do prijetnega uzvidenja!“

„Z Bogom, Gregorij Mihajlovič,“ reče Irina.

— „Jaz bom držala svojo obljubo.“

„Kako obljubo? Smem vedeti?“ reče general.

Irina se nasmehne.

„Ne, to je tako . . . med nama. C'est à propos du voyage . . . où il vous plaira. Poznaš Stahlovo delo?“

„Kako, da bi ga ne poznal. Jako lepi črteži.“

Ratmirov je rekal ženi „ti“, kakor da bi stal z njo v dobrih razmerah.

## XXII.

„Boljše je, da ne mislim na to,“ je trdil Litvinov korakajoč po ulici in čuteč v novo se začeno notrajno borbo. „Stvar je rešena. Ona bode držala besedo in meni ostane le to, da preskrbim vse pripomočke. Pa ona, kakor da bi si premišljevala . . .“ On pomaja z glavo. V čudnej svetlobi so se mu predstavljale njegove namere; zdele so se mu nekako prisiljene in neverjetne. Človek se ne more dolgo baviti z eno in isto mislijo; misli se premenjavajo neprenehoma in brzo kakor steklice v kalejdoskopu. . . . Ko bi trenil, so druge slike pred našimi očmi. Litvinova je zdaj obvladalo čuvstvo velike vtrujenosti. . . . Treba bi bilo, da bi si malo oddahnil . . . pa Tanja? Pri tej misli se potrese in mirno napoti proti domu misleč si, da ga danes osoda hakor oblico meče od ene strani na drugo. . . . „Vse eno: temu se mora storiti konec.“ Lit-

vinov se povrne v gostilnico in se poda, tako reči, mirno, skoraj brez čuvstva, brez premišljevanja in odlašanja naravnost k Tatijani.

Na potu ga sreča Kapitolina Markovna. Na prvi pogled je že vedel, da jej je bilo že vse znano. Oči vboge stare device so bile nabuhnene samih solz; z belimi kodri ovenčano rudeče lice je izraževalo grozo in tesnobo, žalost in neskončno gorjé. Ona leti Litvinovu nasproti, pa se hitro zopet vstavi in grizeča si trepetajoče ustne gleda nanj, kakor da bi ga hotela prositi, in ubiti in prepričati se, da so vse to le sanje, bedarija, nemogočnost ali neresnica.

„Eto vas . . . ste vendar prišli . . . ste vendar prišli“ . . . spregovori ona. Pri tej priči se dveri sosedne sobe razpahnejo in bleda ko stena, pa mirno in počasi izstopi Tatijana.

Tiho oklene z eno roko svojo tetko in jo posadi poleg sebe.

„Sedite še vi, Gregorij Mihajlovič,“ reče ona k Litvinovu stoječemu čisto pobito pri dverih, — „prav ljubo mi je, da sem se še enkrat in zadnokrat z vami sešla. Priobčila sem tetki vašo odločbo, najino vzajemno odločbo. Ona je čisto najnih misli in odobruje vaš sklep. Brez vzajemne ljubezni ni sreče, samo vzajemno spoštovanje ne zadostuje (pri besedi: „spoštovanje“ pobesi Litvinov nehotice svoje oči), in boljše ločiti se prej, kakor kesati se pozneje. Jelite tetka?“

„Da, da, naravno,“ začne Kapitolina Markovna, — „naravno, Tanjuša, ta, ki ne razume tebe ceniti... ki je sklenil...“

„Teta, teta,“ seže jej Tatijana v besedo, — „pomnite, kar ste mi obljubili. Vi sami ste mi vedno pravili: Istina, Tatijana, istina pred vsem — in svoboda. Se ve da istina ni vsigdar sladka, isto tako tudi ne svoboda; ali kaka bi bila inace naša zasluga?“

Nježno poljubi Kapitolino v bele lase in obrnivši se k Litvinovu nadaljuje:

„S tetko sve sklenili kmalo zapustiti Baden... Mislim, da bode to za nas vse nar boljše.“

„Kedaj mislite oditi?“ vpraša Litvinov z molklim glasom. Spomnil se je, da mu je bila nedavno rekla ravno tiste besede.

Kapitolina Markovna hoče oditi; pa Tatijana jo zadrži prijemši jo nježno za rame.

„Menda kmalo, brž ko ne kmalo.“

„Dopustite mi, da vas vprašam, kod ste namenjeni se napotiti?“ vpraša Litvinov z ravnostim glasom.

„Naj popred v Draždane in potem menda v Rusijo.“

„Kaj vam je zdaj treba to vedeti?“ vsklikne Kapitolina Markovna.

„Teta, teta,“ vmeša se zopet Tatijana. Na to vsi malo omolknejo.

„Tatijana Petrovna,“ začne Litvinov, — „Vi sprevidjate, kako mučno, težko in žalostno čuvstvo moram pretrpeti ta trenutek . . .“

Tatijana vstane.

„Gregorij Mihajlovič,“ reče ona, — „ne govorimo več o tem . . . prosim vas, ako ne zavoljo vas, tako vsaj zavoljo mene. Saj vas ne poznam še le od včerajšnega dne in dobro si zamorem predstaviti, kaj morate vi zdaj občutiti. Pa čemu bi še dalje govorila, zakaj trgala si srce . . .?“ Ona preneha: videlo se jej je, da je hotela za-dušiti buno, ki se je bila zgodila v njenem srcu in popiti jej vskipele solze; to se jej je tudi po-srečilo. „Čemu trgati rano, ki se že itak ne dá več ozdraviti? Prepustimo to času. Še eno proš-njo imam do vas, Gregorij Mihajlovič: bodite tako dobri, jaz vam dam to le pismo, nesite ga na pošto; jako važno je za mene; s tetko pa morave nekam . . . Vrlo hvaležna vam bom zato. Počakajte eno minuto . . . bom prec zopet tukaj.“

Na pragu se je Tatijana še enkrat ogledala na Kapitolino Markovno. Ona pa je sedela tako resno in mirno, s takim strogim izrazom v nabranih obrvih in krepko stisnenih ustnah, da je Tatijana le z glavo kimnila in odišla.

Komaj se dveri za Tatijano zaprejo, ko zgine izraz resnobe in strogosti z lica Kapitoline Markovne: ona vstane, priteče po prstih k Litvinovu, ga pogleda vsa sključena in vtrujena

naravnost v oči in spregovori s trepetajočim solznim šepetom:

„Moj Bog,“ reče ona, — „Gregorij Mihajlovič, kaj je to? So to sanje, ali kaj? Vi se odrečete Tatijane, vi je ne ljubite več, vi ste se izneverili svojej besedi! Vi hočete to storiti, vi, na kogar sve se naslanjali, kakor na kameno steno. Vi? Vi? Vi? Ti, Griša?“ ... Kapitolina preneha. — „Vi jo vbijate, Gregorij Mihajlovič,“ nadaljuje ona ne čakajoča odgovora, in solze se jej vlijejo v drobnih kapljicah po obrazu. — „Vi ne gledate na njo, kako se ohrabruje, vi veste, kakšne čudi je! Ne toži nikdar, ona se sama nikdar ne omiluje; zato je pa treba, da jo omilujejo drugi. Zdaj mi pravi: „Teta, ohraniti si moramo dostojanstvo!“ A kakšno je to dostojanstvo, kedar predvidim smrt...“ Tatijana zaropoče s stolom v srednej sobi. — „Da, jaz že naprej vidim smrt,“ ponovi še enkrat starka. — „In kako se je moglo to zgoditi? Ali so vas očarali, kali? Jej že dolgo niste pisali zaljubljenega lista? In naposled, ali zamore pošten človek tako postopati? Vi veste, da sem ženska brez vsakih predsodkov, esprit fort (jak duh); tudi Tanjo sem tako odgojila; ona ima svobodno dušo...“

„Teta!“ zasliši se iz sosedne sobe glas Tatijanin.

„In poštena beseda — to je dolžnost, Gre-

gorij Mihajlovič, posebno za ljudi vaših in naših načel! Ako ne bomo priznavali dolžnosti, kaj nam bode še ostalo! Dolžnosti se ne smejo gaziti — čisto tako po svojevolji in ne oziraje se na to, kako to drugemu dene. To je brezvestno . . . da, to je . . . prestopok; kakšna svoboda!“

„Teta, pojdi sem, prosim te,“ se začuje zopet.

„Precej, precej, duša moja. . . .“ — Kapitolina Markovna prime Litvinova za roko. — „Vidim, da se srdite, Gregorij Mihajlovič. . . („Jaz?! Jaz bi se srdil?!“ se mu je hotelo vsklikniti, pa mu je popred jezik onemel). — Nečem vas jeziti, gospod! Do tega mi ni! Ali prositi vas hočem: premislite si, dokler je še čas, ne gubite ga, ne rušite svoje lastne časti; ona vam bode še verovala. Griša, saj ti še bo verjela, še ni vse zgubljeno. Glej, ona te ljubi, kakor te nikdo, in nikdar še ljubil ni! Zapusti to sporno mesto Baden-Baden, pojdimo skupaj, samo idi iz tega očaranega kraja; pred vsem pa vsmili se je, vsmili se je. . . .“

„Ali tetka,“ zakliče Tatijana nestrpljivo.

Pa Kapitolina Markovna je ni slišala.

„Reci samo: da!“ je govorila Litvinovu, — „drugo bom vse že jaz vredila. . . . No, kimni z glavo! Kimni le enkrat, tako le. . . !“

Litvinov bi bil pripravljen vmreti še to mimuto, pa besede „da“ ni izustil in tudi ni kimnil z glavo.



Tatijana se bliža s pismom v roki. Kapitolina Markovna skoči hitro proč od Litvinova, obrnivši lice na stran se nagne nizko nad mizo, kakor da bi pregledovala račune in listine, ki so ležale na njej.

Tatijana stopi bliže k Litvinovu.

„Evo,“ reče ona, „to pismo, o katerem sem vam pravila. Pojdete precej na pošto, jelite?“

Litvinov vzdigne oči. Pred njim je v istini stal njegov sodnik. Tatijana se mu je zdela vzvišena in lepša. Lice jej je zasijalo nenavadne krasote in izgledalo veličanstveno, okamneno kakor na kacem kipu. Nedra se jej niso več vzdigovala, kakor popred pri njegovem pogledu, in haljina priprosta in težka kakor hiten<sup>1)</sup> je padala v pravih in dolgih gubah kakor mramorna tkanina k njenim nogam, ktere je zakrivala. Tanja je gledala naravnost in vprto pred sebe, le na Litvinova ne, in njen pogled je bil moker in hladen, kakor pogled kipa. V njem je čital Litvinov svojo sodbo, poklonil se, vzel pismo iz nepomično njemu podane roke in se molčè oddaljal.

Kapitolina Markovna se vrže na Tatijano; ta pa se odtegne njenemu objetji, pobesi oči; rudečica se jej razlije po licu in z besedami: „no, zdaj kmalo!“ se vrne nazaj v sredno izbo.

1) Grška beseda, pri starih Hebrejcih suknja, pri Grkih plašč.

Kapitolina Markovna je šencala za njo s pobešeno glavo.

Na pismo, kterega je bila Tatijana Litvinovu vročila, je stala adresa prijateljce v Draždanih, Nemkinje, ki je ponujala v najem stanovanje s pohišjem vred. Litvinov spusti pismo v žep in pri tem se mu je zdelo, kakor da bi s tem koščekom papirja poveznil v grob celo svojo preteklost, celo svoje življenje. Šel je iz mesta, dolgo blodil po ozkih stezicah med vinogradi. Kakor sitne, brenčeče letne muhe se ni mogel znebiti čuvstva preziranja samega sebe; pri zadnjem snidu je igral jako kukavno nalogo. . . . Ko se vrne nazaj v gostilnico in čez nekoliko časa vpraša po ženskah, se mu je odgovorilo, da ste se dali precej po njegovem odhodu odpeljati na železnico in odpravili se s poštnim vlakom neznano kam. Njune reči so bile že zjutraj pospravljene in račun poplačan. Tatijana je bila prosila Litvinova, da odnese pismo na pošto zato, da bi ga spravila od sebe. On vpraša vratarja, če niste pustili ženski kak list na njegovo ime? Vrtar zaniče in še začudi se. Videti je bilo, da se je tudi vratarju zdel čuden ta nenadni odhod in sumljiv, ker ste bili stanovanje za celi teden najeli. Litvinov mu obrne hrbet in se zaklene v svojo sobo.

On ni šel iz nje do sledečega dne: veči del noči je sedel za mizo, pisal in zopet raztrgal

napísano. . . . Že je bila prisvetila zarja, ko je končal svoje delo, — to je bilo pismo na Irino.

### XXIII.

V tem pismu je stalo to-le:

„Moja nevesta je včeraj odišla; nikdar več se ne bova videla. Še tega ne vem, kje bode živela. Vse je nesla seboj, kar mi je dozdej bilo drago in milo. Vsa moja upanja, vse namere, vsi načrti so zginili z njo. Ves moj trud je nehaj, mnogoletno delovanje se je sprevrglo v nič, vsa moja zanimanja nimajo nobenega smisla in nobene koristi; vse to je vmrlo, moj „jaz“, moj „prejšni jaz“ je vmrl in pokopan od včerajšnjega dne. To čutim jasno, vidim in znam: in nikako ne žalujem. Ne zavoljo tega, ker bi tožil, govorim s taboj o tem. . . . Žalovati bi mi bilo le tačas, ko bi me ti ne ljubila, Irina! Samo to sem ti hotel povedati, da je iz cele moje mrtve preteklosti, izmed vseh teh v prah in dim razkadivših se podvzetij le eno mi ostalo živo in neporušeno: moja ljubezen do tebe. Razen te ljubezni nimam nič, mi ni ostalo nič. Imenovati jo moj edini zaklad, ne bi bilo dovolj. Moj celi „jaz“ je v tej besedi, ta ljubezen je jaz, v njej je moja prihodnost, moja osoda, moja svetinja, moja domačija. Ti me poznaš, Irina, ti veš, da mi je vsaka fraza nemila in zoperna; ako so

tudi silne moje besede, s katerimi si upam izraziti svoje čustvo, ne sumnjaj o njihovej iskrenosti, ne misli si jih čezmerne. Saj ne jeclja pred teboj deček v porivu trenutnega navdušenja nepremišljena zaklinjanja, ampak že skušen človek — prosto in odkrito, skoraj s strahom ti pravi to, kar je priznal za nesumnjeno istino. Da, ljubezen tvoja mi je vse povrnila — vse, vse. Sodi sama, bi li zamogel jaz to vse pustiti v rokah drugega, bi li zamogel dovoliti drugemu, da razpolaga s teboj? Ti bi bila njegova, celo moje bitje, kri mojega srca bi bila njegova — in jaz sam . . . kam hočem jaz? Kaj bi bilo storiti meni? Na strani, gledatelj . . . gledatelj svojega lastnega življenja! Ne, to ne more biti! Samo vdeleževati se, kradoma vdeleževati se tega, brez česar ni mogoče dihati . . . to je laž in smrt. Vem, kako veliko žrtev zahtevam od tebe, da nimam do tebe nikakoršne pravice; da, ali kaj zamore dati pravo do žrtve? Jaz ne postopam tako iz sebičnosti, za sebičnika bi bilo bolje in lažje, da se sploh tacega vprašanja ne loti. Da, zahteve moje so težke in ne bom se čudil, če te prestrašijo. — Tebi so ljudje sporni, s katerimi moraš živeti, ti se srdiš nad svetom; imaš li tudi moč, da se odrečeš tega sveta, da poteptaš venec, s katerim te je venčal, zbuniš proti sebi občno mnenje, mnenje teh merzkih ljudi? Izpitaj se, Irina, ne naloži si na pleča pretežkega bremena. — No-

čem ti očitati, ali pomni: že enkrat se nisi zdržala proti očaranji. Kako malo ti zamorem dati jaz v zamembo tega, kar ti zgubiš! Čuj mojo zadno besedo: Ako ne čutiš v sebi moči, zapusti jutre vsega, že, še danes, in iti za menoj — vidiš, kako smelo govorim in kako malo jaz sebe štedim, — ako te straši negotovost bodočnosti, daljava, osamljenost, opravljanje ljudstva, ako ne zaupaš samej sebi, z eno besedo: povej mi to odkritosrčno in brez odlaganja in jaz pojdem, pojdem z raztrgano dušo blagoslovivši te za tvojo iskrenost. Ako ti, moja premila, moja divna kraljica, resnično ljubiš tacega malenkostnega in neznatnega človeka, ko sem jaz, in ako si zares pripravljena, deliti z menoj osodo, — podaj mi roko in začniva težko pot! Vedi le to: Moj sklep je neporušljivo trden: ali vse, ali nič! To je sicer brezumno... pa ne morem drugače, ne morem Irina! Presilno te ljubim!

Tvoj G. L.“

Celo to pismo se Litvinovu samemu ni dobro dopadlo, ker ni izraževalo verno in točno vsega tega, kar je hotel povedati; v njem je bilo nerodnih, včasih visokoparnih, včasih književnih izrazov in tudi ni bilo mnogo boljše od družih pisem, ktere je raztrgal. Ali vendar je bilo v njem zapopadeno vse glavno — in vtujen, izmučen Litvinov se ni čutil sposobnega, da bi bil izvlekel kaj boljšega iz glave. K temu še pride

to, da ni razumel lepo pismeno povedati svojih misli, in kakor vsi ljudje, ki niso na to navajeni, se je spodtikal tudi on v slogu. Prvo njegovo pismo je bilo nar boljše: goreče se mu je izlivalo iz srca. Naj že bo, kakor hoče; Litvinov odpošlje Irini to pismo.

Ona mu je odgovorila s tem-le kratkim pisemcem:

„Prihodi danes k meni,“ mu je pisala, „on je odišel na celi dan. Tvoje pismo me je jako razveselilo. Jaz vedno mislim, mislim . . . in po glavi se mi vrti samih misli. Vrlo težko mi je, pa ti me ljubiš in jaz sem srečna. Prihodi.

Tvoja Irina.“

Ona je sedela sama v kabinetu, ko je prišel Litvinov k njej. Vpeljala ga je ravno tista deklica, katera ga je bila tudi sinoč na stopnicah pričakala. Na mizi pred Irino je stala odprta polokrogla škatlja s krajci, ktere je zamišljeno prebirala z eno roko, v drugej pa je držala pismo Litvinovo. Ravnokar je bila nehala plakati: trepavice so bile še mokre in trepavnice otečene, na licu so bile še videti sledi neobrisanih solz. Litvinov postoji na pragu; ona ni opazila, da je vstopil.

„Ti plačeš?“ vpraša Litvinov prestrašen.

Ona se potrese, potegne z roko po lasèh in se nasmehne.

„Zakaj se jočeš?“ ponovi Litvinov. Ona mu

molče pokaže njegovo pismo. — „Dakle zavoljo tega . . .“ reče on prejenjavaje.

„Pojdi sem, sedi,“ reče ona, „daj mi roko. No da, jaz sem plakala . . . kaj se temu čudiš? Zar je to lahko?“ Pri teh besedah je zopet pokazala na pismo.

Litvinov se vsede.

„Vem, da to ni lahko, Irina, to sem povedal sam v svojem listu. . . . Razumem tvoj položaj. Ako veruješ v pomen svoje ljubezni do mene, ako so te moje besede prepričale, moraš tudi ti razumeti, kaj čutim jaz, videti tvoje solze. Prišel sem k tebi kot obsojenec in čakam: kaj se mi bode naznanilo? Smrt ali življenje? Tvoj odgovor bo odločil vse. Oh, ne gledaj na mene s tacimi očmi . . . spominjajo me bitko na prejšne tvoje Moskovske oči.“

Irina zarudi pri teh besedah in se hitro osukne, kakor da bi tudi ona čutila nekaj neskladnega v svojem pogledu.

„Kaj govoriš to, Gregorij Mihajlovič? Kako, da se ne sramuješ tega! Ti želiš vedeti moj odgovor . . . moreš li o njem še sumiti? Tebe vznemirjajo moje solze . . . pa jih nisi razumel. Tvoje pismo me je napeljalo k razmišljevanji. Glej, ti pišeš, da ti je moja ljubezen do tebe vse nadomestila, da morajo vsa prejšna zanimanja ostati brez koristi; jaz pa sem se vprašala, more li človek živeti le o ljubezni, se mu ne omrzi na-

konec, si ne bode želel delovanja, se ne bo hudoval na to, kar ga je odvleklo? Vidiš, ta misel me plaši, to je, česar se bojim, ne pa to, kar si ti mislil.“

Litvinov pogleda pazljivo na Irino, in Irina pazljivo na Litvinova, kakor da bi vsakteri izmed nju želel globokejše in dalje pogledati drugemu v dušo, globše in daljše, nego, kar more povedati beseda.

„Ti se bojiš zastonj,“ začne Litvinov, „moral sem se izraziti tako neprilичno. Dolgočasnost? Brezposlenost? Pri novih silah, ktere mi daje tvoja ljubezen? O Irina, veruj mi, v tvojej ljubezni do mene je celi svet in še sam ne morem zdaj predvideti, kaj se zna razviti iz tega!“

Irina se zamisli.

„Kam pojdeva?“ šepne ona.

„Kam? O tem bova že še govorila. No, dakle . . . dakle, privoliš v to? Privoliš Irina?“

Ona pogleda nanj. „In ti hočeš biti srečen?“

„O Irina!“

„Se ti ne bo po ničem tožilo? Nikdar?“

Ona se nagne nad škatljo s krajci in jih začne na novo prebirati.

„Ne srdi se na me, moj mili, da se v tacih minutah bavim s tacimi brezsklopnostimi . . . Moram iti na ples k nekej ženski; poslali so mi te le cunje in moram jih še danes pregledati. Ah, meni je grozno težko!“ vsklikne naenkrat



in pritisne lice ob kraj škatlje. Solze jej na novo prikapljajo z oči. . . . Ona se obrne: solze so morale padati na krajce.

„Irina! že zopet plačeš?“ začne Litvinov nemirno.

„No da, zopet,“ reče Irina. — „Ah Gregorij, ne muči mene, ne muči sebe! . . . Bodiva svobodna človeka! Kako grenko je, jokati se! Ali vem sama, od kod se lijejo te solze? Ti veš, ti si slišal moj sklep, bodi zagotovljen, da se ne bode spremenil, da sem pripravljena na . . . kako si rekel . . . na vse ali nič. . . . Kaj še hočeš reči? Bodiva svobodna! Čemu te vzajemne verige. Zdaj sva sama, ti ljubiš mene, jaz tebe; ali nimava družega opravka, kakor da sprašujeva drug drugega za mišljenje? Poglej me: jaz nisem hotela tebi se narisati, niti sem ti hotela čmrkniti le ene besede o tem, da meni ni tako lahko pogaziti zakonske obvezanosti. . . . Mislim, da se ne varam, vem, da sem prestopnica in da ima on pravo vbiti me. No, kaj še hočem več? Bodiva svobodna, pravim jaz. Dan je naš, — večnost je naša.“

Irina vstane z naslonjače, pogleda Litvinova od zgor do dolj skoraj smeječa se in mezgetajoča z očmi si popravi z do lakta golo roko dolge kodre, na katerih so se bliščele dve tri solzne kaplje. Bogata krajčasta kodrina se spolzne z mize in pade na tla, Irini pred noge. Ona stopi

s preziranjem nanj. „Se ti danes ne dopadam? Sem postala grša od včeraj. Povej mi, si že videl kedaj lepšo roko? In ti lasje? Povej mi, ljubiš ti mene?“ Ona ga objame z obema rokama, pritisne njegovo glavo na svoja prsa, greben zazveni in se zatuliča po tleh, lasje se razsipljejo in pokrijejo Litvinova z mirisnimi in mehкими svojimi valovi.

## XXIV.

Litvinov je hodil sam po sobi v gostilnici in zamišljeno pobesil glavo. Zdaj mu je veljalo preiti od teorije k praksi, poiskati sredstva in potove za pobeg, za preselitev v neznane kraje sveta. . . . No . . . čudna stvar? On ni toliko razmišljeval o sredstvih in potih, kakor o tem, ali stoji zares njegov sklep tako trdno in nesumnjeno, na kar se je tako trdovratno vpiral? Ali je že izrečena zadna, nepovratna beseda? Irina mu je bila rekla pri odhodu: „Delaj in kader bo vse gotovo, povej mi.“ Dovršeno je. Na stran vse sumnje! . . . zdaj velja začeti. In Litvinov počne naj popred . . . razmišljevati. Pred vsem — denar. Litvinov je imel v gotovini tisuč tri sto osemindvajset goldinarjev, v francozkem denarji dve tisuč osem sto petinpetdeset frankov; neznatna svota, pa za najprve potrebe dovoljna. Potlej se mora precej pisati očetu, naj pošlje

kolikor mogoče; naj proda les, kos zemlje. . . . Ali s kakim izgovorom? . . . No izgovor se že najde. Irina je govorila o svojih bijoux (biserih); tega še v račun ni treba jemati; to bode morda dobro za črne dni. Poleg tega je imel on še en genefransk polohronometer, za ktereга bi se dalo dobiti . . . vsaj 400 frankov. Litvinov se poda h bankiru in dovede po dolgih ovinkih govor do vprašanja, ali bi znal dobiti od njega nekaj denarja, če bi mu prišla sila. Ali bankiri v Baden-Badenu so lukav in oprezen narod in kot odgovor na tako ovinkovanje napravijo hitro nevsmiljeno žalosten in namrgoden obraz in izgledajo kakor cvetlica na polju, kateri je kosa steblo odrezala. Nekteri se vam celo očito in smelo v oči smejiijo, kakor da bi vas omilovali zaradi vaše nedolžne šale. Litvinov je poskusil — sebi v sramoto — srečo na ruletki ter stavil celó tolar — o sramota! — na številko 30, ki je ravno odgovarjala številu jegovih let. To je storil z namenom, da bi povečal svoj kapital ali pa napravil ga bolj okroglega. In zares: ako tudi ni povečal svojega kapitala, si ga je vsaj izokroglil zgubivši celih osemindvajst goldinarjev.

Drugo vprašanje ne manj važno kakor prvo je to: kje dobiti potne liste. No, za ženske že ni potni list ravno tako potreben; so dežeze, v katerih se od žensk celo ne tirjajo, n. pr.: v Belgiji, Angliji in poslednjič je mogoče dobiti potni

list tudi od ktere inostranske oblasti, ni ravno treba, da bi bil ruski.

Litvinov je premišljeval prav resno o vseh teh stvareh. Njegova smelost je bila velika brez naj manjšega omahovanja. Med tem pa se je tudi nekaj neresnobnega, skoraj komičnega brez njegove volje in mimo njegove volje vleklo in mešalo skoz njegovo mišljenje; zares, saj je bilo tudi celo njegovo podvzetje smešno in nikdar še ni kdo v resnici z ljubico zbežal. Kaj tacega se godi le v komedijah, romanih ali morda kje v provinciji, v katerem Čuhlonskem ali Zezranskem okrožji, kjer se pa po zagotovljenji nekega popotovalca od dolgega časa zopet nazaj vrnejo. Tukaj pride Litvinovu na misel, kako je eden njegovih prijateljev, izsluženi banderaš Bacov odpeljal na najetej s zastavami okinčanej trojki<sup>1)</sup> trgovčevo hčer opijanivši hčerine roditelje in nevesto samo in kako bi ga bili skoraj naklestili, ko se je pokazalo, da jih je hotel prevariti. Litvinov se je zelo srdil na samega sebe zavoljo tacih nepristojnih spominov; spomnivši se na Tatijano, na njen nenadni odhod, na vse to gorje, na njeno trpljenje in sramoto, je občutil globoko, da to ni šala, kar je začel in kako je govoril resnico, ko je rekel Irini, da za njegovo čast ni družega izhoda. . . . Pri tem imenu se mu vname,

---

<sup>1)</sup> Voz za tri konje.

ko bi trenil gorečo čuvstvo, ovije se mu s sladko britkostjo okoli srca, pa zopet zamerje.

Konjsk topot se začuje za njim. . . . On se ukloni na stran. . . . Irina prijezdi na konju pred njega in poleg nje je jahal debeli general. Ona je brzo spoznala Litvinova, kimnila z glavo in vdarivši s šibico po konju ga pognala galop in pustila, da je letel v polnem teku. Njen temen pajčolan se je zvijal na vetru. . . .

„Pas si vite! Nom de Dieu! pas si vite!“ (Ne tako brzo! Za Boga! Ne tako brzo!) je kričal general in se spustil za njo.

## XXV.

Drugo jutro, ko je ravnokar bil prišel od bankirja, s katerim je še enkrat besedoval o nestalnosti našega kurza in posvetoval se, kako se nar boljše pošilja denar prek meje, mu prinese vratar pismo. Litvinov je spoznal brž poteze Irinine in ne razlomivši pečata — obvezelo ga je nekako zlo predčutje, Bog ve zakaj, — gre nazaj v sobo. Eto, kar je stalo v pismu, ktero je bilo pisano v francozkem jeziku:

„Mili moj! Celo noč sem premišljevala o tvojem predlogu . . . in ne morem se pretvarjati pred teboj. Ti si bil odkritosrčen proti meni in jaz bom odkritosrčna proti tebi: Jaz ne morem bežati s teboj, nimam moči dovolj, da bi to vči-

nila. Jaz čutim, koliko krivico ti storim: druga moja krivnja je večja od prve — jaz preziram samo sebe, svojo malodušnost, obsipujem se z uprekami, pa se ne morem spremeniti. Zastonj dokazujem samej sebi, da sem razrušila tvojo srečo, da imaš popolnoma prav, ako vidiš v meni lahkomišelnost koketo, da sem dala jaz k vsemu temu povod... da sem ti sama svečano obljubila... Bojim se, čutim stud do sebe, pa ne morem storiti drugače, ne morem, ne morem. Nečem se opravičevati, nečem govoriti o tem, da nisem edina, ki je tako daleč zagazila... od vsega tega nečem govoriti; pa povedati ti hočem, reči še enkrat, da sem tvoja na vsigdar, razpolagaj z mano, kakor hočeš, brez protimbe in brez davanja računa; da, tvoja sem na veke... Ali bežati, vse zapustiti, ... ne, ne, ne! Sama sem te prosila, da bi me rešil, nadjala se, da bom vse izgledila, sežgala vse kakor v ognju... ali zdi se mi, da ni rešitve za mene, da se je globoko v mene vjedel strup, da mi ni mogoče še dalje brez kazni dihati ta zrak! Dolgo sem omahovala, ali bi ti pisala to pisemce, strašno mi je samo misliti na to, kar boš storiti se odločil; jaz upam le na tvojo ljubezen do mene. Mislila sem, da bi bilo od mene nepošteno, ko bi ti ne povedala resnice — timveč, ker si morda že storil prve korake k izpolnjenji najine namere. Ah! namisel je prekrasna, pa

neizvoljiva. O, moj prijatelj, imej me za nevredno, slabo žensko, preziraj me, pa ne zapusti me, ne zapusti svoje Irine! . . . Zapustiti ta svet, nimam dovolj moči in živeti v njem, mi brez tebe ni mogoče. Skoraj pojdemo nazaj v Petrograd; pridi tje, živi tam; preskrbeti ti hočem kakšen posel, da ti ne bode zastonj tvoj prejšni trud, našel boš mesto, na katerem boš svoje vednosti koristno upotrebil; samo živi v mojej bližini, le ljubi me, kakoršna sem, z vsemi mojimi pogreški in slabostimi in vedi, da ti ni bilo še nobeno srce tako nježno vdano, kakor srce tvoje Irine. Prihodi kmalo k meni, ne ene minute ne bodem imela miru, dokler tebe ne vidim.

Tvoja, tvoja, tvoja Irina.“

Litvinovu vdari kri v glavo, pa se polahkoma in težko vdere nazaj v srce in ostane v njem, kakor kamen. On je prečital pismo Irinino in kakor večkrat v Moskvi padel onemoglo na divan in ležal nepremično. Na hip ga obdajo črna brezdna na vse strani in on gleda v to temoto brezmiselno in obupno. Že zopet prevara, ali ne, hujše nego prevara — laž in zavrženost. . . . Življenje je vničeno, izpuljeno s korenom vred, porušeno do tal, in to edino, za katero se je še bilo mogoče prijeti — ta poslednja opora — tudi ta je razrušena! „Pridi za mano v Petrograd“, mrmlja tiho pred sebe z grenkim notranjem hohotom: „našli bomo tam posel za te“.

Postavili me bodo za načelnika v kateri pisarnici. Kaj li? In kdo so ti mi? Ta je tista tajnost in grdoba, katero izgladiti in sežgati kakor v ognju se je tako trudila! Te so tiste tajne spletke, skrivne razmere, pripovedi o Belskih, Dolskih...! In kaka prihodnost, kakšna krasna naloga me čaka! Živeti v njeni bližini, obiskovati jo, deliti z njo skaženo melanholijo pomodne ženske, ki se jezi in dolgočasi nad svetom, izvan ktere pa ne more živeti, biti domači prijatelj in — razume se — tudi njegove Svetlosti... dokler... dokler jej ne prejde trdoglavstvo in prijatelj plebejec ne zgubi svoje pikantnosti in dokler ga debeli general ali gospod Finikov ne nadomesti. — To vse zamore priti in to je prijetno in koristno... saj je govorila o koristnem upotrebljenju mojih vednosti! V duši Litvinovej se je vzdigovalo kakor vdarci vetra pred burjo, nenadni, togoviti porivi... Vsak izraz v Irininem pismu je zbudil v njem srditost, celo zagotavljenja nespremenljivosti njenega čuvstva so ga žalila. „To se ne sme tako pustiti,“ vsklikne nakonec, „ne bom jej dovolil, da bi si tako nemilostno igrala z mojim življenjem...“

Litvinov skoči in vzame klobuk. „Pa kaj je storiti? Bežati k njej? Odgovoriti na njeno pismo?“ On se zopet vstavi in spusti roke dole.

Da, kaj je bilo storiti?



Ali jej ni sam predložil to vso dopolno volitev? Volitev ni izpadla tako, kakor bi bil on hotel . . . vsaka volitev je podvržena tej bedi. Irina je spremenila njegov sklep, to je res; ona sama je prva rekla, da hoče zapustiti vse in iti za njim, tudi to je istina; ali ona si tudi ne odreka svoje krivice, nazivlje se naravnost slabo žensko; ona ga ni hotela prevariti, ampak prevarila se je sama. . . . Kaj je reči zoper to? Ona se nikako ne pretvarja, ne išče kovarstev . . . ona je odkritosrčna proti njemu . . . nemilo iskrena. Nič je ne zadržuje, da bi ne mogla povedati vsega; nič je ne ovira, da bi ga sama ne pomirila z obljubami, odlagala in pustila vse v negotovosti do njenega odhoda z možem v Italijo. Ali ona je porušila njegovo življenje, porušila dve življenji! . . . To ni malenkost!

Pred Tatijano ni ona kriva, ampak Litvinov sam, in zato nima on pravice otresati od sebe odgovornosti, katero je kakor železen jarem nanj naložila njegova krivica. . . . Vse je tako; ali kaj mu je zdaj storiti?

Litvinov se zopet zgrudi na divan in zopet so temno, gluho in brezsledno, s požirajočo histrostjo begali mimo njega trenutki. . . .

Ali bi jo poslušal? mu šine po glavi. Ona me ljubi, ona je moja, in v tem nagnenji drugega k drugemu, v tej strasti, ki je prebila toliko let in s tako silo, na očigled pririla, ali ni

nekaj neizbežljivega, nevpornjivega, kakor zakon prirode? Živeti v Petrogradu. . . . Zar bi bil prvi v takem položnji? In kje bi našla zavetja? . . .

In on se zamisli; polahkoma se mu prikaže Irinin obraz v ravno tisti podobi, v ktorej se je bil vtisnil vsem njegovim prejšnim spominom.

Pa to ni trpelo dolgo. . . . Litvinov pride zopet k sebi in z novim nejevoljstvom porine proč od sebe te spomine in ta čarobni obraz.

„Ti mi daješ piti iz zlate kupice,“ vsklikne Litvinov, „pa v tvojej pijači je strup in z blatom je omadeževano tvoje belo krilo. . . . Proč! Ostati tukaj s teboj, potem ko sem . . . progнал, progнал svojo nevesto . . . to je bilo nepošteno, nepošteno!“ On stisne grčevito roke in drugo lice z izrazom trpljenja na nepremičnih črtah, z brezglasnim ukorom v pogledu pri poslednjem slovesu, vstane iz globočine . . .

Še dolgo se je tako mučil Litvinov; kakor pri težkem bolniku so se metale od ene strani na drugo njegove razbegane misli. . . . Naposled potihne, stori sklep. Ta sklep je predčutil že od prve minute sèm. . . . Od začetka se mu je pokazal kakor oddaljena komaj vidljiva pika sred vihre in mraka znotrajne borbe; potem se je približeval vedno bolj in bolj, in končal s tem, da se je hladno preril v njegovo srce.

Litvinov potegne zdaj svoj popotni kernir s kota ter pospravi svoje stvari zavsem mirno in

celó z neko priprosto marljivostjo, pozvoni postrežniku, poplača in pošlje Irini ruski pisan listič sledečega zadržaja:

„Ne vem, ali ste vi pred menoj zdaj bolj krivi kakor popred; to pa vem, da je zdajšnji vdarec mnogo silnejši. . . . To je konec. Vi mi pravite: ne morem, in jaz vam rečem ravno tako: ne morem. . . . tega, kar vi hočete. Ne morem in nečem. Ne davajte mi več odgovora, saj mi ne morete dati onega edinega, kterege bi sprejel. Zjutraj zarano odidem od tod s prvim vlakom. Z Bogom, ostanite srečni! . . . Menda se ne vidi več!“

Litvinov ni šel do noči iz svoje sobe; ali je česa pričakoval, to znaj Bog! Okoli sedmih zvečer je šla ženska v črnej obleki, s pajčolanom prek lica dvakrat proti dverim gostilnice, v krerej je stanoval Litvinov. Mislila je vstopiti pri vratih, pa zopet stopila na stran in pogledala nekam daleč pred sebe v daljavo; ali naenkrat dvigne odločno z roko, in koraka tretjekrat proti dverim. . . .

„Kam pa vi, Irina Pavlovna?“ razlegne se od zadej nečij nategnen glas.

Ona se osukne s krčevito urnostjo. . . . Potugin prihiti k njej.

Irina postoji, si pomisli, skoči k njemu; on jo vzame pod roko in jo potegne v stran.

„Vodite me, vodite me,“ reče ona vsa zasopihana.

„Kaj vam je Irina Pavlovna?“ pomrmlja on čisto izven sebe.

„Vodite me,“ — ponovi Irina s podvojeno silo, — „ako nečete, da ostanem za vselaj . . . tam!“

Potugin nakloni pokorno svojo glavo in obadva se hitro oddaljita.

Prihodno jutro zgodaj, ko je bil Litvinov že čisto pripravljen na pot, — stopi k njemu v sobo ravno ta . . . Potugin. Molčè se bliža Litvinovu in mu molčè poda roko. Tudi Litvinov ni rekel besedice. Oba sta se začudeno držala in obadva zastonj poskušala posmejati se.

„Prišel sem vam vošit srečno pot,“ spregovori naposled Potugin.

„Kako ste zvedeli, da jaz danes odidem?“ vpraša Litvinov.

Potugin pogleda okoli sebe po tleh. . . .

„Zvedel sem to . . . kakor vidite. Najin posleden razgovor se je bil naposled tako čudno čudno zasuknil. . . . Jaz se nisem hotel od vas ločiti, pred ko sem vam izrazil svoje iskreno sočutje.“

„Vi občutite zdaj z menoj . . . ko že odidem?“

Potugin pogleda žalostno na Litvinova.

„Eh, Gregorij Mihajlovič,“ začne on, malo si oddahnil, — „zdaj nam ni več za to, ne za tenkosti in ne za prepiranje. Vi ste, kolikor sem mogel opaziti, jako navdušeni za domačo književnost in zato mogoče da nimate ni pojma ne o Vaski Buslajevem?“

„O kom?“

„O Vaski Buslajevem, novgorodskem pogumnežu . . . v spisih Kirša Danilova.“

„Kak Buslajev,“ reče Litvinov nekoliko strmeč nad tako nepričakovano spremembo v razgovoru. — „Jaz ga ne poznam.“

„No, vse eno. Hotel sem samo vašo pozornost na to obrniti. Vaska Buslajev, ko je vlekel pobožne Novgorodčane na božji pot v Jeruzalem in se tam v njihov strah kopal z golim životom v svetej reki Jordanu, — on ni držal ne na kihanje, ne na sanje, ne na žvrgolenje tičev — ta logički Vaska Buslajev je zlezal na goro Tabor; vrh te gore je ležal velik kamen, preko ktereга so ljudje vsacega rodu zastonj skušali skakati. . . . Tudi Vaska je hotel poskusiti svojo srečo. Ali ko se zaleti, pade prednj mrtva glava, človeška kost; on pa jo pehne z nogo. Glava pa mu je rekla: „Zakaj me pehaš? Mogla sem živeti, zamorem tudi po prahu valjati se — tudi tebe bode kaj tacega zadelo.“ In zares. Vaska se zažene prek kamena in bi ga bil preskočil, ko bi se ne bil s peto zadel ob njega in zlomil si vratù.

Tu še moram dostaviti, da naj si moji prijatelji Slavjanofili, kateri tudi radi z nogami pehajo mrtve glave in gnjile narode, nekoliko razmislijo to pripovedko.“

„Čemu vse to?“ vstavi ga nakonec nestrpljivo Litvinov. — „Meni se mudi, dovolite . . .“

„Zato,“ odgovori Potugin in oči se mu zasvetijo tacega prijateljskega čuvstva, kakoršnega se ni Litvinov nadjal od njega, — „zato da ne bote odtalikovali mrtve človeške glave; morda se vam poda za vašo dobroto, da preskočite nesrečen kamen. Nočem vas več zadržavati, samo to mi dopustite, da vas pri ločitvi objamem.“

„Skakati gotovo ne bom skušal,“ reče Litvinov, — trikrat poljubivši se s Potuginom in k žalostnim čuvstvom, ki so že napolnila njegovo dušo, se primeša hitro še sočutje za tega osamljenega nesrečnika. „Čas bode, da odidem.“ Še enkrat se ozre po izbi.

„Hočete, da vam pomagam nesti nekaj, kar že bodi?“ reče Potugin ponudivši Litvinovu svojo pomoč.

„Ne, hvala vam, ne vznemirite se, bom že sam . . .“ Dene si klobuk na glavo in vzame torbo v roke. — „Vi dakle velite,“ reče stoječ že na pragu, — „da ste jo videli?“

„Da, videl sem jo.“

„No, in kaj počne?“

Potugin pomolči. — „Včeraj vas je čakala ... in danes vas bode zopet čakala.“

„A! Recite jej ... Ne, ne, ne, ni treba, nič ni treba. Z Bogom, z Bogom!“

„Z Bogom, Gregorij Mihajlovič. ... Dopustite mi le še eno besedo. Še imate nekaj časa, da me poslušate; do odhoda vlaka je še pol ure. Vi se vračate v Rusijo. ... Vi bote tam ... sčasoma ... delali. ... Dovolite staremu blebetavcu — kajti jaz sem, ojoj! blebetavec in nič družega, — da vam dam en svet za napotek. Vsakokrat, kadar bote prijeli za delo, vprašajte se: služite li civilizaciji — v točnem in strogem pomenu besede, — vstvarjujete eno od njenih idej, vprašajte se, ali ima vaš trud ta pedagoški in evropejski značaj, ki je edino koristen in ploden za naš čas, pri nas? Ako je to tako, — pojdite smelo naprej: vi ste na pravem potu in vaše delo je — plemenito! Slava Bogu! Vi zdaj ne bote več edini, ne bote sejač v puščavi; tudi pri nas imamo že delavcev ... pionerjev. ... Ali zdaj vam ni za to. — Z Bogom, nemojte me pozabiti!“

Litvinov se begoma spusti po stopnicah, sede v kočijo in se pripelje do železne ceste, ne pogledavši ne enkrat nazaj na mesto, kjer je ostalo toliko jegovega življenja. ... On se je prepustil popolnoma valu, ki ga je vlekel saboj in je trdo sklenil, da se neče protiviti jegovej sili. ...

odrekel se je vsakega drugega izjavljevanja svoje volje.

Zdaj se vsede v voz.

„Gregorij Mihajlovič . . . Gregorij . . . ,“ zasliši se za njegovim hrbtom proseč glas.

Litvinov se potrese. . . . Ali ni Irina? Zares: ona je. Zamotana v šal svoje hišne, s popotnim klobukom na razmršenih laseh je stala v pridvoru in gledala nanj z otožnimi očmi. „Vrni se, vrni se, prišla sem po tebe!“ so govorile te oči. In česa, česa, ne obetajo one! Irina se ni premaknila, ne besedice ni mogla izgovoriti; vse v njej, celó nevredjenost njene obleke, vse je bilo, kakor da bi prosilo vsmiljenja. . . . Litvinov je komaj stal na nogah, malo da ni pribežal k njej. . . . Ali val, kateremu se je bil prepustil, ga je vzela s saboj. Litvinov skoči v voz in obrnivši se pokaže Irini mesto poleg sebe. Ona ga je koj razumela. Čas še ni bil čisto potekel. Še en korak, še eno dvignjenje in drvila bi bila v negotovo daljavo in dve življenji bi bili zedinjeni na veke. . . . Ko je še omahovala, razlegne se glasni žvižg in vlak se zmezi.

Litvinov pade v nazad; Irina pa odide, pride omahovaje do neke klopi in se zgrudi nanj v veliko strmenje diplomata, ki je bil slučajno prišel na železnico. On je bil le malo znan z Irino; ali to ga je jako zanimalo. Vidivši, da leži ona na klopi kakor v omedlevici, je mislil,



da se je kaj z njo dogodilo „une attaque de nerfs,“ in štel si je za dolžnost, za dolžnost d'un galant chevalier priti jej na pomoč. Pa še bolj se začudi, ko se ona pri prvi besedi, katero je bil nanj obrnil, brzo vzdigne, odbije ponujeno roko, zbeži po ulici in se zgubi v nekoliko minutah v gostej megli, ki je toliko svojstvena schwarzwaldskemu podnebjju prve jesenske dni.

## XXVI.

Nam se je enkrat pripetilo, da smo prišli v izbo neke seljanke, ki je bila ravnokar zgubila svojega edinega goreče ljubljeneega sina in da smo v ne malo naše začudenje našli jo čisto mirno, malo da ne veselo. — „Ne čudite se,“ reče njen mož, kteremu ni ostalo skrito to zavzetje: „ona je ravnokar okamnela.“ — Tudi Litvinov je tako „okamnel“. Prve ure njegovega potovanja so prešle zavsem mirno. Ako tudi popolnoma vničen in brezupno nesrečen si je vendar zopet odpočil od strahu in potresa zadnjega tedna, po vseh teh vdarcih, ki so drug za drugim padali na njegovo glavo. Ti vdarci so ga tem silneje potresli, čim manj je bil on stvarjen za enake burje. Zdaj se ni več bal česa tacega in skušal odbijati vse spomine na doživljeno bol. Odišel je v Rusijo; moral se je, kamor naj že bode, obrniti! On ni imel nikake, posebno pa ne take

namere, ki bi ne bila vgajala jegovej lastnej osebi. On ni mogel spoznati samega sebe, ni razumel svojih postopkov; zgubil je svoj lasten „jaz“ in sploh: on je le malo sočuvstvoval s tem lastnim „jaz“. Večkrat se mu je zdelo, da nosi saboj svojo mrtvo truplo in le bitko trganje nezdravljive dušne boli ga je včasih pa včasih spominjalo, da še živi. Čez nekoliko časa ni celo mogel več pojmiti, kako zamore možka glava — možka! — dopustiti, da ima ženska ljubezen toliko vpliva nanj. . . . „Sramotna slabost!“ je večkrat pomrmral in zavil se v šinelj<sup>1)</sup>); „staro je dokončano, začnimo zopet kaj novega.“ — Na to se gorko nasmeja in čudi samemu sebi. On je gledal skoz okno. Dan je bil ser in vlažen: deževja ni bilo, pa megla je še stala in nizki oblaki so prevlekli celo nebo. Veter je tulil vlaku nasprot. Belkasti oblaki dima, včasih sami, včasih pomešani z drugimi bolj temnimi so se vlekli v brezkončnej riži mimo okna, pri katerem je sedel Litvinov. On jame z očmi spremljati ta oblak, ta dim. Neprenehoma so se zvijali, vzdigovali in zopet spuščevali, krožili in previjali se po travi, po grmovji, raztezavali pa zopet zgibali se, letali oblak za oblakom: neprenehoma so se menjavali, pa vedno ostali eni in isti . . . enolična, brza, dosadna igra! Kadar se je pa

---

1) Plašč z rokavi.

veter zasuknil in cesta se zlecnila, je vse zginilo ko da bi pihnil in precej zopet pokazalo se pri nasprotnem oknu. Na to prejde zopet na drugo stran gromadni rep in zakrije na novo Litvinovu razgled na široko prirajnsko ravnino. On gleda in gleda in neke čudne misli se mu vzbudijo. . . . On je sedel sam v vozu; nihče ga ni motil: „Dim, dim,“ je ponovil nekolikokrat in koj se mu je zdelo vse kakor dim, vse, posebno vse rusko. Vse: dim in par, si misli, vse se neprenehoma spreminja, povsod novi obrazi, prikazen bega za prikaznijo, ali v bistvu je vse eno in isto. Vse hiti in drvi nekam — in vse se zopet zgubi brez sledù. Dune drug veter, odleti vse na drugo stran in zdaj nastane tam tista nemirna, nestalna in — nepotrebna igra. Litvinovu je prišlo mnogo od tega na misel, kar se je poslednjo leto vršilo z gromom in treskom pred njegovimi očmi . . . dim, šepta on, dim; spominjal se je na vroče prepire, vike in krike pri Gubarevu, pri družih visoko in nizko postavljenih, pri naprednjakih in nazadnjakih, pri starih in mladih ljudeh . . . dim, je ponavljal on, dim in par. Nakonec se spomni tudi na znameniti piknik, na razlaganja in besede drugih državnikov — in celo še na to, kar mu je pripovedoval Potugin . . . dim, dim in nič družega. A njegova lastna predvzetja, čuvstva in poskušnje — sanjarije? Litvinov je samo le mahnil z roko.

Med tem je vlak bežal in bežal; že davno so mu Rastadt in Karlsruhe in Brusal ostali za hrbtom. Gore na desnej strani ceste so se bolj in bolj poniževale in zgubljevale v daljavi. Na to so se jele vzdigovati in približevati, pa tako visoke niso več izgledale kakor popred in bile so z redkejšimi šumami pokrite. . . . Vlak jo zavije na pravo stran in evo . . . Heidelberg. Vozovi zagromijo pod postajino streho; začne se kričanje raznosilcev, ki prodavajo vsakovrstne celo ruske časopise. Popotniki začnejo vstajati in izstopati v pridvor. Litvinov ni zapustil svojega kota, ampak sedel dalje s povešeno glavo. Nenadno ga zakliče nekdo po imenu; on vzdigne oči: Roža Bindasova se pokaže pri oknu in za njim — ali se mu je to le tako zdelo? — ne zares: vsi badenski znani obrazi: Suhančikova, Vorošilov in Bambajev; vsi se bližajo k njemu — Bindasov zarjove:

„A kje je Piščalkin? Mi smo ga prišli čakati; izstopi in vsi pojdemo h Gubarevu.“

„Da bratec, da, Gubarev nas čaka,“ potrdi prizdignivši se Bambajev — „izstopi.“

Litvinov bi se bil razsrdil nad njimi, ako ne bi imel mrtvega bremena, ki mu je ležalo na srcu. On se ogleda na Bindasova in se molče obrne.

„Pravijo vam, da je Gubarev tukaj,“ vsklikne Suhančikova in skoraj da so jej oči izskočile.

Litvinov se ne zmezi iz svojega prostora.

„Da, poslušaj Litvinov,“ spregovori naposled Bambajev, — „ne samo Gubarev je tukaj, ampak cela falanga naj odličnejših, razumnejših mladih ljudi, Rusov — in vsi se pečajo z naravoslovske nauki in vsi imajo nar plemeniteja načela! Za Boga, vsaj zavoljo njih ostani! Tudi neki . . . eh! je tukaj . . . pozabil sem rodbino; — no ta je z eno besedo — ženij!“

„Da, počakajte ga, počakajte ga vendar, Rostislav Ardalionič,“ vmeša se Suhančikova, — „čujte ga! Videli bote, kak človek je to; in cela njegova rodovina. On ima eno tetko. Od začetka se mi je zdela dobra ženska, — pred tremi dnevi pa sem obedovala z njo. — Komaj je še le prišla v Baden in glej! že leti zopet nazaj — no in sem obedovala z njo in jela jo izpraševati. . . . Verujte mi, ne besedice nisem spravila iz te grdobe!“

Vboga Kapitolina Markovna — aristokratkinja. Ali se je nadjala tacega osramotenja?!

Litvinov je še neprestano molčal, obrnil se na drugo stran in potegnil si furažko <sup>1)</sup> čez oči. Naposled se je zopet začel vlak meziti.

„Vsaj nekaj nam reci, kar koli hočeš pri ločitvi, ti kameniti človeče!“ zakriči Bambajev.

---

<sup>1)</sup> Majhna vojaška kapica.

„Skopuh! Sliznjak! Kopun!“ je kričal Bindasov.

Vlak začne odhajati brže in brže, zato je mogel Bindasov zmerjati brez kazni. Ali je Bindasov še le zdaj in sam izumil vse te psovke, ali so mu prišle iz drugih rok, to je sigurno, da so se jako dopadale dvema mladima blagorodnima človekoma, ki sta se tudi učila naravoslovskih nauk; kajti nekoliko dne pozneje so že bile objavljene v ruskem periodičnem listu, ki se je tačas izdaval v Heidelbergu pod naslovom: *A tout venant je crache*, ali: „Bog ne vedast, svinja ne sjest.“<sup>1)</sup> (Bog ne bo izdal, in svinja ne bode pojedla.)

Litvinov je zopet potrjeval svojo prejšno besedo: dim, dim, dim. „Tukaj v Heidelbergu,“ je mislil on, „mora biti več od sto ruskih dijakov; vsi se učijo kemije, fizike, fiziologije — kaj drugega še peslušati nečejo. — Pred ko prejde šest let, ne bode morde ne petdeset naših mladih ljudi poslušalo teh slavnih profesorjev.... Veter se spremeni, dim hline na drugo stran... dim... dim... dim!“<sup>2)</sup>

Proti noči se je peljal mimo Kassel-a. Z mrakom vred se je spustila nanj neznosna žalost in

1) Zgodovinska istina.

2) Litvinova slutnja se je izpolnila. Leta 1866 se je učilo v Heidelbergu v poletnem tečaju le 13, v pozimskem le 12 ruskih dijakov.

on zaplače stisnivši se v kot voza. Dolgo so mu tekle gorke solze ne polajšajoče mu bremena na srcu, ampak rezko in britko so kapale na njegove rane. Ravno tačas je ležala v eni Kassel-skih gostilnic Tatijana v žaru vročnice na postelji in Kapitolina Markovna je sedela poleg nje.

„Tanja!“ je govorila ona, — „za Boga, dovoli mi, da pošljem brzojav Gregoriju Mihajloviču; dovoli mi to, Tanja!“

„Ne, teta,“ odgovori Tatijana, — „ni treba; ne bojte se. Daj mi vode; to bo kmalo prešlo.“

In zares; teden pozneje se jej je zdravje zopet povrnilo in prijateljici ste nadaljevali svojo pot.

## XXVII.

Litvinov ni obstal ne v Petrogradu, ne v Moskvi, ampak vrnil se je naravnost na svoje posestvo. Ko je zagledal očeta, se je prestrašil: jako je bil že oslabel in opustil se. Starček se razveseli nad svojim sinom, na kolikor je to mogoče priletnemu človeku, kateremu že življenje doteka. Precej mu prepusti vse reči, ki so bile v velikem neredu in preškripavši še nekoliko tednov je šel iz zemeljskega tekališča. Zdaj je Litvinov ostal sam v enem koncu svoje skoraj že razpadle hiše; težkega srca, brez upanja, brez marljivosti, brez denarja — je začel gospodariti.

Gospodarjenje je v Rusiji žalostna stvar, kar je že mnogim znano. Mi se nečemo razprostraniti o tem, kako slano se je pokazalo Litvinovu. O presnovi in obnovljenji hiše še govoriti ni bilo. Upotrebljevanje vednosti, ktere si je dobil un-kraj meje, moralo se je odložiti na nedoločen čas; sila ga je primorala, da se je prebijal le od dne do dne in da se je odrekel vsakega od-stopka — tako stvarnega kakor moralnega. Novo se je slabo prijemalo in staro je prišlo ob svojo moč. Potresen stari red se še ni bil zamenjal z novim in le ena velika beseda: „svoboda!“ je plavala kakor božji duh nad vodami. Pred vsem je potreba trpežljivosti, pa ne mirne, ampak de-lavne, stanovitne ne brez hitrosti, včasi tudi ne brez lokavstva. . . . To je bilo Litvinovu pri nje-govem dušnem razpoloženji dvakrat težko. Volje za življenje je ostalo malo v njem. Od kod bi pa tudi dobil volje mučiti in truditi se?

Minulo je prvo leto, minulo drugo in začelo se že tretjo. Velika misel se je po malem vtele-sevala, prehajala v kri in telo. Vrženo seme je pognalo kal in sovražniki ga ne morejo več po-gaziti ne javno ne skrivno. Litvinov sam, ako-ravno je razdelil veči del svojega zemljišča med seljake in se tako povrnil k prvotnemu siro-mašnemu gospodarstvu, je vendarle storil nek napredek: Obnovil je fabriko, začel delati s pe-timi delavci, ki so se mu bili sami ponudili —



pozneje jih je služilo pri njem okoli štirideset — in poplačal glavne dolgove. Tudi duh se mu je zopet okrepčal: on je zopet postal podoben prejšnjemu Litvinovu; ali otožno, globoko zatajeno čutje ga ni nikdar več zapustilo. Akoravno je bil še mlad, se je vendar potegnil nazaj v svoj naj ožji krog, pustil vse prejšne razmere; — zginila mu je mrtva ravnodušnost in sred živih se je zopet čutil živega. Zgubile so se tudi najskrajnejše sledi njegovih strasti, ki so zdaj nadvladale: kakor v sanjah je gledal vse, kar je doživel v Baden-Badenu. A Irina? . . . Tudi ona mu je obledela in zbrisala se iz pameti in le motno jo je še videl včasi Litvinov kakor skozi meglo, ki je lahkoma zakrivala njen obraz. O Tatijani je le redkokrat kaj zvedel; vedel je le toliko, da se je na svojem posestvu nastanila s svojo tetko dve sto vrst daleč od njega, da živi tiho, da le malokdaj izide, da ne sprejemlje gostov — da je pa sicer mirna in zdrava.

Nekega lepega majskega dne je sedel Litvinov sam v svojej izbici in brezskrbno pregledoval zadno številko petrogradskega žurnala, ko stopi prednj sluga in mu napove prihod starega ujca. Ujec je bil stričnik Kapitoline Markovne in jo je bil nedavno obiskal. On si je bil kupil posestvo blizo Litvinovega in često obiskal Litvinova. Takrat je ostal celih 24 ur pri njem in mu mnogo kaj pravil o življenji Tatijane. Drugi

dan po njegovem odhodu pošlje Litvinov na njo pismo, prvo po njunej ločitvi. V tem pismu jo prosi za dovoljenje, da bi smel po pismenej poti obnoviti z njoj poznanstvo in želel zvedeti od nje, ali bode moral na vsigdar z glave si zbrisati misel, — še kedaj videti jo? Ne brez neke tesnosti je čakal na odgovor . . . odgovor pride. Tatijana je odgovorila prijazno na njegovo vprašanje. „Ako vas je volja da nas obiščete,“ — tako je končala, — „prosim vas, pridite: pravi se, da je tudi bolnikom prijetnejše, da živijo skupaj, kakor vsaksebi.“ Tudi Kapitolina Markovna mu je poslala svoj poklon. Kakor dete se je razveselil Litvinov; že dolgo ni bilo tako veselo njegovo srce. Na enkrat mu je postalo nekako lahko in jasno. . . . Ravno tako je, kadar vstaja solnce in ponočno temoto razganja, lahki veterčik beži s solnčnimi žarki po licu na novo zbujene zemlje. Celi dan se je Litvinov posmehljaval celó tačas, ko je hodil po svojem gospodarstvu in daval zavkaze. Kmalo se jame pripravljati na pot in dva tedna kasneje je že bil na cesti k Tatijani.

## XXVIII.

Vozil se je jako počasi, po strancestah, brez posebnih dogodkov. Le enkrat mu je počila šinja na zadnjem kolesu. Kovač jo je varil in varil,

klel njo in sebe in naposled jo pustil tako. K sreči se je pokazalo, da se zamore pri nas tudi s počeno šinjo prav dobro voziti, posebno po „mehkem“, to je po — blatu. Le tri zanimljiva srečanja je doživel Litvinov na celem svojem dolgem potu. Na enem ostališči je ravno zadel na „miravij sjezd“ (pomirilni zbor) in na čelu Piščalkina, kateri je napravil nanj vtis Solona ali Salamona: tako vzvišene modrosti so dišale njegove besede, s takim neskončnim spoštovanjem so se obračali nanj grajščaki in seljaci . . . Po zvonajnosti je bil Piščalkin podoben kacemu staremu modrijanu: Lasje na temenu so mu že izpadli in na licu so se mu zgostile veličastvene gube kot znamenje neobuzdane čednosti. On je pozdravil Litvinova in se mu zahvalil, da je prišel „v moj — ako smem upotrebiti tako ambiciozen izraz — v moj vlastiti okrog“. Pa kmalo je zopet obmolčal pri navalu blagih čuvstev. Le o Vorošilovu mu je še imel nekaj povedati: vitez zlate table je zopet stopil v vojaško službo in tako napredoval, da je držal častnikom svojega polka predavanja: o „budizmu“ ali „dinizmu“, ali o čem takem. . . . Piščalkin se ni mogel več dobro spomniti. Na drugem ostališči niso Litvinovu dolgo nasitili konj. Bilo je zgodaj v jutro; — on je bil že zadremal na vozu, ko ga prebudi glas, ki se mu je zdel znan: on odpre oči in pogleda . . . moj Bog! ali ni to le gospod

Gubarev, ki stoji v sivej kurtki in odrgnenih starih pantalonih na pragu poštna hiže in psuje? ... Ne, to ne more biti Gubarev. ... Pa kako čudna podobnost! ... Samo da ima ta gospod še širja usta in bolj zobata in da je pogled njegovih kavnih oči še divji in nos večji, brada gostejša, celo obličje še groznejše in zopernejše.

„Za—avrženci, za—avrženci!“ je trdil in počasi in zlobno raztegal svoja volčja usta: — „Kmetavsje. ... To vam je ... ti—ista, hva—aljena svo—oboda ... še konja ne moreš dobiti ... peklenščeki!“

„Ti kuga ti!“ se zasliši drug glas za dvermi — in na pragu se pokaže v ravno takej sivej kurtki in odrgnenih pantalonih, — prikaže se v istini, zares, nesumljivo, sam, v lastnej osebi — gospod Gubarev. Štefan Nikolajevič Gubarev. — „Kmetavsje,“ — je nadaljeval in pogledoval na brata (pokazalo se je, da je prvi gospod bil njegov starši brat, ta „dantist“ prejšne šole, ki je zapravljal njegovo premoženje). — „Tepsti bi jih veljalo, to bi bilo treba; po gobcih; le daj jim svobodo — po zobèh. ... Občinskega predstojnika zbirajo! ... Jaz bi jih že ... kje neki je monsieur Roston? ... kod se nek klati? ... To je njegov posel; tega lenuha ... ne moreš nikdar spraviti v nemir.“

„Jaz sem vam že rekel, brate,“ reče Gubarev starši, — „da on ne velja nič; to je prava

lenoba! Vse po stari pameti. . . . Monsieur Roston! Monsieur Roston! . . . kam si se zavlekel?“

„Roston! Roston!“ zakriči mlajši brat, veliki Gubarev, — „pokličite ga hitro, bratec, Dorimedont Nikolajevič!“

„Saj ga že itak kličem, brate Štefan Nikolajevič. — Monsieur Roston!“

„Tukaj sem, tukaj, tukaj!“ zasliši se uren glas in izza vogla hiše skoči — Bambajev.

Na to je Litvinov globoko zdihnil. Na nesrečnem entuziastu se je kukavno vila madjarska sukinja z raztrganima laktoma. Njegove črte se niso ravno toliko spremenile, ampak skrivile so se in skupej zlezle; nemirne oči so izraževale strasti enako boječnost in gladovno vdanost; namalane brke so mu visele kakor popred nad nabuhnenimi ustnami. Brata Gubareva ga začneta hitro in zajedno obsipavati s psovki z visokega hodnika. Bambajev je stal spodej pred njima v blatu, ponižno pripogibal hrbet, skušal umilostiti ju s plašljivim posmehom, mel kapo v rudečih rokah, lopal z nogama in mrmral, da pridejo kmalo konji. . . . Ali brata se nista pred pomirila, dokler ni vrgel mlajši brat pogleda na Litvinova. Ali ga ni spoznal, ali ga je bilo sram pred tujim človekom, . . . hitro kakor medved se je zasuknil na petah, grizel brado in šel v poštno sobo. Tudi brat je precej obmolknil, obrnil po medvedovo in stopil za njim. Kakor je bilo vi-

deti, tudi doma ni zgubil veliki Gubarev svojega vpliva.

Bambajev je hotel iti za bratoma. . . . Litvinov ga zakliče po imenu. On se ogleda, ozre nanj in spoznavši Litvinova teče k njemu z razpetima rokama. Ko prileti do voza, se prime za vratice, nasloni ob nje s prsi in se jame strašno jokati.

„Dosti, dosti, Bambajev,“ reče Litvinov, nagnivši se nad njim in ga potiplje po ramah. Ali Bambajev ne preneha jokati.

„Glej . . . glej . . . kako daleč . . .“ mrmra ihté Bambajev.

„Bambajev!“ zagrmita oba brata v izbi.

Bambajev vzdigne glavo in si hitro otrne solze.

„Z Bogom, duša moja,“ pomrmlja on, — „zdravo in srečno!“

„Čuješ, kličeta te . . .“

„Kaj te je prineslo sèm?“ vpraša Litvinov, — „in kaj pomeni vse to? Mislil sem, da kličeta francoza . . .“

„Jaz sem pri njih hišni upravnik, dvornik,“ odgovori Bambajev in pokaže s prstom na hišo. — Francoz sem pa postal tako za šalo. Kaj pa mi je družega storiti? Nimam kaj jesti, zgubil sem zadni groš. Kadar pritisne sila, zleze človek skozi gumbnico za kosek kruha. Zdaj mi ni več za slavo! —“

„Je on že davno v Rusiji? in kako se je ločil od prejšnjih svojih tovarišev?“

„E! brate! To naj ostane na strani. . . . Časi vidiš, so se spremenili. . . . Suhančikovo, Matreno Kuzminišno je meni nič tebi nič spodil od hiše. Ta se je podala v Portugalijo.“

„Kaj, v Portugalijo? Kaka glupost!“

„Da, v Portugalijo z dvema matrenovcema.“

„S kom?“

„Z dvema matrenovcema: ljudje njene stranke se tako imenujejo.“

„Ima Matrena Kuzminišna stranko? In je mnogobrojna ta stranka?“

„Obstoji iz celih teh dveh oseb. Kmalo bode pol leta, kar se je on vrnil nazaj. Druge so pa vjeli, samo njemu niso storili nič. Zdaj živi z bratom tukaj na posestvu; da bi ga ti zdaj slišal . . .“

„Bambajev!“

„Precej, Štefan Nikolajevič, precej. A ti, golobček, si mi zdrav in zadovoljen?! Hvala Bogu! Kam te pelje ta pot? . . . Tukaj bi ne bil mislil, niti sanjal. . . . Se še spominjaš na Baden? Eh! to je bilo življenje! Ravno prav, na Bindasova se tudi še spominjaš? Misli si, vmrl je. Postal je bil mitar in se stepel v neki trakteriji: glavo so mu razbili s kijem. Da, da časi so postali težki. Jaz pa vedno pravim: Rusija . . . kakšna je ta Rusija! Poglej na ta le

par gosi: v celej Evropi nič enakega! Prava arzamaska roba!“

Zadostivši svojej neiztrebljivi potrebi navdušiti se, je zdrčal Bambajev v poštno sobo, kjer se je zopet ali ne brez psovka imenovalo njegovo ime.

Proti koncu tega dne se je bližal Litvinov Tatijaninemu posestvu. Hišica, v kateri je živela njegova bivša nevesta, je stala na holmu nad malo rečico sred nedavno zasajenega vrta. Tudi hišica je bila nova, ravnokar dovršena; videla se je že od daleč čez reke in polja. Litvinov jo je zagledal že dve vrsti daleč z ostrim mezonikom<sup>1)</sup> in eno vrsto oken, ki so se svitlo žarili v večernem solncu. Že od poslednega ostališča sèm je čutil nek tajen nemir, zdaj pa ga je obvladalo nekako tesno čuvstvo, čuvstvo radosti, ne čiste brez strahù. „Kako me bode sprejela,“ si je mislil, — „kako hočem stopiti pred njo?“ Da bi se vsaj nekoliko, nekoliko zvedril, se spusti v razgovor s kočijažem, s poštenim sivo-bradatim možiceljnom, kterega je bil najel na trideset vrst, akoravno še celih pet in dvajset ni bilo. On ga vpraša, ali pozna grajščakinje Šestove?

„Šestove?“ Kako bi jih ne poznal! Te so dobre ženske, da je kaj! Tudi mojega brata so

1) Zgrada na strehi.



zdravile. Istina. In vsakemu pomagajo. Iz celega okraja hodijo k njima. Ako kdo zboli, se vseka ali kaj družega, gre k njima, in hitro mu pomagajo, napravijo mu obkladek, prah ali obliž, — in nič, pomaga. Zahvale ne sprejemajo: me, menite, ne gledave na to, ne storive dobrega za denarje. Tudi šolo so vstanovile. . . . No, to se reče kaj!“

Dokler je kočijaž to pripovedoval, ni spustil Litvinov pogleda z hiše. . . . Zdaj stopi ženska v belej obleki na balkon, postoji, postoji in se zopet skrije. . . . „Ali nije ona?“ Srce je skakljalo v njem. „Brže! Brže!“ vsklikne na kočijaža in ta požene konje. Še nekaj trenutkov, in voz steče skozi odprte dveri. Na pragu je stala Kapitolina Markovna, vsa izven sebe je ploskala z rokama in kričala: „Poznala sem ga, jaz sem ga prva spoznala! To je on! to je on! . . . Jaz sem ga spoznala. . . .“ Litvinov skoči s kočije ne dav odpreti si vrat priskočivšemu slugi, ogrli hitro Kapitolino Markovno, drvi v hišo skozi prednjo sobo v dvorano. . . . Pred njim, čisto sramožljiva stoji Tatijana, pogleda nanj s svojimi dobrimi, ljubeznjivimi očesci (nekaj malo je bila shudela, kar se ji je pa dobro prileglo) in mu poda roko. Ali on ne vzame roke, ampak pade pred njo na kolena. Kaj tacega ona ni pričakovala in ni vedela kaj reči, kaj storiti. . . . Solze so jej stopile v oči. Preplašila se je, lice

se jej je radosti razcvetelo. . . . „Gregorij Mihajlovič, kaj je to, Gregorij Mihajlovič?“ je govorila ona. . . . Litvinov pa je neprenehoma poljuboval konce njene obleke . . . in se z ganutjem spomnil, kako je tudi v Badenu ležal pred njo na kolenih. . . . Ali tedaj . . . in zdaj!

„Tanja,“ kliče on, — „Tanja, ali si mi odpustila?“

„Teta, teta, kaj je to?“ vpraša Tatijana obrnivši se k teti v sobo prišedši.

„Ne žalosti ga, ne žali ga Tanja,“ odgovori dobra starica. — „Ne vidiš njegove skesane glave?“

Čas je, da končamo; ni vam treba več dostaviti. Čitatelj bode vganil sam, kaj se je zgodilo. . . . Ali kaj je z Irino?

Irina je še vedno čarobna, vkljub svojemu tridesetemu letu. Mladi ljudje so se še neprestano zaljubljevali vanj brez vspeha, in bi se zaljubljevali še bolj, ko ne bi . . . ko ne bi . . .

Ali ti bode po volji čitatelj, da pojdeš z nami na nekoliko trenutkov v Petrograd v eno izmed prvih tamošnih poslopij? Glej: pred teboj je prostorna soba, z lepim pohišjem, ne rečem bogata — ta izraz bi bil preslab, — znamenita, ugledna in veličastvena. Ne občutite nekega strasti podobnega trepetu? Znajte: stopili

ste v hram, v hram posvečen višemu priličju <sup>1)</sup>, v hram ljubeznipolne dobrotljivosti, z eno besedo: posvečen nadzemskemu. Nekakšna tišina, istinito skrivna tišina vas objemlje. Parhantne zavese ob vratih, parhantna zagrinjala ob oknih, mehka, rahla preproga po tleh: vse, kakor da je pristojno in odredjeno, da oblažuje, omehčava vsak grop zvuk in silno čuvstvo. Skrbno navešene svetilke vlijajo resnobna čuvstva. Prijeten miris se razliva po zaprtem zraku, le samovar na mizi čvrči zdržano in skromno. Hišna gospodarica, veleznamenita žena v Petrogradskem svetu je govorila tiho, da je bila komaj slišati; govorila je tako, kakor da bi ležal v sobi težek, skoraj vmirajoč bolnik; druge ženske so njo posnemale in tudi le tiho med seboj šepetale. Njena sestra, ki je porazlivala čaj, je čisto brezzvučno migala z ustnicami, tako, da še mlad človek, ki je sedel poleg nje in ki se je bil slučajno zaletel v ta hram, ni mogel razumeti, kaj da hoče? Šestkrat mu je zamrmljala: *Voulez-vous une tasse de thé?*“ (Hočete čašo čaja?) Po kotih v dvorani so se videli mladi lepi možki. Tiho prizadevanje se jim je svetilo v očeh. Mirnotih in skriven je njihov izraz na licu; mnogo znakov njihovega odličja se jim je blisketalo na prsih. Govorilo se je sploh tiho. Obravnovali so se

---

<sup>1)</sup> Tempel des guten Tones.

duhovski in domorodni predmeti, Tajnstvena Kaplja, T. H. Glinka, misija v izhodu, samostani in bratovščine v Belorusiji. Zdaj pa zdaj je prišel rahlo stopaje livrejiran postrežnik po mehkejši preprogi; v tesne svilnate nogavice zavite meče so zatrepetale pri vsakem koraku. Plašljivo trepetanje močnih mišic je podvojilo občni vtis krasote, blagomišljenja, pobožnosti. . . . To je tempelj, to je hram!

„Ste videli danes gospo Ratmirovo?“ vpraša krotko ena oseba.

„Pri Lizi sem se znišla z njo,“ odgovori gospodarica kakor na Eolovej harfi, — „meni je žal za njo. . . . Ona ima ozlobljeni (vražji) um . . . elle n'a pas la foi.“

„Da, da,“ ponovi oseba . . . „to je, spominjam se, tudi Peter Ivanič je rekel in jako verjetno rekel, qu' elle a . . . qu' elle a l' ozlobljeni um.“

„Elle n'a pas la foi“ je puhtel kakor dim iz kadilnice glas gospodarice. Ona ima vražji um.



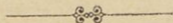
To je tisto, zavoljo česar se ne zaljubljujejo v Irino vsi mladi ljudje sploh. Bojijo se je . . . bojijo se „ozlobljenega uma“. Taka fraza se je sestavila o njej. V tej kakor tudi vsakej drugej frazi je ipak nekaj istine. Niso se je bali samo mladi ljudje; bali so se je tudi odrasli v visokem položnji. Nihče ne razume tako verno in

natančno popisati vsake smešne ali slabe strani njenega značaja, nikomu ni dano tako nevsmiljeno označiti ga z nepozabljivimi besedami. . . . Tem bolj pa spečejo te besede, ako pridejo iz mirisnih, prekrasnih ust. Težko je povedati, kaj se je vse godilo v tej duši; ali v velikem številu njenih obožateljev, kar jih je raznesel glas po širokem svetu, ni bilo nobenega izbranega.

Ratmirov je hitro napredoval na svojej poti, ktera bi se francozki imenovala pot dostojanstva. Debeli general ga je prehitel, priljudni general pa je ostal za njima.

Povsod, kjer koli je živela Irina, bival je tudi naš prijatelj, Sozont Potugin: le redkokrat se je shajal ž njo in ona ni imela posebne potrebe, da bi zdrževala z njim zvezo. . . . Devojčka, ktero je bila Irina njegovemu varstvu izročila, je bila nedavno vmrla.

Konec.







COBISS :042:00

NARODNA IN UNIVERZITETNA  
KNJIŽNICA



00000428724





